

LAUREA

”Jos haluan muuttaa tulevaisuuteni, Koivula on
juttuni”

- asukkaiden kokemuksia Koivulan
asumisyhteisöstä

Laukkanen Arja, Rautanen Harriet

Laurea ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Jos tahdon muuttaa tulevaisuuteni, Koivula on juttuni”
- asukkaiden kokemuksia Koivulan asumisyhteisöstä

Laukkanen Arja,
Rautanen Harriet
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Elokuu, 2010

Laukkanen Arja, Rautanen Harriet

Jos tahdon muuttaa tulevaisuuteni, Koivula on juttuni - asukkaiden kokemuksia Koivulan asumisyhteisöstä

Vuosi 2010 sivumäärä 70

Opinnäytetyömme teimme Porvoossa, päihdetyön asumispalveluyksikkö Ensisuoja Koivulassa. Opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2009 ja jatkui vuoden verran, elokuulle 2010 asti. Työn tarkoituksena oli kartoittaa Koivulan asukkaiden kokemuksia ja näkemyksiä asumisyhteisöstään. Tutkimuskysymyksenämme oli, minkälaisia kokemuksia asukkailla Koivulan ensimmäisen toimintavuoden ajalta oli Koivulan asumisyhteisöstä ja sen yhteisöllisyyden tilasta. Koivula tarjoaa tuettua asumista porvoolaisille, asiakkaan vaatiman tuen tarpeen mukaan. Asuntoja on 48, yhteisasumisesta yksiöihin.

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme opinnäytetyössämme asiakastyytyväisyyskyselyä sekä teemahaastatteluja, jotka molemmat toteutimme syksyn 2009 aikana. Asiakastyytyväisyyskyselyyn vastasi 23 asukasta, yhteensä asukkaita oli 39. Kyselylomakkeeseen muodostimme kolme laajempaa aihealuetta. Ne käsittelivät henkilökunnan toiminnan ja asiantuntevuuden arviointia, Koivulan olosuhteita, turvallisuutta ja ihmisuhteita. Haastattelimme lisäksi seitsemää asukasta. Aineiston avulla tavoitteemme oli nostaa selkeitä kehittämisen kohteita esiin.

Tuloksia arvioimme niin asukkaiden kuin työyhteisön kannalta, kuitenkin niin, että koko yhteisö on keskiössä. Asukkaat kokivat Koivulan turvalliseksi paikaksi elää ja olla. Päihdeettömyyteen oli saatu tukea ja elämänhallinta sekä suhteet lähimmäisiin olivat parantuneet. Tarkastelemme vastauksissa ilmenneitä asioita sosiaalisen kuntoutuksen ja yhteisöllisyyden viitekehyksen kautta.

Tärkeimpinä tuloksina näemme yhteisöllisyyden kaipuun ja tarpeen, niin Koivulan asukkailla kuin työntekijöilläkin. Yhteisössä omaa selkeämpää roolia kaipasivat etenkin ikä-ihmiset Koivulassa. Toiminnallisuus ja yhdessä tekeminen oli koettu Koivulassa myönteiseksi ja näitä tulisikin jatkossa mielestämme kehittää säännöllisemmäksi ja monipuolisemmaksi ja koko asumisyhteisöä koskettaviksi.

Asiasanat: yhteisöllisyys, sosiaalinen kuntoutus, toiminnalliset ryhmät

Laukkanen Arja, Rautanen Harriet

If I want to change my future, Koivula is where it's at - occupant experiences from Koivula residential community

Year	2010	pages	70
------	------	-------	----

Our final project was carried out at a substance abuse sheltered residential unit Ensisuoja Koivula in Porvoo. The project started in autumn 2009 and continued until August 2010. The goal of the work was to map out the experiences and views of Koivula inhabitants of their residential community. Our key research question was to discover how the residents experienced the unit and its communality during Koivula's first year of operation. Koivula offers sheltered living to people from Porvoo based on the needs of each individual customer. There are 48 residential units, from shared flats to studios for single residents.

For collecting material for our study, we used a customer satisfaction survey and a series of thematic interviews. These were carried out during autumn 2009. The customer satisfaction survey was answered by 23 residents out of a total of 39. The survey incorporated three broad themes: evaluation of the actions and professionalism of staff, living conditions in Koivula, and the sense of security and human relationships. Seven residents were interviewed. We aimed to bring up clear development targets through our material.

We reviewed our results both from the viewpoint of the residents and that of the staff but nevertheless so that the whole community was at the centre of the evaluation. The residents experienced Koivula as a safe place to live and be. They had received support for staying sober and had increased their ability to control their lives and improved relationships with their families. Issues that came up in the answers were also considered within the context of social rehabilitation and communality.

As the most important result we discovered the need and desire for communality, both with residents and staff. Within the Koivula residential community elderly people in particular hoped for a more clearly defined role for themselves. Functionality and common/joint activities were experienced as positive and these should be developed further to take place more frequently and with a wider range of activities to be relevant for the whole community.

Keywords: Communality, social rehabilitation, functional groups

Sisällys

1 Johdanto	7
2 Koivula	7
3 Yhteisöllisyys	9
4 Asumisyhteisöt ja päihdekuntoutuja	10
4.1 Arvot ja yhteinen arki yhteisössä	13
4.2 Toiminnallisuuden merkitys yhteisöllisyydessä	14
4.3 Sosiokulttuurisuus yhteisöä vahvistamassa	15
5 Sosiaalinen kuntoutus	17
6 Asiakastyytyväisyyskartoitus	20
7 Asiakastyytyväisyyskyselyn tuloksia	25
7.1 Asukkaaksi Koivulaan	25
7.2 Eri-ikäisten erilaisia kokemuksia Koivulassa	29
7.3 Koivulan päihteettömyys	33
7.4 Ohjaajien toiminta	37
7.5 Asukkaiden tulevaisuuden näkymiä	42
8 Tulosten arviointia ja analyysiä	43
8.1 Elämänhallintaa ja vastuunottamista Koivulan yhteisössä	44
8.2 Ohjaajuus Koivulan yhteisössä	46
8.3 Aidon yhteisöllisyyden rakentamista Koivulassa	48
8.4 Pienet ja suuremmat ryhmät yhteisöä vahvistamassa	50
9 Omaa pohdintaa	54
LÄHTEET	61
Liite 1	64
Liite 2	69

1 Johdanto

Opinnäytetyömme teimme Porvoon Koivulan asumisyhteisössä. Pääsimme tutustumaan syvällisesti niin päihdekuntoutujan tavalliseen arkeen kuin päihdetyön tekemisen rakenteeseen puolen vuotta kestäneen yhteistyömme aikana. Idean opinnäytetyömme aiheeksi saimme Koivulan toiminnanjohtajalta, kun hän kertoi tarpeesta toteuttaa asiakastyytyväisyyskysely Ensisuoja Koivulassa, joka tarjoaa tuettua asumista päihdeongelmallisille porvooolaisille. Intervalliosasto ja ns. märkääpä ovat avoimet kaikille niitä tarvitseville ihmisille. Suoritimme sosionomiopintojemme kolmannen eli viimeisen työharjoittelun Koivulassa, mikä antoi meille mahdollisuuden syvemmin tutustua päihdetyön kenttään Porvoossa.

Opinnäytetyömme on tutkielma, joka koostuu sekä laadullisesta että tilastollisesta menetelmästä ja tulosten arvioinnista toiminnallisen keskustelutilaisuuden avulla. Työmme on kuvaus kehittämistyön prosessista ja osuudestamme siinä. Jo ennen kuin aloitimme sosionomiopinnot, me molemmat työskentelimme ihmisten kanssa, toiminnallisia menetelmiä luontevasti hyödyntäen ja kehittäen. Toiminnallisuus, luovat menetelmät, taide ja ilmaisu ovat olleet käyttövoimamme myös opintojemme aikana.

Asiakaslähtöisyys oli koko prosessin ajan tunnussanamme. Kehittämistyön tavoitteena Koivulan yhteisölle oli saada laaja, kattava kuva asukkaiden kokemuksista asumisyhteisössä ja tuoda tämä tieto työyhteisön ja palvelun tuottajien käyttöön. Asiakkaan äänen kuuluville saaminen on päihdetyön ammattilaisen haaste. Tutkimuskysymyksemme ovat, mitä ovat asukkaan kokemukset Koivulassa ja Koivulan asumisyhteisöstä. Koemme olleemme Koivulan yhteisön jäseniä, tiiviissä vuorovaikutuksessa sen kanssa. Tämä välittyi työssämme, jossa olemme ottaneet vahvan kehittäjän roolin. Prosessin ollessa pitkä ja intensiivinen, halusimme vuoropuhelumme aineiston ja asiakastyytyväisyyskartoituksen tulosten kanssa näkyvän tässä työssä.

Aineiston parissa työskentely herätti meissä runsaasti innostusta ja ideoita siitä miten Koivulan toimintaa voisi kehittää asukkaiden todellisia tarpeita vastaavaksi. Asiakkaan tarpeet ja asiakkaan kokemus itsestään eivät ole aina selkeästi määriteltävissä. Päihdehuollon asiakasta voidaan pitää vaikeana, resurssien sijoittamista häneen voidaan yhteiskunnassamme katsoa vinoon. Vallitsevat arvot liittyvät yhä enenevässä määrin tuottavuuteen ja kilpailuun. Lama-aika tuottaa kuitenkin moninaisia ongelmia, riski tulla päihteiden väärinkäyttäjäksi ja syrjäytymiseen yleensä on irtisanomisten ja lomautusten yleistyessä kenen tahansa kohdattavissa. Omat kokemuksemme päihdetyön alalta ovat todistaneet, että vaikka resurssit olisivat niukatkin, on niitä mahdollista kohdentaa oivaltavasti ja oikein. Rahaa ei tarvitse välttämättä käyttää paljon, jotta se tuottaisi hyvää tulosta.

Hyvä tulos on asiakkaan osallistaminen, innostaminen, se että hän itse määrittelee ja näkee omat arvonsa ja tuen tarpeensa ja kokee onnistuvansa omassa elämässään. Koivulassa tähän pyritään tietoisesti ja kehitys jatkuu. Opinnäytetyössämme kuvailemme prosessia, joka alkoi lokakuussa 2009 kartoituksella, joka sisälsi asiakastyytyväisyyskyselyn ja syventävät haastattelut. Arvioimme tuloksia myös työyhteisön kanssa. Opinnäytetyömme tarkastelee Koivulan tilaa, palvelujen laatua ja sitä miten ne kohdentuvat. Työssämme kuvailemme Koivulan kehittämistyön alkuvaihetta niin asukkaiden kuin työntekijöidenkin ääntä kuunnellen ja uutta ideoiden. Keskeisiksi teemoiksi nostimme tuloksista yhteisöllisyyden ja sen kehittämisen tarpeen, nimenomaan Koivulan asumisyhteisön mahdollisuudet tukea asiakasta sosiokulttuurisen innostamisen ja toiminnallisuuden avulla. Opinnäytetyömme määrittelee toivon mukaan suuntaa asiakaslähtöiseen palvelun kehittämistyöhön.

2 Koivula

Ensisuoja Koivula tarjoaa asumispalveluja porvoalaisille päihdeongelmallisille, asunnottomille, miehille ja naisille. Koivula muutti vuonna 2008 uusiin tiloihin Porvoon sairaalan viereen, sijaittuaan aiemmin Näsin hautausmaan kupeessa, vanhan ja rapistuneen teollisuusalueen ja Porvoossa surullisen kuuluisan syanidikasan lähellä. Jo tällaiset mielikuvat paikasta ovat suurestikin vaikuttaneet siellä työskenteleviin ja siihen miten Koivulaan on saatu työntekijöitä. Koivulan toiminta oli paljon pienimuotoisempaa auttamistyötä ollessaan Porvoon suomalaisen seurakunnan alaisena.

Nykyään Koivula on kivenheiton päässä Ruskiksen lintujensuojelualueesta. Kesäisin ylämaankarja laiduntaa rantaniityllä. Ympäristö on luonnonkaunis, metsäinen, metsän halki kulkee kaupungin suosituin ulkoilureitti, siis aivan toista kuin aikaisempi ympäristö. Koivulan toiminta on siirretty osaksi Porvoon kaupungin aikuissosiaalityötä 2009, seurakunta on mukana toiminnassa siirtymäajan vuoteen 2014.

Uusien, tarkoitustaan varten rakennettujen tilojen myötä asuntojen määrä moninkertaistui, asuntoja on nyt 48. Asumismuotoja on useita erilaisia riippuen asiakkaan tarvitsemasta tuesta. Koivulassa voi asua neljän hengen soluasunnossa, omassa yksiosässä tai perheasunnossa. Ensisuoja tarjoaa paikan selviämiseksi. Koivulan asuntorakenne koostuu kahdestatoista palveluasunnosta, joista kahdeksan on miehille ja neljä naisille. Vastaanottoasuntoja on kolme, jotka on tarkoitettu intervallijaksolle tuleville. Porvoalainen voi tulla ilman lähetettä sinne mutta ulkokuntalainen maksusitoumuksella. Akuuttipuolella ollaan vuorokaudesta pariin viikkoon. Toiset asutetaan joko Koivulaan tai sitten he siirtyvät vaikkapa takaisin kotiin, kun akuuttiin tilanteeseen on saatu apua. Miesten asuinsolu käsittää neljä soluasuntoa. Tukiasuntoja eli yksiöitä 28 kpl ja perheasuntoja on yksi. Asuminen Koivulassa on tuettua ja asiakkaiden on tarkoitus tulevaisuudessa asua itsenäisesti. Asumisaika Koivulassa vaihtelee muutaman päivän intervallijaksosta kahden vuoden asumisjaksoon.

Koivulan ensisuoja toimii hyvin matalan kynnyksen periaatteella, esimerkiksi maksusitoumusta ei edellytetä ja yösjaa vailla olevat asunnottomat ja päihtyneet porvoalaiset pyritään ottamaan sisään. Asiakkaille tarjotaan selviämisaikajakseen patjapaikka maalatulla betonilattialla, jotkut asunnottomat yöpyvät siellä selvinkin päin. Ruokaa ei ole tarjolla mutta tukea ja ohjausta pyritään antamaan asiakkaan selvittyä ja poistuessa märkämästä, vähintäänkin kävijä saa poistuessaan lasillisen vitamiinijuomaa. Märkämässä on huomioitu naisasiakkaat, heille on oma kaksipaikkainen tila ja miehille on neljä paikkaa. Selviämisaseman kriteerejä ei Koivulan märkämää täytyä sillä selviämisasemalla on aina lain mukaan oltava terveydenhuoltoalan koulutuksen saaneita henkilöitä. Selviämisaseman työntekijöiltä tulisi myös löytyä mielenterveys- ja päihdetyöalan sekä somaattisen

sairaanhoidon osaamista. (Sosiaaliportti 2010.) Näistä syistä Koivulassa puhutaan märkäpäästä, näin Koivulan henkilökunnan resurssein voidaan toimintaa ylläpitää. Koivulan asuinalue sijaitsee märkäpään välittömässä läheisyydessä, asuinalue on aidattu ja portit suljetaan iltaisin klo 23.00 ja avataan aamulla klo 05.00. Henkilökunnan toimistotilat ovat märkäpään yhteydessä. Koivulassa työskentelee kahdeksan ohjaajaa, sairaanhoitaja, asumisohjaaja ja toiminnanjohtaja. Ohjaajien työnkuva rakentuu lukuisista työtehtävistä; hoidollisista toimenpiteistä sosiaaliseen kuntoutukseen ja tukemiseen. Koivulassa asumisohjaaja, johtaja ja sairaanhoitaja päättävät asukkaiden valinnasta eli tekevät tilannearvion siitä onko asiakkaan tila sellainen, että Koivulassa asuminen pelisääntöineen on mahdollista. Koivulassa työtä tehdään kolmivuorotyönä; aamuvuoroissa on paikalla kaksi ohjaajaa ja illoissa kolme tai neljä ohjaajaa, yövuorot tehdään yksin. Samat ohjaajat vastaavat siis sekä märkäpään toiminnasta että asuinalueen asukkaista.

Koivulassa on säännöllistä viikoittain toistuvaa toimintaa tällä hetkellä melko vähän. Porvoon seurakunta vastaa perjantaisin pidettävästä turinatuokiosta, jota pitää rovasti Veikko Klemola Porvoon suomalaisesta seurakunnasta ja maanantaisin kokoontuu AA-ryhmä yhteisissä tiloissa. Ruokaryhmä on lauantaisin. Miesten keskusteluryhmä kokoontuu muutaman kerran kuukaudessa, asukaskokouksia järjestetään kerran kuussa. Katulähetys, joka on kristilliseltä pohjalta toimiva yhdistys, pitää silloin tällöin lauluiltoja Koivulan asukkaille. Koivulassa on ollut kurssimuotoista ryhmätoimintaa koko toimintansa ajan, mm. huovutusta, kamerakerho ja maalausta.

Työyhteisö on ollut muutoksen pyörteessä koko ensimmäisen toimintavuotensa ajan. Henkilökunnan määrä lisääntyi Koivulan muutettua uusiin tiloihin, joten työyhteisö on tuore, koostuen sekä vanhan Koivulan työntekijöistä sekä uusista kesällä 2008 palkatuista ohjaajista. Ohjaajat ovat koulutukseltaan lähihoitajia, sosionomeja ja päihdetyöntekijän ammattitutkinnon suorittaneita. Mukana on myös muutama kouluttamaton ohjaaja. Sairaanhoitaja vastaa hoidollisten toimenpiteiden toteutumisesta ja hän ohjeistaa henkilökuntaa lääkeasioissa, sillä osa asukkaista on luovuttanut lääkkeensä henkilökunnan haltuun, joka sitten säännöstellysti jakaa lääkkeitä asiakkaille. Sairaanhoitaja on tärkeä linkki A-klinikan ja Koivulan välillä.

Koivulan toiminta on hakenut linjaansa, joten kehittämistyön voidaan katsoa alkaneen perustehtävän tarkentumisena ohjaajien mielissä. Palvelu- ja ohjaussuunnitelmia on alettu työstää asiakkaiden kanssa sillä ne ovat olleet aiemmin kesken tai jääneet jopa tekemättä. Toiminnanjohtaja työskentelee ohjaajien kanssa mm. kehityskeskustelujen merkeissä, jollaisia Koivulassa ei aiemmin järjestetty. Ohjaajien oikeus työnohjaukseen on huomioitu ja henkilökunnan työkokoukset pidetään kuukausittain. Toiminnanjohtaja on myös työstänyt

laatukäsikirjan Koivulan toiminnasta, mikä on tärkeä askel arvokeskustelulle, joka varmasti viriää ja auttaa ohjaajien työnkuvan selkiintymisessä entisestään.

Porvoon kaupungin sosiaalitoimi on Koivulan verkoston lähin toimija. Muita verkostoon kuuluvia tahoja ovat mm. A-klinikka, terveyskeskus, vartiointipalvelut, päivätoimintakeskus Elämänlanka, psykiatrisen sairaanhoidon palvelut, Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystys, Koivulan tuki ry, Porvoon suomalainen seurakunta, Katulähetys, poliisi sekä muut päihdepalveluja tarjoavat yksiköt Porvoossa (mm. Samaria -lähetys). Päihdekuntoutuja voi olla useassa paikassa asiakkaana ja eri toimijoiden yhteistyön sujuvuuden tärkeys on Koivulassa tiedostettu ja sitä tullaan tulevaisuudessa kehittämään tiiviimpään suuntaan.

3 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on jotakin, mikä on yhteisölle ominaista ja koskee yhteisöä. Sosiaalialalla määritelmään lisätään keskinäinen vuorovaikutus ja yhteenkuuluvuus. Artikkelissaan CuRec - verkkolehdestä Laura Wiio - von Konow kuvailee yhteisöjä eri lähteiden avulla mm. näin: Yhteisö ja yhteisöllisyys ovat sanoja, joita määritellään eri tavoin eri yhteyksissä. Sanakirjassa yhteisö määritellään elämänmuodon, taloudellisten tai aatteellisten päämäärien tms. perusteella kokonaisuuden muodostavaksi ihmisryhmäksi tai yhteenliittymäksi. Yhteisöllä on yhteisesti ymmärrettyjä arvoja, tavoitteita ja yhteistä toimintaa näiden saavuttamiseksi. (Wiio- von Konow 2009.)

Yhteisöllisyydelle on kuitenkin kehittymässä uudenlaisia perusteita. Globalisoituvan yhtenäiskulttuurin ja yhtenevän Euroopan taloudellisen integraation myötä valtioiden ja kuntien vastuu hyvinvointipolitiikasta on vähentynyt Pohjoismaissakin. Sosiaalityön rakenteellinen pohja tulee väistämättä muuttumaan ja yhteisöt ja yhteisölliset strategiat ovat yhä suuremmissa roolissa. Yhteisuvastuusta on alettu keskustelemaan enemmän. Sosiaalityön kamppaillessa marginalisaatiota vastaan, yhteisölliset työtötteet ovat tärkeässä roolissa sosiaaliseen tasapainoon pyrittäessä. (Roivainen 2002, 214.)

Erilaiset yhteisöt muodostavat laajempia yhteisöjä, esimerkiksi koulu ja koti, yhteisö ja yhteiskunta muodostavat kasvatusyhteisön ja ovat sen osia ja ihmisen elämisen perustaa on yhteisöön kuulumisen ja siihen voi sisällyttää toiminnallisuuden ja dynaamisuuden. Yhteisöllisyys nähdään ryhmän kehittyvänä ominaisuutena, yhteistä tietoisuutta kasvatetaan vuorovaikutuksen avulla. Yhteisöllisyyttä ovat myös sen jäsenten positiiviset (miksei myös muunlaiset) kokemukset, joiden ansioista siihen kuulumisen ja siinä toimiminen koetaan mieleiseksi. Artikkelissa korostuu, että yhteisöön kuulumisen ei vielä tarkoita yhteisöllisyyttä, jäsenyyshän voi olla pakon tai olosuhteiden sanelemaa tai muuten ei-vapaaehtoista. Jotta

voidaan kokea yhteisöllisyyttä, siihen tarvitaan yksilön oma kokemus, tunne siitä, että on merkityksellinen yhteisön muille jäsenille ja myös halua kuulua yhteisöön. (Wiio- von Konow 2009.)

Voidaan siis helpostikin muodostaa yhteisöjä, joilla on esimerkiksi yhteinen nimittäjä, kuten päihdekuntoutus, mutta se, että yhteisöstä tulee yhteisöllinen, vaatii tiettyä, päämäärätietoista toimintaa, ohjausta, vuorovaikutusta ja pyrkimystä. Arjen toimintojen avulla, sääntöjen ymmärtämisellä ja noudattamisella luodaan jo hyvinkin pitkälle yhteisöllisyyttä. Kun kaikki yhteisön jäsenet sitoutuvat samoihin asioihin, toimitaan yhdessä yhteisen hyvän puolesta. Yhteisö voi toimia tärkeänä linkkinä yhteiskunnan marginaalin ja muiden sen osien välillä. Sosiaalityön kentässä yhteisöllisyys on tullut yhä konkreettisemmin näkyväksi 1980-luvulta lähtien. Vapaaehtoistyö ja yksityinen sosiaalityö ovat tulleet julkisen sosiaalityön rinnalle. Voidaan puhua hyvinvoinnin sekataloudesta, jossa yhteiskunnan tehtäviä on yhteisöllistetty kolmannelle sektorille. (Roivainen 2002, 224.)

Yhteisössä jokaisen tulee tarkkailla omaa asennettaan, koska yksilön asenne arjessa vaikuttaa koko yhteisön ilmapiiriin. Asenne jolla kohtaa muut yhteisön jäsenet, vaikuttaa muiden ihmisten tapaan reagoida, sillä ihminen aistii toisten tunteet. Tunteilla on taipumus tarttua. Avoimuutta ja tiedonkulkua on turha vaatia tai odottaa muilta, ellei itse ole valmis ilmaisemaan mielipiteitään. Oma epävarmuuttaan tuodaan usein esiin mitätöimällä muiden menestystä ja onnistumisia, muiden mitätöiminen on kuitenkin vallankäyttöä. Asioista tulee voida puhua niiden oikeilla nimillä oikeaan aikaan, eikä olettaa että toiset lukevat ajatuksia. (Kaivola 2003,37.)

4 Asumisyhteisöt ja päihdekuntoutuja

Asumisyhteisössä asukkaalla on mahdollisuus tuetusti harjoitella sosiaalisia vuorovaikutustilanteita. On tärkeää omien tunnetilojensa lisäksi oppia tunnistamaan muiden ihmisten vastaanottokykyä. Yhteisöllisessä toiminnassa muutoksen ajatellaan tapahtuvan toiminnan muuttumisen kautta. Yhteisössä jokaiselta odotetaan tietynlaista ennakoitavaa toimintaa, eikä tämä toiminta ole riippuvainen henkilön tunnetiloista. Yhteisössä ajatellaan, että toiminnan muuttuessa muuttuvat vähitellen myös ajattelutapa ja asenteet. (Ruisniemi 2009, 164.)

Asunto ja asumisyhteisö ei sinällään vielä sisällä kuntoutuksellista elementtiä tai poista tai estä ongelmia, kuten päihteidenkäyttöä ja sosiaalisia vaikeuksia. Arkea hallitakseen ja siinä viihtyäkseen ihminen tarvitsee tukea, ymmärrystä, hyväksyntää ja aikaa käsitellä ongelmiaan ja oppia uusia tapoja elää täyttä elämää. Päihdetyössä asumisyhteisöt voidaan kuitenkin

nähdä ja kokea pienten ja suurten mahdollisuuksien kenttänä, kun usein niissä arjen hallintaa tukevat yksityiskohtaiset neuvot ja henkilökohtainen ohjaus koko kuntoutuksen ajan ohjaus- ja palvelusuunnitelman puitteissa.

Päihdekuntoutujien asumisyhteisöissä ihmissuhteet ovat kuitenkin lähinnä kahden tai useamman päihteidenkäyttäjän tai kuntoutujan välisiä. Mattila-Aallon mielestä tätä asiaa voidaan tarkastella niin voimavarana kuin mahdollisena riskinä tai esteenä elinpiirin laajentumiseen marginaalin ulkopuolelle. Tavoitteita on työllistymisen ja ihmissuhteiden rakentumisen ohella muitakin, kuten uudenlainen oleminen, uskominen, mielekkyys, hallinta ja hyvinvointi. Hän ymmärtää päihdekuntoutuksen muodostuvan kuntoutumista edistävissä sosiaalisissa suhteissa, ei päihdehuollon ennalta määrätystä institutionaalisessa suhdeverkostossa. (Mattila-Aalto 2009,13.)

Kun puhutaan mielenterveysongelmaisista päihderiippuvuudesta kärsivistä henkilöistä, myönnetään, että he ovat väliinpuotoajia, ja heille sopivia asumispalveluita tarvitaan, samoin kuin henkilöstöresursseja runsaasti. Asunnottoman päihde- ja mielenterveysongelmaisen tilanne tunnustetaan, mutta se jää yleisen syrjäytymis-, päihde-, yms. puheen alle. Työntekijöille ei anneta yhtään selvää ohjetta, suositusta, siitä miten ja millaisia palveluja näille ihmisille tulisi järjestää. (Kärkkäinen 2005, 296- 297.)

Mattila-Aalto viittaa tutkimuksessaan myös kuntoutumiseen yhtäältä päihdekuntoutuksen ensisijaista tavoitetta edustavaan päihdeongelmaisen yksilön kuntoutumiseen, toisaalta taas osallisuuden rakentumiseen liittyvän tavoitteen kautta. Hänen taustaoletuksensa on, että osallisuuden rakentuminen ilmenee päihdekuntoutujan uudenlaisina arjen sosiaalsiin suhteisiin kiinnittymisinä. Hän tarkastelee päihdekuntoutujan sosiaalista olemista, eli sosiaalisia suhteita, niissä rakentuvia mahdollisuuksia. (Mattila-Aalto 2009,13.)

Kun laajat ihmisryhmät siirretään palvelujen marginaaliin, niputetaan keskenään hyvin erilaiset ja erilaisissa tilanteissa olevat ihmiset ryhmänä yhteen ja toistensa kaltaisiksi. Haastavaa on huomioida asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja nähdä heissä piilevät taidot ja mahdollisuudet. Työkeskeinen yhteiskunta syrjäyttää helposti vaikeassa elämäntilanteessa olevia. Edelleen asiakkaat kokevat syyllistämistä. Asiakkaan ongelmien katsotaan johtuvan hänen omista valinnoistaan, passiivisuudestaan, haluttomuudestaan tai tahallisesta toiminnastaan, myös yleistäminen on toimiva ilmiö tässä yhteydessä, passiivisuuden leimaa laajennetaan suurta asiakasjoukkoa koskevaksi ilmiöksi. Eettisessä toiminnassa perussuunnan on oltava hankalissakin tilanteissa ihmisen ymmärtämisestä lähtevä. (Pohjola 2002, 52 - 59.) Toinen tieto- kirjassa siteerataan Köyhyyden ja syrjäytymisen vastaista kansallista toimintasuunnitelmaa vuosille 2003- 2005, jossa sanotaan että Suomen hallitus jatkaa asunnottomuuden vähentämishjelmaa, joka aloitettiin vuonna 2005. Raportissa kuitenkin

korostetaan, että osa asunnottomista on moniongelmaisia, ja asunnon hankinnan ongelmallisuuden lisäksi vakava ongelma on intensiivisen tuen puute. Tukipalveluita ja palveluasumista on kehitettävä edelleen tasapainoisesti. Päihdepalvelujen laatusuosituksissa vuodelta 2002 keskitytään rajatumpaan kohderyhmään. Puhutaan siitä, kuinka päivystävissä palveluissa, kuten ensisuojoissa, kiinnitetään erityistä huomiota asiakkaiden terveyteen ja palveluiden tarpeeseen ja järjestetään mahdollisuuksia joustavaan sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöön. Mitään suosituksia henkilöstömitoituksista tai koulutusvaatimuksista ei anneta. (Kärkkäinen 2005, 296- 297.) Kuitenkin nyt vuonna 2010 on Valvira (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto) luonut ohjeistuksen henkilöstön koulutusvaatimuksista ja suosituksista. Ohjeessa sanotaan, että kouluttamattoman henkilöstön työpanos on joissakin toimintamuodoissa tärkeää, mutta ongelmaksi muodostuu, jos yksikön toiminta yksinomaan perustuu tällaisen henkilön työpanokseen. Kun päihdehuollon asiakkaat ovat yhä moniongelmaisempia, esimerkiksi kärsivät päihdeongelman kanssa samanaikaisesti mielenterveydellisistä ongelmista tai fyysisistä päihdesairauksista, edellyttää tämä kokonaisvaltaista asiakkaan arviointia, lääkehoitoa ja laboratorioseuranta. Myös monien päihteen (alkoholi, huumeet, lääkkeet) samanaikainen käyttö lisää ammatillisia ja potilas/asiakasturvallisuuden haasteita. Laadukkaan päihdehuoltopalvelun perusedellytys on Valviran ohjeiden mukaan että palveluista vastaa ammattitaitoinen henkilöstö, ja että toiminta on ammattitaitoisesti johdettu. Erityisesti johdolta on aina edellytettävä soveltuvaa korkeakoulututkintoa, alan tuntemusta ja johtamistaitoja. Valvira toteaa, että ammattiin kouluttamattoman henkilöstön on suoritettava työnantajan määrittämässä aikataulussa vähintään ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukainen päihdetyön ammattitutkinto. Jokaisessa työvuorossa on myös oltava ammattilaisen koulutuksen suorittanut henkilö. (Valvira 2010.)

Päihdehuoltojärjestelmän ulkopuolella kuntoutuja ei automaattisesti tule määritellyksi päihdekuntoutujaksi, vaan hänen toiminnassaan painotetaan vaikkapa vangin, opiskelijan työntekijäharjoittelijan tai taloudellisen tuensaaja-asiakkaan rooleja, siitä riippuen missä alajärjestelmässä hänet tunnistetaan toimijaksi. (Törrönen 2005, 32.)

Yhteiskunnan palveluilta voidaan toki odottaa että jokaiselle on annettava mahdollisuus parantua tai parantaa elämäntilannettaan. Se, että tämä mahdollisuus on olemassa, ei kuitenkaan kaikkien kohdalla muuta todellisuutta. Henkilön itsemääräämisoikeus on nostettu arvoista korkeimmaksi, mutta joskus se saattaa vaikuttaa liiaksi muiden oikeuksiinkin. Kaikki eivät sovellu tai halua tai kykene sopeutumaan päihdehuollon asumispalveluihin. Asiakkaan tulee olla motivoitunut myös itse. Tarvitaan enemmän ja tehokkaampaa etsivää, kentällä tapahtuvaa sosiaalityötä, joka tavoittaisi nämä väliinputoajat, jotka eivät ehkä ole minkään, varsinkaan kuntouttavan toiminnan, osallistujia.

4.1 Arvot ja yhteinen arki yhteisössä

Arkipäivän eläminen yhteisössä tuottaa kokemuksia ja konflikteja, joita käsitellään yhdessä. Yhteisön jäsenten reaktiot erilaisiin tilanteisiin tuovat esiin heidän uskomuksiaan ja ajatusmallejaan, joita yhdessä pohtimalla ja käsittelemällä toipuminen etenee. Päihdekeskeisessä elämässä ja kuntoutuksen alkuvaiheessa asiakkaan näkemys saattaa olla se, että oma toiminta ei kuulu muille, ja itsellä on lupa toimia parhaaksi katsomallaan tavalla muista välittämättä. Kuntoutuksen aikana muiden ihmisten vaikutus omaan hyvinvointiin kasvaa, ja opitaan ottamaan vastuuta myös muiden hyvinvoinnista. (Ruisniemi 2009, 165.) Yhteisöjen käytännöt ovat jatkuvasti ajan tasalla ja muutoksessa. Yhteisöhoidossa yhteinen arki on helpommin jaettavissa, kun taas asumisyhteisöissä jokainen asukas elää omaa itsenäisempää arkea ruokailuineen ja harrastuksineen. Oli yhteisö mikä tahansa, korostuvat yhdessä toimiminen päivittäisten työtehtävien parissa, joista vastuuta kantavat sovitusti asukkaat kukin oman kuntonsa mukaan. Yhteisön jäsenet osallistuvat jollain tavalla uusien henkilökunnan jäsenten valintaan. Yhteisön jäsenet osallistuvat uuden asiakkaan yhteisöön tuloon ja yhteisöön liittymiseen sekä poismuuttavien jatkosuunnitelmat laaditaan yhdessä koko yhteisön kesken. (Stakes 2010.)

Yhteisöissä kokoukset ovat säännöllinen koko yhteisöä koskettava ja jokaista asiakasta velvoittava tapahtuma. Kokouksissa noudatetaan virallista kokoustekniikkaa ja yhteisön jäsenten arkeen vaikuttavat päätökset tehdään demokraattisessa hengessä. Kokousten yhteisöllinen työote tarkoittaa yksilön tukemista yhteisössä, parhaimmillaan ilmapiiri muodostuu sallivaksi ja todellisuutta ilmentäväksi. Asiakkaita kannustetaan ottamaan puheenjohtajuustehtävä vuorotellen hoidettavaksi. (Ohjaaja Lea Päivinen, Päivätoimintakeskus Stoori, haastattelu 11.12.2009.)

Yhteisökuntoutuksen perusajatuksena on ihmisen kaikinpuolinen kunnioittaminen ja lähimmäisen kohtaaminen tasavertaisena yksilönä omine ominaisuuksineen. Yhteisöllisyyden omaksuminen vaatiikin työntekijöiltä asiantuntijuuden roolin muuntumista enemmän tasavertaiseksi vierellä kulkijaksi. Turvallinen yhteisö edellyttää toimiakseen luottamuksen, avoimuuden, rehellisyyden, oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon sekä fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaatteita. Yhteisössä tapahtuvat asiat tulisi olla perusteltavissa terveellä järjellä. (Tervalammen kartano 2010.)

Asumisyhteisössä turvallisuus on ehdoton edellytys muutokselle. Turvallisessa ympäristössä luottamuksen ja sosiaalisten taitojen on mahdollista kasvaa ja kehittyä, ja yhteisössä on mahdollista muodostua kiinteitä tunnesuhteita. Kun luottamus muihin ihmisiin yhteisössä - kasvaa ja tunnesuhteet alkavat muodostua, on toipuva saanut murrettua itseään ympäröinyttä suojakuorta. Vähitellen toipumisen edetessä ihminen uskaltaa päästää muita ihmisiä lähelleen

ja ottaa heiltä vastaan tukea ja apua. Vuorovaikutuksen lisääntyminen muiden ihmisten kanssa on oleellinen osa toipumista ja vahvistaa nopeasti positiivisen muutoksen kehää. (Ruisniemi 2009, 164.)

Turvallisuushan on asia, jonka puutteen huomaa paremmin kuin sen olemassaolon. Turvallisuus on jotain, mitä kaivataan silloin, kun koetaan sen puutetta. Turvallisuutta ovat arkiset, usein itsestään selvinä pitämämme asiat, kuten se, että saa olla oma itsensä. Joukossa on lupa vetäytyäkin, ja jos tahtoo rauhaa, ei tule häirityksi. Turvallisuutta on se, että omia mielipiteitä ja tarpeita on lupa esittää ja perustarpeet ovat tyydytetyt. Huomista voi odottaa, siihen voi luottaa, kun nykyhetkessä on hyvä olla.

Yhteisö kuntoutumisympäristönä tarjoaa parhaimmillaan muutosta tukevan ympäristön. Yhteisö antaa mahdollisuuden ja pakottaa jäsenensä erilaisiin rooleihin. Näiden erilaisten roolien kautta muutoksen mahdollisuus tulee realistisemmaksi. Yhteisön selkeä arvomaailma tukee yksilöä ajattelun ja asenteiden muutoksessa. Yhteisö tarjoaa asiakkaalle vastuuta ja onnistumisen mahdollisuuden. (Ruisniemi 2009, 168.)

4.2 Toiminnallisuuden merkitys yhteisöllisyydessä

Asukas toimii yhteisössä ja vähitellen omaksuu osan yhteisön toimintamallista ja muokkaa osan siitä omannäköiseksi. Kun hän alkaa tuoda omia oivalluksiaan koko muun yhteisön tietoon, muodostuu prosessi, jolloin yksilö ja yhteisö ovat vuorovaikutuksessa. Tämä prosessi on vastavuoroinen, eli yksilö vaikuttaa aina yhteisöönsä ja yhteisö yksilöön. Yhteisön jokainen jäsen vaikuttaa yhteisön ilmapiiriin ja siihen miten joustavaa muutos on, niin yksilön kuin yhteisön kehitystä ajatellen. Toiset asukkaat ovat nopeampia omaksumaan uusia toimimistapoja, ja omaksuvat ja toteuttavat niitä lähes ongelmitta, joillakin tämä voi kestää kauemmin, ja olla hankalampaa. Koko yhteisö mukautuu yksilöidensä kehitykseen. (Ruisniemi 2009, 164.)

Se, miten ryhmä suhtautuu ohjaajaan, on usein riippuvainen siitä, miten ryhmäläisissä näkyvät heidän aiemmat kokemuksensa vastaavassa asemassa olleisiin auktoriteetteihin. Ryhmän ohjaaja saatetaan asettaa esimerkiksi äidin, opettajan, puolison tai esimiehen asemaan, ja aiemmista suhtautumismalleista voidaan luopua usein vasta vähitellen. (Pyykkö 2009, 213.) Toiminnallisuus nähdään sosiaalisuutta vahvistavana elementtinä. Sosiaalisella tarkoitetaan sitä ominaisuutta, mikä ilmenee hyväksyttynä käyttäytymisenä yhteiskunnassa, järjestyneessä yhteisössä ja yksilössä itsessään. Sosiaalinen yksilö hyväksyy yhteisten pelisääntöjen noudattamisen yhteiskuntakelpoisuuden ehdoksi. Vastavuoroisuus, ystävällisyys ja suvaitsevuus palveluja tarjottaessa ja vastaanotettaessa heijastavat turvaverkkojen

hyväksytyyden ja tarpeellisuuden käsityksiä. Sosiaalisella turvallisuudella ja turvattomuudella on vaikutuksia ihmisen mieleen ja käytökseen. Turvaverkot ehkäisevät ja torjuvat uhkia ja mahdollisia vahinkoja. (Pentti 2003, 92-93.)

Keskeinen on Minä - Sinä -suhde, jossa ihmiset kohtaavat toisensa tasavertaisessa vuorovaikutuksessa. Pohjaksi tarvitaan voimakasta ja syvää arvojen muutosta ja sitoutumista ”uuden ihmisen luomiseen ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan rakentamiseen” ja hänen mielestään yhteisöllisyys näyttäytyy näin ymmärrettynä voimakkaan poliittisena ja ideologisenä toimintana. (Kurki 2000, 130 - 132.) Voisi siis ajatella, että kun käytetään sanaa yhteisöllisyys, olisi ensin oltava yhteistä mieltä tuon sanan sisällöstä. Päihdehuollon piirissä on lukemattomia yhteisöjä, jotka kaikki ovat hyvinkin yhteisöllisiä, mutta huomattavan eri tavoin ja painotuksin. Asumisyhteisöissä yhteisöllisyys tarkoittaa varmasti hyvin eri asioita kuin jossakin muussa yhteisössä. Asumisyhteisöhän muodostuu sinänsä sattumanvaraisesti, yhteinen nimittäjä on hyvin laaja. Turvallisuutta yhteisössä onkin siis juuri se, että kuuluu yhteisöön olematta välttämättä tietyllä tavalla yhteisöllinen tai tiedostamatta vaikkapa tuota ”uuden ihmisen luomisen” sisältöä sen laajemmin. On aika paljon vaadittu, että päihdekuntoutuksen asumisyhteisön päihdekuntoutuja kaiken oman elämänsä sisällön lajittelun lisäksi aktiivisesti tiedostaisi ja rakentaisi ”uutta yhteiskuntaa”. Yhteiskunta uusiutuu ja rakentuu, vaikei jokainen sen jäsen sitä nimenomaan uusisi tai rakentaisi.

Jokainen yhteisön jäsen vaikuttaa yhteisöön omalla toiminnallaan ja omilla ajatuksillaan. Luottamuksellisten ihmissuhteiden syntyminen vaatii myös aikaa. Kun yhteisössä on samaan aikaan eri vaiheissa olevia asiakkaita, se antaa mahdollisuuden peilata itseä ja omaa toimintaa pidemmällä toipumisessa oleviin. Positiivisena asiana koettiin se, että yhteisössä oli myös pidempään siellä olleita. He olivat automaattisesti korkeammalla epävirallisessa sosiaalisessa hierarkiassa ja heidän kommenttinsa ja palautteensa otettiin vakavasti. (Ruisniemi 2009, 167.)

4.3 Sosiokulttuurisuus yhteisöä vahvistamassa

Leena Kurki näkee, että aidon yhteisön rakentuminen on perusedellytys sosiokulttuurisen innostamisen onnistumiselle. Innostamisen pohjaksi tarvitaan yhteisöllisiä vuorovaikutussuhteita. Olennaista on, että ihmiset toimivat yhdessä, jakavat yhteisiä unelmia ja tavoitteita ja sitoutuvat yhteiseen toimintaan. Aitoon yhteisöllisyyteen kuuluu autenttinen dialogi. Dialogi syntyy vuorovaikutussuhteessa: se on ”hetki, jolloin kaksi ihmistä kohtaa reflektoidakseen elämäänsä ja todellisuuttaan sellaisina kuin he sitä elävät ja edelleen luovat” (Kurki 2000, 129-132.)

Sosiaalinen oppiminen on läpi elämän jatkuva tapahtuma, ei voida olettaa, että lapsena opitut käytös- ja toimintamallit ovat riittävä perusta koko elämän ajaksi, koska ihminen on niiden varassa liian avuton kohtaamaan kaikkia elämässä eteen tulevia haasteita. Luonnollisin tapa toiminta- ja käytösmallien muuttamiselle ja uusien omaksumiselle on ryhmätoiminta, mikäli siinä on riittävän voimakas vuorovaikutuksellisen tukemisen ilmapiiri. (Perheentupa 1995, 114 -116.)

Innostamisen kautta on mahdollisuus saada asukkaat yhdessä sitoutumaan muutokseen yhteisössään. Innostamisen tiedeperusta on sosiaalipedagogiikassa ja tavoitteena on asukkaiden aktiivinen rooli omassa arjessa sen luojina. Sosiokulttuurinen innostaminen pitää sisällään monia eri tekniikoita, joiden tavoite on luoda kommunikaatiota ihmisten välille. Lisääntyneen vuorovaikutuksen kautta yhteisössä vallitsevat asenteet saavat tilaa muuttua. (Kurki 2000, 44 - 47.)

Työntekijän oma aito luovuus ja innokkuus ovat mielestämme tärkeitä elementtejä asiakkaiden motivoimisessa toiminnallisuuteen. Eläytyminen, tilanteisiin heittäytyminen ja niistä nauttiminen toimivat hyvänä esimerkkinä toiminnallisuuden kautta syntyvästä hyvinolon tunteesta. Työntekijän motivoituminen on tietenkin yksilöllistä, sosiaaliset ja psyykkiset suhteet vaikuttavat siihen, aivan kuten työympäristön fyysiset tekijätkin. Työn organisointi ja vaikuttamismahdollisuudet oman työn kuvaan ovat edellytys sille, että tuntee tekevänsä mielekästä työtä. (Kaivola 2003, 150 -151.) Päihdetyön tulisi konkreettisesti tarjota asiakkaalle mahdollisuuksia kokemuksiin ja elämyksiin ilman päihteitä. Elämysten ei suinkaan tarvitse olla ns. elämää suurempia Himalajan huipulle kapuamisia, vaan arkistakin yhdessäoloa ja pienien ilojen jakamista, sen oivaltamista, ettei kukaan tule valmiiksi tai kokonaan muutu toiseksi, tekemisen tapaa ja sisältöä säätämällä voi elämä kokemuksemme mukaan avartua ihmeellisellä tavalla.

Me näemme, että sosiaalista ympäristöä vahvistamalla myös yksilön elämänhallinta kohenee. Päihdetyötä tulisikin välillä tehdä sosiokulttuurisen viitekehyksen kautta. Tärkeää kuntouttavassa päihdetyössä onkin antaa asiakkaan itse määritellä ongelmansa, joiden eteen sillä hetkellä haluaa tehdä töitä.

Leena Kurki kuvailee kirjassaan Sosiokulttuurinen innostaminen käsitettä näin:

Sosiokulttuuristen projektien ja ohjelmien tulisi kyetä kehittämään metodeja ja rakenteita joiden avulla kehitetään ihmisen yksilöllistä vahvuutta ja kypsyyttä sekä samalla vahvistetaan kykyä toimia toisten kanssa niin, että toiminnasta muodostuu kaikille yhteinen projekti. Innostamisen toiminnassa opitaan elämään toisten kanssa, työskentelemään ja päättämään ryhmässä, opitaan dialogin avulla ratkaisemaan ongelmia ja konflikteja, sekä luodaan ryhmiä ja toimivia ryhmäprosesseja. (Kurki 2000, 121.)

Sosiokulttuurisuudessa on kyse ajattelutavan uudistamisesta, kulutusyhteiskunnan sijasta lähdetään tuottamaan ja kuluttamaan asiakkaiden kanssa tarinoita, mielikuvia, mielihaluja ja laatua. Tavoitteena on, että sosiokulttuurinen työ kulkee käsi kädessä ohjauksen kanssa arkirutiineissa. Päihdetyön asiakkaiden kanssa työskennellessä taide ja kulttuuri kohtaavat parhaiten silloin kun asenteet ja toimintamahdollisuudet luodaan sen onnistumiseksi, annetaan sille tilaa ja ymmärretään sen merkitys. Tällainen edellyttää henkilöstön kouluttamista, resurssien uudelleen arviointia, rahaakin, joustavampia työaikoja, työjärjestelyjä, työmuotoja, asennemuutosta ja sosiokulttuurista innostamista. Lisäksi tarvitaan poliittisia päätöksiä joista seuraa se, että yhteiskunnan tuki kohdentuu sosiokulttuuriseen toimintaan. (Lieksan kaupunki, Karpalo-hanke 2008.)

5 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalinen kuntoutus parantaa päihdeongelmaisen ja hänen läheistensä elämänlaatua. Jo päihdeidenkäytön vähentäminen tuottaa myönteistä tulosta. Moni pystyy rakentamaan myös kokonaan päihdeettömän elämän hoidon ja vertaistuen turvin. Päihdeisen elämän toimintamallit eivät toimi päihdeettömässä elämässä. Elämänmuutos vaatii aikaa, tietoa ongelmasta ja selviytymiskeinoista, ohjausta ja tukea niin ammattilaisilta kuin vertaisilta. Nykyinen psykososiaalista kuntoutusta ja laitospääntoutusta karsastava politiikka uhkaa tuhota Suomessa kehitettyä päihdehuollon osaamista ja supistaa kansalaisten valinnanvapautta. Hoitoa kehittäneet yksityiset tai järjestöjen työhön perustuvat laitokset eivät voi pitkään odottaa ja niiden toiminnan jatkuvuus on uhattuna ilman maksavia asiakkaita ja kuntien sitoumuksia pitkäjänteiseen yhteistyöhön. (Talentia 2010.)

Sosiaalisella tuella on kaikissa ihmisen elämänvaiheissa erittäin tärkeä merkitys, niin myös vanhuudessa kun fyysiset vaivat lisääntyvät ja vanhus saattaa kokea olevansa ikään kuin oman elämänhistoriansa vanki. Sosiaalinen tuki ylläpitää kaikenlaista hyvinvointia, sillä on henkinen merkitys. Avain mahdollisimman pitkään kestävänsä itsenäisyyteen on, että vanhus on osallisena jossakin sosiaalisessa tukiverkostossa. Se estää vanhusta eristäytymästä, vaikka avun vastaanottaminen ei aina olisikaan helppoa. (Niittymaa & Pajanne - Alanko 2009, 178.)

Rakenteellisesta tuesta puhuttaessa viitataan ihmisen sosiaalisen verkoston kokoon ja koostumukseen, ystävien määrään, puolisoon, tai niiden sosiaalisten ryhmien määrään, johon asianomainen kuuluu. Toiminnallinen tuki taas viittaa tuen sisältöön, sen tarjoamiin emotionaaliin, tiedollisiin, välineellisiin ym. voimavaroihin. Kun puhutaan tuen laadusta, puhutaan suhteen voimakkuudesta, jatkuvuudesta vastavuoroisuudesta, keskinäisestä sitoutumisesta ja muista suhteen pysyvämistä piirteistä. Subjektiiivinen tuen kokemus, eli tunne siitä, että tukea on saatavilla, voi myös olennaisesti vaikuttaa ihmisen terveyteen. Jos on olemassa usko siihen, että ystäviä ja tukijoita, jo se voi olla riittävää, vaikkei näitä

voimavaroja hyödynnettäisikään. Usein ihmisten käsitys saatavilla olevasta tuesta poikkeaa heidän osalleen todellisuudessa tulevasta tuesta. (Koski -Jännes, Pienimäki & Valtari 2003, 8-9.)

Tarjotun tuen lisäksi merkityksellistä on tietenkin myös se, miten tukea otetaan vastaan. Joskus avun tarjoaminen voidaan tulkita negatiivisesti, ellei se sovi yhteen vastaanottajan minäkäsityksen kanssa. Kaikki eivät luota kanssaihmiinsä samassa määrin, eivät hae tukea vaikka sitä olisi saatavilla. Verkosto-orientaatio tarkoittaa henkilön asenteita ja odotuksia siitä, missä määrin muut ihmiset voivat auttaa häntä selviytymään arjen ongelmista. (Koski -Jännes ym. 2003, 9.)

On myös olemassa toisenlaista yhteistoimintaa ja vaihtoa kuin aineellisen antamisen ja saamisen symmetrinen vaihdantatalous, esimerkiksi pelit ja keskustelu, joiden kiinnostava ominaisuus on, että jotain voidaan sopivien edellytysten vallitessa saada ja antaa ikään kuin ilmaiseksi. Arvokasta voi syntyä myös täysin tyhjästä, esimerkkejä voi löytää vaikkapa huumorin ja tunteiden piiristä. Kun puhutaan syrjäytymisestä, kyse on useimmiten talouden ja hallinnon diskursseista, mutta ei voida kiistää, että tällaisella ei-symmetrisellä vaihdolla on tärkeä osuus henkilön hyvinvointiin. Se tukee ja synnyttää sosiaalista pääomaa. (Riikonen, Makkonen & Smith 2004. 49- 52)

Sosiaalisen tuen terveysvaikutuksia alettiin tutkia 1970-luvulla, erityisesti sitä, miten sosiaalinen tuki vaikuttaa, eli onko kyse psyykkisten ja fyysisten voimavarojen lisääntymisestä vai epäsuorasta stressinkokemisen lievenemisestä. Sosiaalisen tuen käsitettä alettiin tuolloin määritellä, ja esim. Cobb määritteli sitä näin: Sosiaalinen tuki on tietoa, joka saa asianomaisen uskomaan että hänestä välitetään ja häntä rakastetaan, häntä arvostetaan ja kunnioitetaan ja hän kuuluu keskinäistenvelvoitteiden ja kommunikaation verkostoon. Kahn määritteli sosiaalisen tuen ”ihmisten väliseksi vuorovaikutukseksi, jossa välitetään tunteita, tunnustusta tai apua.” Sosiaalisen tuen sisältö ja laatu vaikuttavat hoidon jälkeiseen juomiseen enemmän kuin suhteiden olemassaolo sinänsä. (Koski - Jännes ym.2003, 8.)

Riikosen mukaan on hyvän kanssakäymisen osoitettava tai todistettava osallistujille tiettyjä asioita, jotta he voivat jatkuvasti osallistua siihen tavalla, joka on hyväksi. Kyse on pohjimmiltaan luottamuksen synnystä ja tilanteen kehittymiseen vaikuttamisen mahdollisuuksista. Ensimmäisenä hyvänä kanssakäymisen kriteerinä pidetään sitä, että siihen osallistuvat katsovat toteutuvan vuorovaikutuksen luovan yhteisöllistä todellisuutta, joka ei ole ulkoa annettua vaan jatkuvasti kehittyvää. Toiseksi kanssakäymisen on oltava tilannesidonnaista, ja sen määrittelyyn, mistä tilanteesta on kyse, on kaikkien voitava osallistua. Kolmas periaate on tulkinnallinen moninaisuus. Kanssakäymisen on sallittava itseään koskevat erilaiset tulkinnat. Neljäntenä kriteerinä pidetään epätäydellisyyttä,

kanssakäyminen tai sen tulokset eivät milloinkaan voi olla valmiita tai lopullisia. (Riikonen ym. 2004, 27-28.)

Yllämainittuja seikkoja on asiakastyössä osattava ja haluttava puhua ja työstää auki eri menetelmiä käyttäen. Näin päästään pois siitä, että asiakkaalle aina ”vain tuntuu käyvän näin”, tai että asiakas itse vetoaa siihen että asiat vain menevät näin. Yhdessä on saavutettavissa ymmärrys siitä, miten ja miksi kukin on osaltaan vastuullinen tilanteissa. Uusien tilanteiden, tunteiden ja ilmiöiden kohtaamista ja niihin reagoimista on hyvä harjoitella yhdessä ammattilaisten tukemana.

Kuntoutumisen ohjaamisessa on tärkeätä tiedostaa, että yritämme kuljettaa asiakkaan pois sieltä, missä hän on jotakin, sinne, missä hän ei ole vielä mitään. Edellytyksiä uudelle subjektivoitumiselle on kyettävä luomaan riittävästi. Asiakas on altis kääntymään entiseen turvalliseksi kokemaansa toimintaan, ellei uusia malleja toiminnalle vahvasti tueta kaikilla elämänalueilla. Muutoksen tulee kuitenkin olla asiakkaan oma prosessi, ulkopäin saneltu ei motivoi. (Särkelä 1994, 49-50.)

Pitkään jatkunut päihteiden käyttö rajoittaa ihmisen toimintakykyä. Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi vaikeutena luottaa muihin ihmisiin tai vaikeutena ottaa vastuu raha-asioista. Huumeongelmaisen kohdalla sosiaalinen kuntoutus sisältää arkipäivän elämisen opettelua. On tärkeää oppia muiden huomioon ottamista ja rutiineista kiinni pitämistä sekä sietämään arkipäivän epävarmuutta ja ympäröivän yhteiskunnan asettamia toimintarajoituksia omassa elämässä. Luottamus toisiin ihmisiin ja oman tilan näkeminen realistisesti on yksi kuntoutumisen edellytys. Luottamuksen syntyminen ottaa aikansa, eikä sitä voi pakottaa tai ulkoapäin synnyttää vaan se edellyttää arkipäivän elämistä yhdessä, asioiden tekemistä yhdessä ja vastuun ottamista omasta osuudestaan niin omaksi kuin yhteiseksikin hyväksi. (Ruisniemi 2003.)

Päihdeongelmainen henkilö kokee usein suurta ristiriitaa siinä, että hän yhtäältä haluaisi muuttaa elämäntapojaan ja toisaalta taas ei. Motivoivan työskentelytavan keskeisenä tarkoituksena on tämän ristiriidan tutkiminen ja ratkaiseminen muutosta tukevaan suuntaan. Motivaatio on luonteeltaan aaltoilevaa, ja päihteidenkäytön eri vaiheissa motivaation vaihteluun liittyvät tekijät ovat hieman erilaisia. Kuntoutuksen ammattilaisen onkin tärkeää kiinnittää huomiota kuntoutujan muutoksen vaiheeseen ja sen mukanaan tuomiin motivaatioon vaikuttaviin tekijöihin. (Lahti & Pienimäki 2007, 139-140.)

Päihdehuoltolaitoksen henkilökunta saattaa helposti tulkita asiakkaan käytöstä, kuten aktiivisen osallistumisen kaikkiin toimintoihin sekä ohjeiden ja sääntöjen noudattamisen haluksi kuntoutua ja kehittyä. Kyseessä saattaa kuitenkin olla vain asiakkaan tarve tulla

hyväksytyksi yhteisössä ja tarve saada kiitosta henkilökunnalta. Tällä ei välttämättä ole paljoakaan tekemistä kuntoutumisprojektin kanssa, joka joskus edellyttää enemmän rohkeita itsenäisiä ratkaisuja kuin muiden toimintaan sopeutumista. (Särkelä 1994, 52.)

Ammattilaisena tämä ilmiö olisi hyvä tiedostaa ja asiakasta kunnioittaen ajoittain kyseenalaistaa motivaatiota, ja tarkentaa tavoitteita. Motivoivan haastattelun kaltaisella menetelmällä saadaan asiakas itse pohtimaan itselleen parhaita ja sopivimpia toimintatapoja ja ratkaisumalleja. Työntekijän on myös oltava herkkä ja avoin näkemään milloin asiakas itse tuo esiin tuentarpeensa. Motivaatioon tarvitaan vuorovaikutusta, joka on asiakasta arvostavaa ja kunnioittavaa. Asiakkaan omista tavoitteista ja tavoiteltavan muutoksen merkityksistä ollaan kiinnostuneita, niitä nimetään yhdessä asiakkaan kanssa. Työntekijän aito empatia, avoimien kysymysten esittäminen ja aito, läsnä oleva kuunteleminen ovat asiakkaan oman motivaation heräämisen edellytys. Jokainen henkilö motivoituu kuitenkin aina omista lähtökohdistaan käsin, omien arvojensa ja pyrkimystensä suuntaisesti, siinä tahdissa kuin mihin hän itse kykenee. Vuorovaikutussuhdetta asiakkaan ja työntekijän välillä kehittämällä asiakkaan tietoisuus omasta kokonaistilanteestaan kasvaa. Työntekijä ei päätä asiakkaan puolesta, vaan rohkaisee asiakasta löytämään oikean tavan edetä omassa kuntoutumisessaan. (Lappalainen - Lehto, Romu, Taskinen 2007, 201- 204.)

Tärkeänä edistysaskeleena kuntouttamisen menetelmien kehittämisessä on selkeästi näkökulma siitä, että kuntoutuminen on asiakkaan oikeus, ei velvollisuus. Asiakaskansalaisilla tulee olla oikeus saada järjestelmällistä ja ammatillista tukea kuntoutumisessaan. Velvollisuuden painottamisessa siirrytään helposti rangaistuksiin ja toimenpiteisiin jotka voivat olla syrjäyttäviä vaikutuksiltaan ja jopa ehkäistä kuntoutumista. (Jokinen & Juhila 2008, 288.)

Hyvä auttamissuhde on itsessään tehokas interventio, jolla voi olla korjaavaa merkitystä asiakkaille, joilla ei välttämättä ole kertynyt kokemuksia luottamuksellisista ja hyvistä ihmissuhteista aiemmin. (Särkelä 2001, 71.) Kun asumisyhteisössä syntyy tällaisia suhteita, on sillä kauaskantoisia vaikutuksia, luottamuksen ja arvostetuksi tulemisen tunne säilyy monessa tapauksessa vielä asumisyhteisöstä poismuutettua ja tämän elämänvaiheen ihmissuhteiden jo menetettyä merkitystään.

6 Asiakastyytyväisyyskartoitus

Yhteistyömme Porvoon kaupungin sosiaalitoimen kanssa oli sujuvaa ja kannustavaa. Saimme ensiarvoisen tärkeää tietoa asiakastyytyväisyyskyselyn laatimisen vaatimuksista Porvoon sosiaalitoimen kannalta. Päätimme toteuttaa sekä kyselyn, johon kaikki asiakkaat vastaisivat,

että erillisiä haastatteluja valituille asukkaille. Kvantitatiivisella tutkimustavalla saatiin selkeitä vastauksia Koivulan tilasta, mitä tulee asukkaiden ikärakenteeseen ja siviilisäättyyn, äidinkielen, koulutukseen jne. Kyselyyn sisällytimme lisäksi muutaman avoimen kysymyksen. Nämä kysymykset käsittelivät mm. selviämisaseman toimivuutta, sääntöjä, asukkaan päihdehistoriaa ja tulevaisuudentoiveita ja odotuksia. (Liite 1.)

Koivulassa oli suunniteltu asiakkaiden kokemusten kartoitusta asumispalveluista, joiden pohjalta toimintaa voitaisiin kehittää asiakaslähtöisesti. Tarkoituksena oli saada tietoa Koivulan asukkaiden viihtyvyydestä, palveluiden riittävydestä ja kehitystarpeista, kun kyseinen paikka oli toiminut noin vuoden uusissa tiloissa ja uusien toimintasuunnitelmin. Kyseessä on haavoittuva ja helposti syrjäytyvä ihmisryhmä johon mahtuu kaikenlaisia yksilökohtaloita, ja oli kiinnostavaa tutkia miten erilaiset yksilöt asettuvat yhteisöön. Kyselyn ja haastattelujen avulla selvitimme asiakkaan kokemuksia ja mielipiteitä Koivulan palveluista. Kyselyn tuloksia käytetään toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä.

Haastattelun kautta pääsisimme syventämään vastauksia ja samalla kysely pysyisi paremmin suositeltavassa 15 minuutin vastausajan pituudessa. Näin toteutettuna tutkimus olisi osittain toistettavissa. Haastattelumenetelmän eduksi voidaan katsoa suora kielellinen vuorovaikutustilanne tutkittavan kanssa. Hirsijärven mukaan tästä voi tietenkin olla myös haittoja, kuten se, että haastatteluissa on taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Haastattelu menetelmänä on kuitenkin joustava tapa kerätä tietoa, silloin haastateltava on tutkimuksessa merkityksiä luova, aktiivinen osapuoli. Haastateltava kertoo itse omista kokemuksistaan, ja tarvittaessa on uusinta tai tarkennus mahdollinen järjestää. (Hirsijärvi ym. 2002, 191-193.)

Haastattelut voivat muistuttaa spontaania keskustelua mutta eroavat näistä kuitenkin aina institutionaalisuutensa vuoksi. Haastattelulla on tietty päämäärä, johon haastattelun kautta pyritään: haastattelijalla on tiedon intressi, jonka vuoksi hän tekee kysymyksiä ja aloitteita, kannustaa haastateltavaa vastaamaan, ohjaa keskustelua, fokusoii sitä tiettyihin teemoihin jne. Tutkimushaastattelua ohjaa tutkimuksen tavoite. Näkyvimmin haastattelun erottaa keskustelusta osallistujien roolit: haastattelijan kysyjän, tiedonkerääjän rooli ja haastateltavan vastaajan, tiedonantajan rooli. (Ruusuvuori & Tiittula (toim.)2005, 23.)Tärkeää on asukkaiden oman äänen kuuluminen. Vivahteet, asiakkaan henkilökohtaiset tarpeet ja näkemykset ja niiden selvittäminen vaatii siis mielestämme syventäviä, kvalitatiivisia menetelmiä, eli lähinnä haastattelua.

Hioimme kyselyn sisältöä ja muotoa osin yhdessä Koivulan työyhteisön kanssa. Kehittämisen ja suunnittelutyöhön erikoistuneen Porvoon kaupungin palveluksessa olevan sosiaalityöntekijän tuki oli meille arvokasta ja meidän ei tarvinnut uusia tarpeettomasti monia toimenpiteitä.

Valmiista kysymyksistä karsimme kymmenkunta pois, poistetut kysymykset siirsimme osaksi haastatteluja. Haastattelukysymysten muotoilussa toiminnanjohtaja Jouko Tuikkanen näytti suuntaa. Kysymykset käsittelivät haastateltavan elämää ennen Koivulaan tuloa, Koivulassa oloa, yhteisöllisyyden kokemuksia sekä tulevaisuuden näkymiä. Toiminnanjohtaja korosti, että haastateltavien kertomien kokemusten kautta voidaan todentaa Koivulan palvelujen tuottamaa aineetontakin hyvää, ja saada asiakkaan näkemys siitä, kuinka tärkeässä roolissa Koivula on päihdekuntoutujan elämässä. Kyselyä muotoilimme tiiviimmäksi käyttämällä sarakkeita joihin asettelimme kysymykset.

Kyselyyn muodostimme kolme laajempaa aihealuetta. Ne käsittelivät henkilökunnan toiminnan ja asiantuntevuuden arviointia, Koivulan olosuhteita, turvallisuutta ja ihmissuhteita. Kyselyn lopussa oli avoimia kysymyksiä, joissa pyysimme vastaajia kuvailemaan omin sanoin miten kokevat märkápään toimivuuden, Koivulan linjauksen päihdeettömyydestä alueella, sen valvonnan ja muiden yhteisten sääntöjen seuraamisen.

Tavoitteenamme oli saada kokemustietoa asukkailta jo järjestetystä ja parhaillaan toteutettavasta ryhmämuotoisesta toiminnasta, jonka avulla toimintaa Koivulassa voitaisiin luoda ja muokata asukkaiden tarpeisiin yhä paremmin sopivaksi. Haastattelujen kautta pääsisimme esittämään juuri niitä kysymyksiä joilla tätä tietoa saataisiin, ja kyselyssä olleisiin avoimiin kysymyksiin ei tullut tarpeeksi kattavia ja kuvailevia vastauksia. Näistä syistä johtuen päätimme toteuttaa haastattelut.

Tutkittaessa päihdekuntoutujien tyytyväisyyttä ja viihtyvyyttä, on eri syistä, kuten esimerkiksi jos henkilön on hankala ilmaista itseään, tai jos hän on ujo tai helposti provosoituva, hyvä käyttää laadullista tutkimustapaa, koska silloin on mahdollista luoda luottamuksellinen suhde ja huomioida em. seikkoja. Laadullinen tutkimus mahdollistaa kuulluksi ja yksilönä huomioiduksi tulemisen, ja henkilökohtainen kohtaaminen tutkijan kanssa luo parhaimmillaan luottamuksellisen tunnelman. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2000, 151 -155.)

Ensimmäinen asukaskokous johon osallistuimme, pidettiin 3.11.09. Asukaskokouksia järjestetään Koivulassa kerran kuussa, ja niissä käsitellään asumisyhteisön yhteisiä asioita. Kokouksiin osallistuu toiminnanjohtajan lisäksi asumisohjaaja ja vuorossa olevat työntekijät. Asukkaista osallistuvat ne jotka haluavat. Tässä kokouksessa esittelimme itsemme ja kerroimme tulevasta kyselystä, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta. Tilaisuudessa ei meiltä kysytty mitään syventäviä kysymyksiä, meidän kannaltamme oli kyse informaation jakamisesta. Kerroimme, että kyselykaavakkeet jaetaan jokaiselle, toimiston postilokeroihin ja vastausaikaa on viikko. Kokouksen jälkeen pyysimme työntekijöitä vielä kannustamaan omalta osaltaan asukkaita vastaamiseen.

Toiminnanjohtaja ehdotti että vastaajien kesken arvotaan elokuvalippupaketti. Tätä tarkoitusta varten meillä oli nimilista sinetöidyn palautuslaatikon vieressä, josta vastaaja veti yli nimensä palautettuaan kyselyn. Näin pystyimme takaamaan anonymiteetin, Koivulassahan on asukkaita vain noin 40, joten jokainen tuntee toisensa, ja poistamaan huolta siitä, että vastaaja tunnustetaan. Liitimme kyselyyn erivärisen paperiliuskan jossa kerroimme toiveestamme haastatella joitakin asukkaita, ja pyysimme siihen merkitsemään nimensä, jos on halukas haastateltavaksi. Liuska oli erillään kaavakkeesta.

Emme olleet lainkaan varmoja ilmoittautuisiko kukaan haastateltavaksi. Halukkaita ilmoittautui odotustemme vastaisesti kaksitoista, joista valitsimme seitsemän. Ensimmäisen haastatteluista teimme 4.12.09. Valitsimme haastateltaviksi henkilöt sen perusteella, minkälaisessa asunnossa asukas asuu, kuinka kauan oli Koivulassa asunut. Haastattelimme myös Koivulasta poismuuttavia henkilöitä, kaksi haastateltavista oli muuttamassa omaan kotiin. Myös pyrimme siihen, että otannassa olisi kaiken ikäisiä palvelujen käyttäjiä ja molempia sukupuolia sekä Koivulan jokaisen asumismuodon edustajia. Kyselyn yhteydessä oli siis luontevaa toteuttaa myös haastattelut, koska asukkaat olivat jo kyselyssä pohtineet asumistaan ja olemistaan Koivulassa.

Haastattelutilanteen sujuvuutta ei edistä pelkkä intuitiivinen ote, useat pitävät utelevaa kyselemistä uhkana, ellei haastattelijalla ole haastateltavan henkilökohtainen ystävä. Haastateltava tarvitsee tiedon siitä kuka haluaa tietoja, miksi niitä tarvitaan ja mihin ja miten niitä tullaan käyttämään. (Ruusuvuori & Tiittula (toim.) 2005, 70.) Haastatteleamalla asiakastaan työntekijä ei kerää tietoja vain itselleen vaan ennen kaikkea asiakkaalleen. Haastattelun avulla asiakas voi saada selkeämmän kuvan tilanteestaan ja voi oivaltaa uusia näkökulmia ja nähdä uusia toiminnallisia vaihtoehtoja. Haastattelu voi tuottaa hänelle muutostyön välineitä. (Särkelä 2001,77.)

Toteutimme haastattelut neljänä päivänä, 4.12. - 10.12.2009. Meillä oli käytössämme toiminnanjohtajan rauhallinen työhuone. Kysyimme haastattelun aluksi haluaako haastateltava kupin kahvia. Ennen kuin haastattelu aloitettiin, kerroimme tekevämme opinnäytetyötä, ja että haastattelut ovat osa asiakastyytyväisyyskyselyä ja tietoja tullaan käyttämään Koivulan kehittämisessä asiakasystävällisempään suuntaan. Vahvistimme haastateltavalle, ettei hänen henkilöllisyytensä käy ilmi vastausten yhteydessä. Ajallisesti olimme varanneet jokaista haastattelua varten tunnin. Tämä oli tärkeää, jotta haastattelu pysyisi asiassa eikä rönsyilisi keskusteluksi tai haastateltavan elämäkerraksi. Haastattelun teemat olivat Koivulaan muuttaminen, siellä asuminen, yhteisöllisyyden kokemukset ja tulevaisuuden näkymät. Näiden teemojen alla esitimme kysymyksiä, joita muotoilimme haastattelutilanteen ja haastateltavan mukaan. (Liite 2)

Yhteenvedot keskustelussa ovat tärkeitä auttavia tapahtumia. Yhteenvedon avulla varmistetaan että asiakkaan asia on ymmärretty oikein. Asiakkaalle jää mahdollisuus korjata työntekijän saamaa kuvaa, ja näin luodaan yhteinen kuva asiakkaan tilanteesta. (Särkelä 2001,79.) Harriet Rautanen kirjasi ylös vastaukset tietokoneelle, Arja Laukkanen esitti kysymykset. Haastattelun lopuksi kävimme haastateltavan kanssa läpi vastaukset, Harriet luki ääneen kirjoitetun tekstin ja haastateltavalla oli mahdollisuus korjata tai muuttaa sanomistaan. Näin ei tapahtunut kenenkään kohdalla. Ajattelimme, että haastattelun nauhoittaminen voi jännittää ja vaikuttaa haastateltavan rentouteen kielteisesti. Jotkut haastateltavat ilmaisivat hämmennyksensä jo tietokoneestakin. Nauhoittamatta jättäminen tuo mukanaan sen, ettemme voi palata haastattelutilanteessa käytettyihin äänenpainoihin, taukoihin ja sanavalintoihin, vaan tulkitsemme vastaukset kirjoitetun aineiston pohjalta ja painotukset ovat muistimme varassa.

Ensimmäiset haastateltavamme olivat keski-ikäisiä, ja itseään sujuvasti sanallisesti ilmaisevia henkilöitä. He vastasivat perinpohjaisesti ja näkemyksellisesti, oman tarinansa halliten. Haastavimmiksi haastattelutilanteiksi koimme iäkkäämpien asukkaiden haastattelut. Osa kysymyksistämme edellytti tietynlaista pohdintaa, jonka he ilmeisesti kokivat vaikeaksi, ja tunti oli heidän kohdallaan ehkä lyhyehkö aika kaikkiin kysymyksiin vastaamiseen. Vanhemmat henkilöt eivät mielellään puhuneet kuntoutumisestaan, yhteisöllisyydestä tms. vaan kertoivat menneestä, työelämänsä tähtihetkistä ja muusta heille tärkeästä elämän aikana tapahtuneesta.

Raportoimme Porvoon sosiaalitoimelle ja Koivulan johtajalle sekä työyhteisölle kyselyn tuloksista ja haastattelujen annista. Kyselypohjaan laskimme kysymyskohtaisesti prosenttimäärät kullekin vastausvaihtoehdolle. (Täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä, täysin samaa mieltä ja kyllä, ei, en osaa sanoa). Havainnollistimme osaa vastauksista kaavioin. Saimme keskiarvon palveluista, ja hyvän vastausprosentin ansiosta (asukkaita 39, joista 23 vastasi) myös muista tärkeistä kohdista. Kysely sisälsi Porvoon sosiaalitoimen edellyttämät peruskysymykset, kaupungin palveluja käyttävien iästä, siviilisäädystä, koulutuksesta jne. Koivulaa koskevat kysymykset jaottelimme henkilökunnan työskentelyn laatua koskeviin, turvallisuutta ja omaa elämäntilannetta koskeviin. Yksi kysymys koski hengellistä toimintaa Koivulassa.

Koska prosessi muodostui eri osioineen melko laajaksi ja ajallisesti kattavaksi, katsoimme että on ensiarvoisen tärkeää, että tilaaja saa kohtuullisessa ajassa tarvitsemansa tiedon kyselyn tuloksista. Koivulassa kehittämistyö on aktiivisessa vaiheessa ja kysely kertoo kuitenkin toteuttamisajankohtansa tunnelmista. Tästä syistä kirjoitimme väliraportin sosiaalitoimelle, johon laskimme vastausprosentit ja teimme niistä kaaviot, helpottamaan tulkitsemista.

Väliraportissa on mukana myös haastatteluosuuden antia tiivistetyssä muodossa. Tämän raportin toimitimme myös Koivulan työntekijöiden ja asukkaiden luettavaksi.

7 Asiakastytyväisyyskyselyn tuloksia

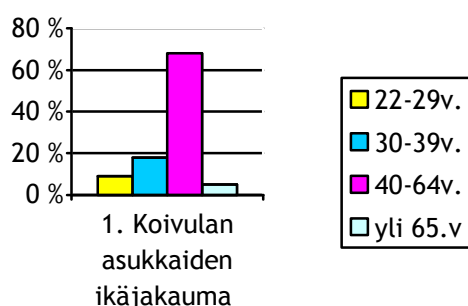
Tuloksista esiin nostimme Koivulaan asettumisen vaiheen, jossa ilmeni puutteita Koivulan toiminnoista asukkaalle tiedotettaessa. Koivulan päihteen linja herätti ajatuksia, niin kyselyssä kuin haastatteluissakin. Ohjaajien toimintaa oli jo alettu kehittää asukkaita enemmän huomioonottavaksi. Ohjaajien toiminnan tilan ja laadun tarkkailu on olennainen osa Koivulan kehittämistoimintaa. Koivulasta pois muutettaessa on ajankohtaista miettiä Koivulan roolia muuton jälkeisessä elämässä, jatkuuko tuki Koivulasta, vai ohjataan muualle. Kaikissa vastauksissa tuen tarve tuotiin vahvasti esille.

Haastattelutilanteet ilmensivät hyvin Koivulassa asumisen ja kuntoutumisen yksilöllisyyttä, ja sitä miten eri vaiheessa kuntoutumistaan kukin asukkaista oli. Osa oli vielä hyvinkin tiukasti kiinni riippuvuutensa ja siitä irtipyristelyn käsittelyssä. Heillä ei vielä ollut selkeää näkemystä kuntoutumisesta ja yhteisöllisyyden merkityksistä itselleen. Koivulan yhteisö koettiin vielä jotenkin vieraaksi, omat verkostot, kuten AA- ja NA- ryhmät, koettiin läheisemmäksi.

7.1 Asukkaaksi Koivulaan

Koivulassa toteutettuun kyselyyn seitsemästätoista vastaajasta viisi oli naisia ja 12 miehiä. Kuusi henkilöä ei vastannut kysymykseen. Vastaajista suurin osa oli 40-64 -vuotiaita.

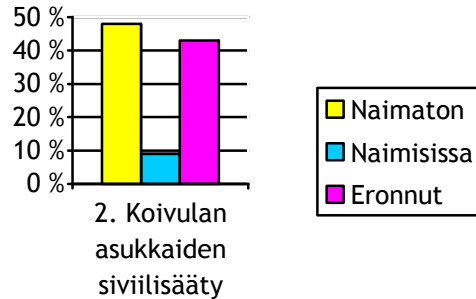
KAAVIO 1.

Valtaosa Koivulan asukkaista on naimattomia tai eronneita. Suomea äidinkielenään puhuu 78 %. Kahdestakymmenestäkolmesta vastaajasta vain kaksi ilmoitti, ettei ole saanut palvelua äidinkielellään (ruotsi). Koivulassa yleisin asumismuoto on yksiö, soluasunnossa asuu noin kolmannes asukkaista. Työttömiä on asukkaista lähes puolet, eläkkeellä toinen puolet.

Ammattitutkinnon omaavia on 39 %, kansakoulun ja peruskoulun käyneitä noin puolet asukkaista.

KAAVIO 2.

Keskiarvoksi toiminnastaan Koivula sai 8,25 asteikolla 4-10. Koivulaan muutettiin hoitokodeista, A-klinikan ohjaamina, kadulta, kavereiden nurkista sekä sosiaalityöntekijän ohjaamina.

Alkuhetket Koivulassa olivat jokaiselle haasteltavallemme olleet mieleenpainuvia. Koivulaan muuttaminen on ollut elämässä merkittävä asia, päivämäärä, jopa kellonaika muistettiin tarkoin. Asiakkaalla saattaa olla takanaan useita epäonnistuneita kuntoutumisyrityksiä muuttaessaan Koivulaan katkaisuhoidosta tai suoraan pitkältä juomiskaudelta. Elämä voi olla edelleen hyvinkin päihteisiin sitoutunutta, uudelleen retkahtamisen ja sekakäytön riski lääkärin alkoholinvieroitusoireisiin määräämien lääkkeiden ja alkoholin kanssa on olemassa. Tilanteet ovat haastavia niin asiakkaalle kuin henkilökunnallekin. Mielestämme eettisesti hyvää ammatillisuutta on säilyttää usko asiakkaan mahdollisuuteen tällä kertaa onnistua yrityksessään ja motivoimisen tulee lähteä riittävän konkreettiselta tasolta. Joskus on aiheellista olla kiitollinen ja antaa hyvää palautetta asiakkaan onnistuessa olemaan raittiina lyhyehkökin ajan ja että hänen elämänsä laatu kohenee hetkeksi.

Asettuminen Koivulaan otti oman aikansa ja ohjaajien toiminnalla tässä kohdin oli suuri merkitys. Elämässä oli tultu jonkinlaiseen käännekohtaan ja ajatukset omasta kuntoutumisprosessista heräilivät ja odotukset olivat useimmilla korkealla. Elämäntilanteet olivat usein hyvin vaikeita; takana avioero, työttömäksi jääminen, takana pitkä jakso asunnottomuutta tai siirtyminen laitoshoidosta kohti itsenäisempää asumista. Koivulaa voidaan mielestämme katsoa ikään kuin porttina palvelujärjestelmään, sen palvellessa asiakkaita joita voidaan pitää yhteiskuntamme huono-osaisimpina. Koivula saattaa olla joillekin se viimesijainen asuttamisen paikka, kun kaikki muut tahot ovat jo sulkeneet ovensa. Asunnottomuus ja päihteidenkäyttö pitävät sisällään raskaita kokemuksia. Toisaalta taas päihteet tuovat nopean mielihyvätunteen ja päihteeseen elämään saattaa liittyä myös paljon hyviä muistoja ja kokemuksia ja itse päihteeseenkin on voinut kehittyä vahva ja merkityksiä

täynnä oleva suhde. Asettuminen Koivulaan ja sitoutuminen päihdeettömyyteen merkitsevät asiakkaalle luopumista edellisestä elämästä ja uuden elämän rakentamista aluksi hyvinkin hataralle maaperälle. Koivulassa voidaan asukasta tukea uusien elämän perustusten rakentamisessa.

Muuton yhteydessä asukas tutustuu vuokrasopimusta allekirjoittaessaan Koivulan asumisen pelisääntöihin ja sitoutuu niihin. Asukas saa vuokrasopimusta tehdessään tiedon asukaskokouksista, joihin hän muuttaessaan Koivulaan sitoutuu osallistumaan kuten myös talon töihin tarvittaessa. Jos sääntöjen noudattamisessa ilmenee ongelmia, on ensisijainen toimenpide aina ohjauksellinen keskustelu omaohjaajan tai asumisohjaajan kanssa. Toistuva sääntöjen rikkominen voi johtaa uuden asumismuodon etsimiseen. Asumisen pelisäännöissä korostuu päihdeettömyyteen sitoutuminen Koivulassa, ja säännöissä kerrotaan myös asumisen tueksi tehtävistä ohjaus- ja palvelusuunnitelmista. Kaikkia halukkaita ei Koivulaan kuitenkaan asuteta, sillä asiakkaalla tulee olla taitoja selvittää arjesta pääosin itsenäisesti, samalla kun päihdeettömyyteen alueella on sitouduttava.

Koivulan ollessa asumisyhteisö jossa tavoitteena on asukkaiden kuntoutuminen ja elämäntilanteen parantuminen, jäävät vailla asuntoa olevat vahvasti huumeriippuvaiset ja lääkkeiden väärinkäyttäjät, joilla ei ole riittävää motivaatiota Koivulan sääntöihin sitoutumiseen, Koivulan asumispalvelujen ulkopuolelle tai vaihtoehtoisesti asuminen jää hyvinkin lyhyeksi jatkuvasti toistuvien asumissääntöjen rikkomisen vuoksi. Jos Koivulassa asumiselle määriteltyjä sääntöjä rikkoo toistuvasti, on siellä asuminen mahdottomuus. Voi olla hyvä kysyä onko tällaisessa tilanteessa oleva saanut tarpeeksi tukea ja ohjausta päihdeongelmansa käsittelyyn ja hoitoon, vai onko kyseessä asiakkaan oma valinta ja motivaation puute.

”Alku oli vaikeaa, outoa ja uutta. Tunsin vain yhden ihmisen asukkaista. Ryyppääminen jatkui. Ohjaajat alkoivat pitää puhuttelua. Istuin ja kökötin keittiön pöydän äärellä ja mietin että tää on tää systeemi. Aloin hyväksyä Koivulan jutun.” (Nainen 40-64v.)

Päihteitä harvoin aletaan tietoisesti käyttää väärin. Usein käy niin, että arjen raskautta koetetaan helpottaa keinolla millä hyvänsä, ja alkoholi tuntuu hyvältä lääkkeitä yleiseen toivottomuuden tilan lääkitsemiseen. Työttömän, yksinhuoltajan, eläkeläisen elämässä on paljon hankalia asioita, enemmän kuin mitä päällepäin näkyy. Eräs vastaajista kertoi omista ennakkoluuloista Koivulaa kohtaan. *”Sain kuulla, että tänne voi muuttaa mutta kieltäydyin useasti, minulla oli vahvat ennakkoluulot tätä paikkaa kohtaan, olin kuitenkin asunnoton.” (mies 40-64v.)* Koivulan fyysinen ympäristö muokkautuu alati kauniimmaksi, kun pihan istutukset rehevöityvät, ja kun paikka alkaa elää, kun siellä eletään. Monen mielessä on yhä

parakkimainen Koivula, syrjässä sijaitseva asuntola, jonne kenelläkään ns. ulkopuolisella ei ole asiaa, eikä halua mennä. Uuteen Koivulaan on helppo kulkea, sinne pääsee bussilla. Alku oli asettumista ja totuttelua uuteen kaikilla vastaajista ja informaation tärkeys Koivulassa tapahtuvasta toiminnasta korostui. ”Alkuun olin vähän pihalla, pikkuhiljaa sain tietoa ryhmistä, joihin aloin osallistua, kaikki tuntui niin hyvältä, tarvitsin tukea ja tarvitsen yhä.” (mies 40-64v.)

Koivulaan asetutaan useimmiten soluasumisjakson kautta, jolloin henkilökunta kartoittaa asukkaan tuen tarvetta. Soluasuminen koettiin varsin vaativana, kun joutui jakamaan vieraiden ihmisten kanssa olohuoneen ja keittiön. Eräs haastateltavamme (mies 40-64v.) kuvaili tilannetta näin: ”Asuin aluksi solussa, se oli hirveää.” Ellen lukinnut oveani, tuli toinen asukas huoneeseeni, omaa rauhaa, mitä olisin eniten silloin tarvinnut, sitä ei ollut.” Autonomia, itsemääräämisoikeus liittyy itsenäiseen asumiseen, joka kodin suhteen tarkoittaa sitä, että asukkaalla on mahdollisuus määrätä, kuka tulee ovesta sisään, kuka ei, mitä saa seinien sisäpuolella tehdä lain ja muun viihtyvyyden sallimissa rajoissa. Siihen sisältyy myös oikeus ja mahdollisuus sisustaa asuntoa haluamallaan tavalla, siten, että siitä tulee koti. Kodiksi voi muodostua vain sellainen tila, jonka menettämistä ei jatkuvasti tarvitse pelätä. Asunnossa tulisi olla mahdollisuus mahdollisimman kodinomaiseen elämään, niin kauan kuin siinä viivytään. Itsemääräämisen aste riippuu asukkaan kyvyistä itsenäiseen asumiseen, vähimmillään asukasta olisi tuettava sellaisissa asioissa ja taidoissa, jotka mahdollistavat pysyvaksi tarkoitetuissa asunnoissa asumisen. Tuki voisi tarkoittaa sellaista, minkä avulla asunnosta on mahdollista muodostua koti, tukea mielekkääseen tekemiseen, sosiaalisen verkoston luomiseen ja toimintakyvyn ylläpitoon, eli ihmisarvoiseen elämään. (Lehtonen & Salonen 2008, 113 -114.)

Omaan yksioon muuttaminen koettiin edistymisenä ja onnistumisena omassa kuntoutumisessa ja sitä arvostettiin paljon. Omaa rauhaa arvostettiin mutta haastateltavat korostivat ryhmiin osallistumisen tärkeyttä ja sitä kautta yhteisön tasavertaiseksi jäseneksi pääsemistä. ”Jos ei kuolema yllätä, lähtisin mielelläni muuallekin. Eläke on pieni, mutta kun aikansa asuu täällä ja saa vaihtaa solusta yksioon ja kun lähtee kaupungille, sitten kaikkea katsoo eri tavalla, kypsempänä. Yksion saaminen oli luottamuksen osoitus, sain kokeilla omia siipiä, ei tunnu yksinäiseltä nyt, olen niin tottunut. Käyn kavereita tapaamassa kerhohuoneessa, rupertellaan ja luetaan lehdet. Käyn kaupungilla kirjastossa.” (Mies 65 v--)

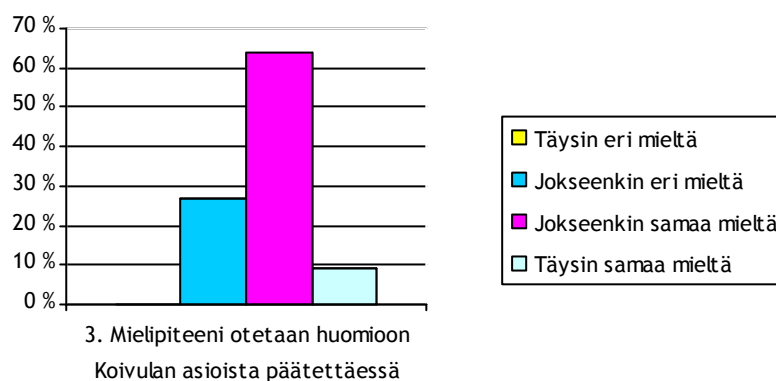
Koivulaan muuttaessa asukas alkaa opetella ja sisäistää Koivulan arvoja ja sääntöjä sekä samalla aukeaa mahdollisuus työstää omia näkemyksiä, ajatuksia ja totuttuja toimintatapoja. Näitä on saatava peilata rauhassa, niistä on voitava puhua avoimesti. Ohjaaja voi omalla esimerkillään ja asenteellaan, uskalluksellaan kohdata voimakkaitakin tuntemuksia rohkaista tähän. Koivulan päihitteettömyys on usealle haaste jo sinänsä. Kun toiminnan kautta luodaan

kenttä kokemuksille, vuorovaikutukselle ja tuntemuksien ja tunteiden purkamiselle, syntyä päihteiden käyttämiselle vaihtoehtoja.

7.2 Eri-ikäisten erilaisia kokemuksia Koivulassa

Kyselyn tuloksissa yksi selkeä esiin nostamamme ilmiö oli eri-ikäisten asukkaiden kovin erilaiset käsitykset ja odotukset asumisyhteisölle. Lehtosen mukaan asuinalue vaatiikin muuttuakseen yhteisölliseksi syvää vuorovaikutusta asukkaiden kesken. Yhteistä voi olla vain alue ja vuorovaikutuksen tunnusomaisin piirre on tuttuus yhteisöllisyyden sijaan. Toisaalta alueellinen yhteisyys edellyttää yhteistoimintaa, esimerkiksi talkootöitä. Yhteisöllisyydeksi ei riitä myöskään se, että joukko aiemmin yksilötyön kohteena olleita ihmisiä kerätään yhteen. (Lehtonen 1990, 224-235.)

KAAVIO 3.

Jos todella ollaan kiinnostuneita kokemuksellisesta hyvinvoinnista, tulee erityistieteistä pyrkiä pois ja siirtyä kohti arjen kanssakäymisen parempaa ymmärtämistä. On hyvä pohtia mitä oikeastaan tapahtuu, kun ihmiset kohtelevat toisiaan hyvin tai huonosti. Kysymyksiin esineellistämisestä, välineellistämisestä, huumorista, ilon olemuksesta ja yhteisöllisyyttä tukevasta tai tuhoavasta kommunikaatiosta törmätään varmasti. (Riikonen ym. 2004,10.) Oman roolinsa pohtiminen yhteisössä muodostui haastavaksi haastattelutilanteessa iäkkäämpien ihmisten kohdalla. Lähestyimme asiaa muiden tukemisen kautta ja miten asukas osallistuu Koivulassa yhteiseen tekemiseen. *”En paljoa puhu, saatan vipata euron tai kaksi sitä tarvitsevalle. Koivulassa on oma porukka, kaikki on paljon nuorempia.”* (mies 65 --v.) Heiltä oli vaikea saada vastauksia yhteisön toimivuudesta sillä he näkivät asukkaat ja työntekijät toisistaan erillisinä ryhminä. Haastateltavilla ei ollut käsitystä omasta roolistaan yhteisössä, he vain asuvat ja ovat. *”Tämä on kuin hotelli, minä vain olen ja viihdyn”*. Vanhemmilla henkilöillä päivät kuluvat ollessa, ryhmiin osallistuminen on aika vähäistä.

Muuttuva maailma ja se ettei omille taidoille ole enää tilausta tai käyttöä, ihmetytti ja puhututti. Nuorten kanssa ei oikein löydy yhteistä säveltä, ”*ne sillä tietokoneella vaan tekee nykyään*”. Omaisia ei vanhemmilla asukkailla ollut, ystävät jäivät kapakkaan, mitä nyt lenkkipolulla hyvänpäivän tutuille tervehdyksen huikkaa.

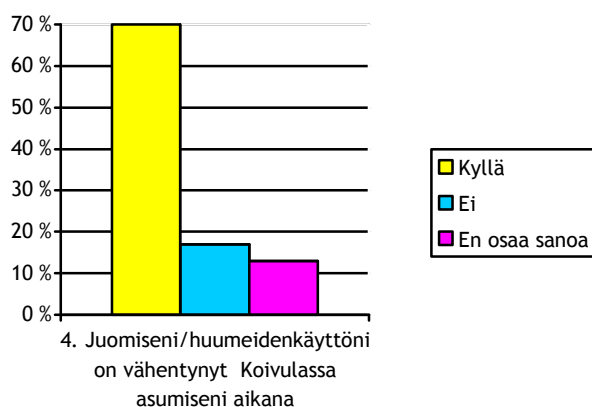
Vanhuus voi olla aktiivista ja rikasta aikaa. Ei ole mitään syytä sille, miksi Koivulassa asuvat vanhukset eivät osallistuisi kaupungin eläkeläisille järjestämään toimintaan, jos Koivulassa ei ole resursseja huomioida erityisesti vanhusten elämänvaiheen erityistarpeita. Ikäihmisiä tulisi vahvasti ohjata ja auttaa kaupungin ja vapaaehtoisten järjestämiin toimintoihin osallistumiseen. Vastauksista oli luettavissa, että Koivulassa koetaan yksinäisyyttä, mikä on kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, että asutaan asumisyhteisössä, lähellä muita, ja mahdollisuus vuorovaikutukseen on olemassa.

Rauha ja väkivallattomuus olivat tärkeimmät vastauksissa esiinnousseet hyvän asumisyhteisön arvot. Muutoin ei toisten tekemisiin tai tekemättä jättämissiin puututa.

Tulkitsimme vastauksia siten, että ikä-ihmisille ei ole luontevaa vaatia tai edellyttää, he tyytyvät nöyrästi vallitseviin olosuhteisiin, ja tämän päivän hyvän elämän standardit ovat heille vieraita. Mainitsemisen arvoiseksi koemme kuitenkin, ettei Koivulan eläkeläisasukkailla ole ollenkaan tietoa eikä ohjausta eläkeläisille suunnatusta toiminnasta Porvoossa. Ohjaajilta saatu tuki painottui hoidollisiin toimenpiteisiin. Miesten ryhmässä asioista puhutaan ja tuntemuksia jaetaan; eräs asukas sanoi, että juopot voivat keskenään puhua, alkoholisti on alkoholisti, muut eivät siihen ryhmään kuulu. Ikäihmiset kokivat henkilökunnan läsnäolon turvallisuutta lisääväksi, huoli omasta terveydentilasta oli olemassa. Hyvänä pidettiin sitä, että jos jotain itselle sattuisi, asunnolla, ohjaajat katsoisivat perään, ”*ettei tarvitse yksin lattialla maata*”.(mies 65-v.)

Haastateltavat eivät tuoneet esiin vaikeuksia tai ongelmiaan Koivulan sääntöjen noudattamisessa. Päihteiden käyttö oli vähentynyt Koivulassa asumisen aikana. Asioista (viinanjuonnista) puhumista niiden oikeilla nimillä arvostettiin, ja moni ryyppyputki koettiin katkenneen ohjaajien asiaan puuttumisen ansiosta.

KAAVIO 4.

Kulttuurissamme koetaan vieläkin vieraaksi puhua avoimesti päihteiden käytöstä. Niin lääkärit kuin muutkin työntekijät saattavat ajatella päihteiden käytön olevan asiakkaan yksityisasiain johon ei tule puuttua. Asiakkaan voi olla vaikea ottaa asiaa itse puheeksi, vaikka hän odottaisikin avointa keskustelua ja tukea ongelmaansa. Vaikka vastuu omasta hyvinvoinnista ja päihteidenkäytöstä on asiakkaalla itsellään, on vastuu asian puheeksi ottamisella ja muutokseen motivoimisella päihdetyöntekijällä. (Lappalainen -Lehto 2007,151.)

Parastahan olisi, että apu ja tuki annettaisiin jo ennen kuin ihmisen elämä menee sellaisille urille, että kaikki on ikään kuin alettava alusta. Päihdeongelmaan olisi etsittävä ratkaisuja jo ennen kuin asunto, työ, perhe, terveys ja toivokin on menetetty. Hyvinvointivaltion olemus on muuttunut, on vielä kuitenkin olemassa lainsäädäntö, joka takaa, että päihdepalveluja on tuotettava kunnissa. Toivoa siis on. Koivulakin on asukkailleen mahdollisuus yrittää uudestaan, korjata erehdyksiä, eheytyä ja tavoitella vielä kerran sitä, jota yksin yrittämällä ei saavutettu.

Vanhusten puhuessa Koivulasta kotinaan, oli keski-ikäisillä aivan toisenlaiset mietteet, he pitivät Koivulaa laitospaisena, mainitsivat kamerat, valvonnan yms, joka ei koteihin heidän mielestään kuulu. Eräs haastateltava kuvaa soluasumista hirveäksi, kaikki asukkaat eivät ole samassa kuntoutumisen tilassa, ja asukkaiden erilainen vuorokausirytmii, lääkitykset ja muu voivat vaikeuttaa yhdessä asumista. Muuttaessaan Koivulaan he kokivat informaation talon toiminnasta ja tavoista olleen hyvin vähäistä, taloksi asetuttuaan ovat arjen kautta toiminnot avautuneet.

Toiminnallisuus korostui vastauksissa yhteisöön vahvasti sitovana asiana. Ryhmätoiminnan kautta koettiin mukavaa yhdessäolon tunnetta, toiminnallisuus toi arkeen mielekkyyttä sekä auttoi tutustumaan ihmisiin syvällisemmin. Ryhmätoiminnan kautta oli solmittu uusia ihmissuhteita. Koivulan asukkaat ottavat mielellään vastaan toisiltaan apua arkisissa asioissa

kuten taulujen ripustamisessa seinille ja vahvana tukena koettiin jutustelu muiden asukkaiden kanssa. Eräs haastateltava korosti vertaistuen merkitystä. *”Kun on täällä töissä pitäis edes vähän ymmärtää mitä on olla doku, alkoholisti. Saan tukea muilta asukkailta ja muista välittäminen on minulle tärkeää.”* (Nainen 40-64v.)

Vertaistuen ohella yksittäisillä henkilökunnan jäsenillä on merkitystä kuntoutujan identiteetin muutokselle. Henkilökunta voi toimia sopivan käyttäytymisen ja asenteiden esikuvana sekä oikean elämäntyylin välittäjänä. (Hännikäinen-Uutela 2004, 204.) Tavallisesta poikkeavat tilanteet ovat yksi osa elämänhallinnan taitojen oppimista, oppimista olemaan erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Päihdekuntoutujalle voi olla uutta juhlia ilman päihteitä, kohdata toista sukupuolta selvin päin. Virkistystä tuottavilla asioilla on moniulotteiset vaikutukset, ihminen saavuttaa yhteisöllisyyden kokemuksen. (Heimonen 2007,48.)

Yhteisössä sen jäsenet pyrkivät toteuttamaan omia tavoitteitaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. He oppivat muodostamaan mielipiteitä, perustelemaan niitä samalla kuunnellen muiden mielipiteitä. He joutuvat neuvottelemaan ja tekemään kompromisseja, sietämään pettymyksen siitä, ettei oma kanta ehkä saakaan kannatusta yhteiseksi päätökseksi. Tällainen yhteinen käsittely edellyttää, että yhteisössä vallitsee riittävän turvallinen ja salliva ilmapiiri, joka mahdollistaa erilaisten mielipiteiden ilmaisemisen ilman pelkoa nolatuksi tulemisesta. Moniäänisyyttä ja erilaisia näkökulmia rohkaistaan siten, että myös henkilökunta uskaltaa tuottaa erilaisia näkökulmia käsillä olevan asian ratkaisumalleiksi. Yhteisömallissa ei henkilökuntakaan välty asettamasta itseään alttiiksi muutokselle. Hyvässä yhteisöprosessissa kehittyvät kaikki, niin asiakkaat, henkilökunta kuin työnhajaajakin. Jopa yhteistyökumppanit joutuvat kehittymishaasteiden eteen (Ensi- ja turvakotien liitto 2010.)

Yhteisössä kuntoutumisen tavoitteena on, että asukkaat voivat harjoitella uudenlaisia toimintataipumuksia ja saada vahvistusta motivaatiolleen ja kehittymiselleen. Lähikehityksen vyöhykkeenä eli samaistumisen kohteena toimivan henkilön pitää olla riittävän samanlainen, jotta samastuminen olisi mahdollista. Kuntoutuksessa pidemmälle edistyneet asukkaat voivat toimia mallina ja Koivulassa tämä koettiin tärkeänä tehtävänä. Samastumisen kohteena oleminen koettiin miellyttävänä. (Ensi- ja turvakotien liitto 2010.)

Keski-ikäiset pitävät itseään yhteisön jäsenenä kuitenkin enemmän kuin muut haastateltavat, ja kykenivät helposti kuvailemaan paikkaansa ja rooliaan yhteisössä. Eniten tuli myös täsmällistä läpi ajateltua kritiikkiä heiltä, mm. yksityisyys nousi asialistalle. Käytävällä ei haluta kenenkään kirjeistä ja niiden lähettäjistä huudeltavan. Heille oli tärkeä asia että alueen nollalinjaa alkoholin suhteen valvotaan tarkasti; Koivulan he kokevat nimenomaan turvapaikaksi kaljakassien kilinältä ja öiseltä remuamiselta. Retkiin ja ryhmiin osallistujia oli noin kolmannes kaikista vastaajista. Koivulassa koettiin olevan riittävästi ohjattua toimintaa,

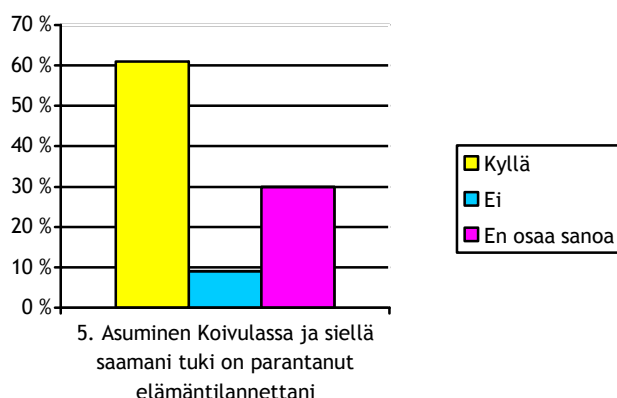
siitä riittävästi tiedottamisesta oltiin kuitenkin vähemmän yksimielisiä. Kyselyn vastauksista ja haastatteluista käy selväksi, että yhteisössä asuminen ja sen pelisäännöt tiedostetaan kaikissa ikäryhmissä, mutta varsinaista yhteisöllisyyttä ei juurikaan koeta. Hyvä tapa luoda yhteisöllisyyden tunnetta olisikin erilaisten ryhmien muodostaminen Koivulan toimintojen ja mahdollisuuksien ympärille.

7.3 Koivulan päihteettömyys

Päihteisiin ja niiden käyttöön suhtautuminen on yhteiskunnassamme hyvin ristiriitaista. Päihteitä on täysin luonnollista, jopa suotavaa käyttää, alkoholia mainostetaan, viinien tuntemusta pidetään merkinä kulttuurin tuntemuksesta, mutta kuitenkin jos henkilö juo paljon, liikaa, ja hänen elämänsä ei enää pysy ”normaalin” rajoissa, on alkoholin käyttö paheksuttavaa, ja henkilön oletetaan hakevan, haluavan ja saavan ongelmaansa apua. On ”oikea” tapa käyttää alkoholia, on ”väärä” tapa käyttää sitä. Raja oikean ja väärän välillä on häilyvä, kuka tahansa, joka mielestään käyttää alkoholia kohtuudella ja halliten, voi huomaamattaan ajautua tilanteeseen, jossa päihteiden käyttö onkin hallitsematonta, jossa päihteiden käyttö hallitsee ihmistä, eikä toisin päin.

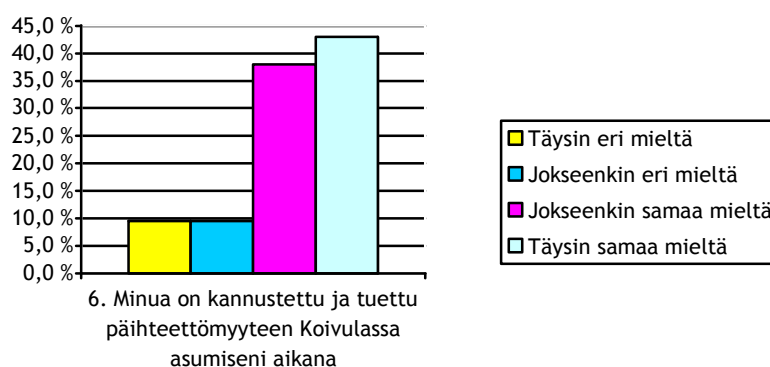
Päihdehuoltolaissa lukee, että sosiaalilautakunnan ja muiden viranomaisten on ehkäistävä alkoholin ja muiden päihteiden ongelmakäyttöä yleisesti lisäävien olosuhteiden ja elämäntapojen syntymistä. (Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41:5§). Tämän hetken yhteiskunnallinen tilanne ei kuitenkaan tee sitä sosiaalilautakunnalle ja muille viranomaisille helpoksi. Talouskriisi ja työttömyys, köyhyys ja laman seuraukset ovat niin vakavia, ettei kukaan eikä minkäänlainen koneisto pysty estämään eikä riittävästi edes ehkäisemään päihteiden ongelmakäyttöä lisäävien olosuhteiden ja elämäntapojen syntymistä. Kysymyksiin Koivulan ohjaajien tavoitettavuudesta, asiantuntevuudesta ja päihteettömyyteen tukemisesta ja kannustamisesta vastattiin pääosin hyvin myönteisesti. Koivulan päihteettömyys koettiin hyvänä kuntoutumista edistävänä linjauksena. Tästä kaikki haastateltavamme olivat yksimielisiä ja etenkin kuntoutumisprosessissa jo pidemmälle edenneet mainitsivat heitä häiritsevän säännöistä poikkeavien ihmisten käytös, koska oma päihteettömyys vaatii jatkuvaa sinnittelyä ja asiaan keskittymistä. Tosin he myös kertoivat keskustelewansa paljon muiden koivulalaisten kanssa ja kannustavansa heitä jäämään alueelle, jos he pohtivat juomaan lähtemistä. *Kaikki eivät ole omaksuneet sääntöjä, ollaan ja mennään sitoutumatta yhteisöön. En tajua sitä, että ollaan viikkoja poissa ja tullaan vaan vaihtamaan vaatteet ja taas pois. Minä ajattelin, että jos haluan muuttaa tulevaisuuden, tämä on juttuni. (Nainen 40-64v)*

KAAVIO 5.

Päihteettömyyden valvonta herättää keskustelua jatkuvasti niin asukkaiden kuin työntekijöidenkin keskuudessa. Asukkaan odotellessa nollia toisinaan hyvinkin pitkään maksan ollessa jo vaurioitunut herää kysymys ehdottoman 0.00 -linjan tarkoituksenmukaisuudesta. Asukkaat usein perustelevat tätä myös sillä, että autoakin saisi ajaa 0.5 promillen lukemissa mutta omalle asunnolle ei pääse. Tätä pohtiessa on hyvä muistaa deliriumin riski juomisen lopettamisen yhteydessä. Asukas tarvitsisi oman turvallisuuden vuoksi vielä nollien jälkeenkin tehostettua valvontaa sen sijaan, että käpertyy itseksensä omaan asuntoon useaksi päiväksi potemaan krapulaansa.

KAAVIO 6.

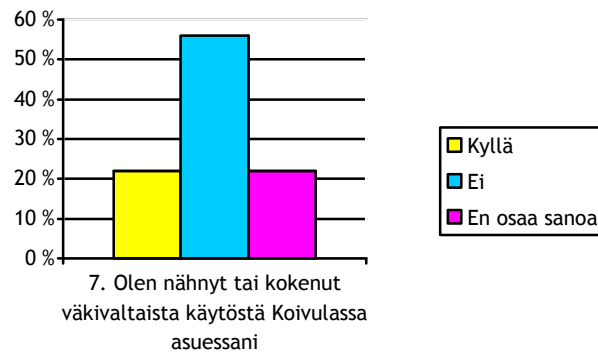
Päihteiden käyttö ja köyhyys, työttömyys, avio-ero yms. irrottavat ihmistä tehokkaasti hänen yhteisöistään. Työ-yhteisöstä eroaminen voi johtaa siihen, että henkilöllä ei enää olekaan niitä kiinnikkeitä arkiseen kanssakäymiseen, ajatusten vaihtoon, vuorovaikutukseen, minkä varaan aiemmin pystyi luottamaan, ja joissa purkamaan tuntojaan ja hyviä ja huonoja kokemuksiaan. Yhteisö voi kutistua olemattomiin lyhyessä ajassa, ja päihteiden väärinkäyttäjälle muodostuu yksipuolinen, yhden asian ympärille perustuva yhteisö, joka ei varsinkaan tue päihteetöntä elämää tai päihteistä eroon pyrkimistä. Yhteisö voi kuitenkin olla myös tukeva ja parantava, kannustava. Yhteisö voi muodostua kuin sattumalta, ilman että henkilö itse vaikuttaa sen muodostumiseen. On totta, että yhteiskunta tukee kansalaisia eri tavoin. Harvoin nämä tavat kuitenkin riittävät suojaamaan ihmistä köyhyyden seurauksilta.

Vaikka raittius ja päihtetön elämä ovat monilla tavoitteena, on yhtä monelle selviö se, etteivät he aio tai halua lopettaa juomista kokonaan, he pitävät itsellään vapauden muuttua suuntaan tai toiseen. Märkää herättää asukkaiden keskuudessa erilaisia mietteitä, osa näkee sen juomisen mahdollistavana tuulikaappina, toiset taas tiiviinä siivilänä, joka suodattaa pois epätoivotut käyttäytymiset. Ihmetystä herätti monessa myös se, miksi märkää on asumisyhteisön yhteydessä, ja sen sijainti toimiston vieressä käytävällä koettiin negatiivisena asiana. Kun asukas noutaa postia, pesee pyykkiä tai haluaa tavata ohjaajia, hän altistuu juomiskulttuurin ja päihtekäytön seurauksille ja käytävässä horjateleville nolliä odotteleville, joilla ei ole mitään muuta kuin patja tai käytävä missä odottaa. Koivulan johtaja nosti keskusteluissamme esiin sen, että märkää tulisi kehittää palvelemaan paremmin asiakkaita jotka ovat hoidollisesti yhä vaativampia. Alkoholin ja muiden päihtekäytön vaikutuksen alaisena käytävällä toikkaroiva henkilö saattaa helpostikin laukaista asukkaassa juomisenhalun tai haitata muuten hyvin sujuvaa päihtekäytöstä erossa pysymistä. Tämä selviämisaseman saaminen Porvooseen on kuitenkin vielä haaveen asteella, mutta ei liene mahdottomuuskaan. Selviämisasema asianmukaisen henkilökuntamitoituksen ja osaamisen kautta voisi palvella tätä asiakasryhmää. Mahdollisen selviämisaseman sijainti Koivulan yhteydessä herättänee keskustelua.

Vaikka päihtettömyyteen kannustamisesta saatiin myönteisiä vastauksia, toivat haastateltavat julki jokaisen oman motivaation ja tahtotilan merkityksen päihtettömyyden ylläpitämisessä. Tuen tarvetta oli haastateltavien vaikea määrittellä juuri tästä syystä. Tukea mainittiin tarvittavan mm. paperiasioissa kuten eläkeasioissa, kopioinnissa, lääkkeiden kanssa, sairaalakäynneissä. Yhdeksi tärkeäksi tukimuodoksi nousi niinkin arkinen asia kun jutustelu ohjaajan kanssa. Se, että ohjaajat olivat alkaneet liikkua enemmän asuinalueella, oli huomattu ja siihen suhtauduttiin myönteisesti. Asukkaat halusivat jakaa arkeen ohjaajien kanssa ja kahdenkeskeiset keskustelut nähtiin omaa yksityisyyttä kunnioittavina, sillä omista asioista ei haluttu puhua isomman ryhmän kuullen. Keski-ikäiset olivat pystyneet luomaan syvemmän suhteen ainakin yhteen tai kahteen ohjaajaan, jonka kanssa jaettiin henkilökohtaisia asioita enemmän kuin vaikkapa ryhmissä.

Vaikka noin puolet oli kokenut tai nähnyt väkivaltaista tai asiatonta käytöstä Koivulassa, tunsivat kuitenkin lähes kaikki vastanneet olonsa turvalliseksi Koivulassa. Tätä vahvisti myös haastatteluaineisto.

KAAVIO 7.

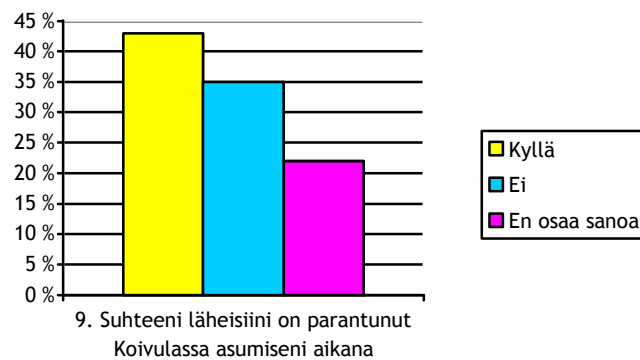

KAAVIO 8.

Lähes puolet vastaajista koki suhteensa läheisiinsä kohentuneen Koivulassa olon aikana ja Koivulassa asuminen ja sieltä saatu tuki on parantanut elämäntilannetta reilusti yli puolella vastaajista. *"Lapseni olivat aiemmin pettyneet, joten nyt oli pakko tehdä ratkaisu, en voinut pettää enää. Omalla tahdolla ja Koivulan päihitteetön linja tuki päätöstäni. Kun ryhmätoiminta alkoi Koivulassa, pääsin omasta huoneestani pois ja tutustuin samalla muihin."* (Nainen 40-64v.)

KAAVIO 9.

Haastatellut kokivat, että Koivulassa ei ehkä varsinaisesti tai erityisesti annettu varsinaista tukea perheen kanssa olemiseen, mutta Koivulaan on helppo ja turvallinen tuoda lapsia, lapsille on pihassa hiekkalaatikko ja asuinalue on aidattu. Vuonna 2010 elokuussa portti vaihdetaan, niin että asukkailla on kulku siitä avaimella, mutta vieraat ilmoittautuvat toimistoon, eli pihalla ei liiku tuntemattomia. Esimerkiksi vankilasta vapautunut perheenisä, joka on ollut pitkään irrallaan perheensä arjesta, voisi hyötyä Koivulassa annetusta tuesta perheen kanssa toimimiseen. Yhteisiä retkiä, toiminnallisia tuokioita, ohjattua maalausta esim. on mahdollinen tehdä yhdessä perheen kanssa. Koivulan tilat antavat hyvät edellytykset tälle.

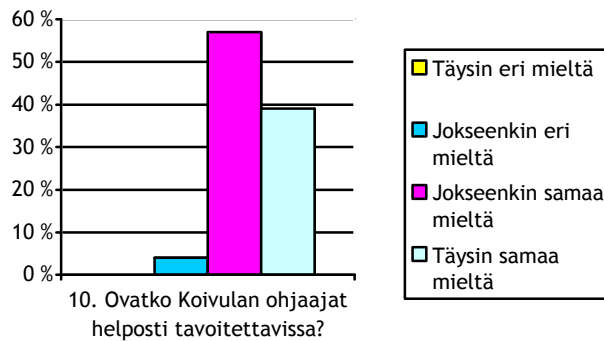
Huumeiden käyttö ja juominen on vähentynyt Koivulassa asumisen aikana seitsemälläkymmenellä prosentilla vastaajista. Haastateltavat kertoivat jokainen omaa tarinaansa siitä kuinka arki alkoi pikkuhiljaa sujua. Edettiin hitain ja pienin askelin. *”En uskaltanut lähteä pois Koivulasta, kävin äkkiä kaupassa ja menin takaisin. Myöhemmin aloin selvittää kaupungista takaisin menemättä kapakkaan, siitä tuli hyvä olo.”* (Nainen 40-64v.)

Ikäryhmän 40-64v. edustajat näkivät myös itsensä ensisijaisesti vastuussa omista valinnoistaan. Koivulassa asuminen nähtiin hyvänä, päihteettömyyttä tukevana asiana joka mahdollistaa katkenneiden suhteiden uudelleen solmimisen, lapsia ja lapsenlapsia on tavattu Koivulassa asuessa enemmän. Tämän ikäryhmän edustajat ovat Koivulassa aktiivisimmat ryhmiin osallistujat ja varsinaiset tekijät, nuoremmat hengailevat, mutta eivät ehkä samalla lailla sitoudu ryhmiin. Osa haastateltavista suhtautui hyvin myönteisesti ja näki itsensä mahdollisena ryhmien vetäjänä, vertaistuen antajana. Ryhmätoiminta voisi olla silta Koivulasta poismuuttaneille, jotka eivät vielä täysin tuetta tai rohkaisutta koe pärjäävänsä.

7.4 Ohjaajien toiminta

Hienoksi ja hyväksi koettiin ohjaajien läsnäolo, tavallinen kanssa-oleminen, kaikkea ei tarvitse sitoa suunnitelmalliseen tekemiseen ja tavoitteisiin. On eletävä hetkiä ja hetkissä jotka lujittavat yhteenkuuluvuuden tunnetta, tasa-arvoisuutta ohjaajien ja asukkaiden välillä. Ohjaajien toiminta on lähtenyt kehittymään oikeaan ja hedelmälliseen suuntaan ja sillä on vielä varaa laajentua Koivulan aitojenkin ulkopuolelle. Tästä huolimatta asukkaat korostivat sitä, että tukea ei tule eikä tarvitse tyrkyttää, aikuinen osaa itse pyytää tarvitsemaansa apua ja tukea.

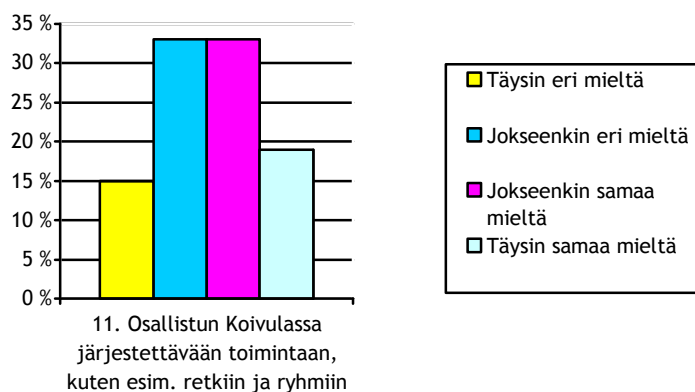
KAAVIO 10.

Onkin havaittavissa ristiriita siinä, että vastaajat pitivät sekä hyvänä että huonona ohjaajien puuttumista asukkaan asioihin. Kerrottiin, että se, että ohjaaja oli puuttunut tilanteeseen pyytämättä, oli estänyt juomista. Samalla ilmaistiin, että apua osataan ja halutaan pyytää ja sitten vasta saada. On ohjaajan ammattitaitoa nähdä oikea hetki puuttua tai olla puuttumatta asukkaan elämään ja valintoihin.

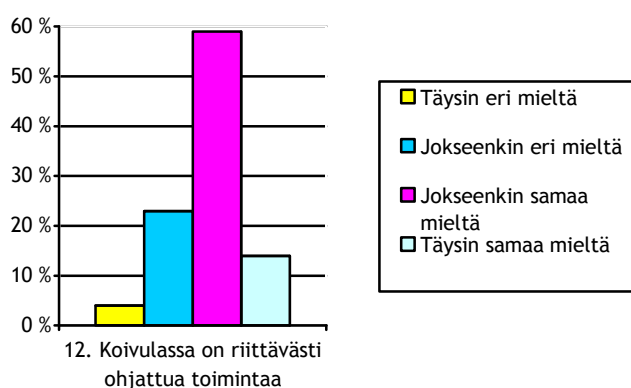
Kukaan haastateltavista ei kuitenkaan ollut saanut ohjausta Koivulan ulkopuolisten palvelujen hyödyntämiseen, ja esim. kulttuuritapahtumiin osallistumiseen. Kulttuuriset aktiviteetit, kuten konsertit ja taidetapahtumat välittävät perittyä kulttuuria ja synnyttävät elävää kulttuuria. Kulttuuri on yksi keskeisistä inhimillisistä perusoikeuksista, taide ei ole ylellisyyttä eikä mikään etuoikeus, vaan keino, jolla ilmaistaan tunteita ja ajatuksia. Ilmaisulliset aktiviteetit auttavat monien kykyjen kehittymistä, kuten tutkiminen, herkistyminen, jakaminen, yhteistyö ja kunnioittaminen. Taide eri muodoissaan on yksi innostamisen tärkeimmistä menetelmistä. Innostamisen päätehtävä on saada ihmiset osallistumaan ja ilmaisemaan arvojaan ja ajatuksiaan. Kurki painottaa myös, että lepoa ja rauhoittumista, hiljaa istumista ilman toimintaa ei tule väheksyä. Ne kehittävät yhtäläillä ihmisen kykyjä ilmaisuun ja tuntemiseen. (Kurki 2000, 139-140.)

KAAVIO 11.

Koivulan alueella koettiin toiminnan olleen asiantuntevaa, vaikkakin esimerkiksi Koivulassa tapahtuvasta toiminnasta tiedottamisessa oli haastateltavien mielestä Koivulaan tulovaiheessa puutteita. Mitä nopeammin uudet asukkaat saadaan mukaan toimintaan, sitä enemmän yhteenkuuluvuus voimistuu. Yhteenkuuluvuuden tunne helpottaa asukkaan Koivulaan asettumista ja viihtymistä.

KAAVIO 12.

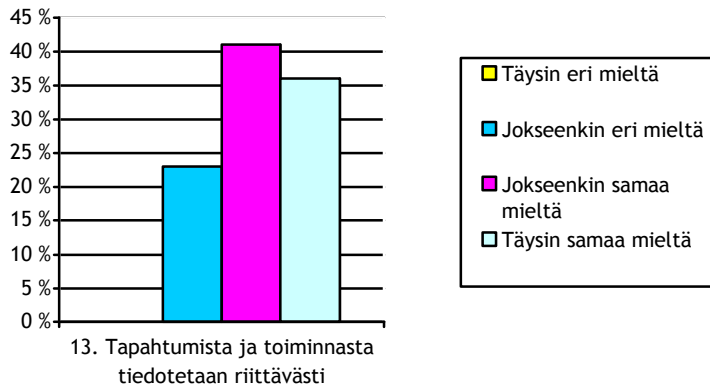

Taiteella ja kulttuurilla on huomattu olevan myönteisiä vaikutuksia ihmisen kokonaishyvinvointiin, mutta hyvinvoinnin eri puoliin voidaan vaikuttaa myös erityistoimin. Sosiaali- ja terveystoimen alueella on saatu myönteisiä kokemuksia kymmenen vuoden ajan maassamme toimineesta *Terveyttä kulttuurista* -toiminnasta. Se lähtee siitä perusnäkemyksestä, että taiteella ja kulttuuri-osallistumisella kuten kulttuuritilaisuuksissa käynnit, ovat merkityksellisiä ihmisen fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen mukaisesti toiminnassa korostetaan näin ympäristön merkitystä sekä taiteen käyttämistä työn välineenä. (Marja Tornainen 2003.)

Toimeentulotuen, työttömyyskorvauksen tai pienen eläkkeen varassa eläminen syrjäyttää kuluttamista ja tuottamista suosivasta yhteiskunnasta, ihmisen asema kuluttajana vaikeutuu tai tulee mahdottomaksi. Matkustaminen, jopa bussikyty kaupungin toiselle laidalle voi olla liian kallista, osallistuminen yhteisiin tapahtumiin tai vaikkapa vain konsertissa käynti voi olla mahdottomuus, kun ei ole varaa hankkia kenkiä tai lippua tilaisuuteen. Tällaisessa tilanteessa on Suomessa suuri joukko ihmisiä, työttömyysaste oli toukokuussa 2010 noin 10.5. (Tilastokeskus 2010.) Jos Koivulassa halutaan tukea kulttuuriin osallistumista, voisi harkita sitä, että mikäli jokin toiminta tuottaa tuloja, (pyöräpaja tms.) että nämä tulot käytettäisiin yhteisesti taidetapahtumiin, teatteriin ja muuhun sellaiseen osallistumiseen. Taidetta voi kuitenkin kokea ja nähdä hyvin edullisestikin.

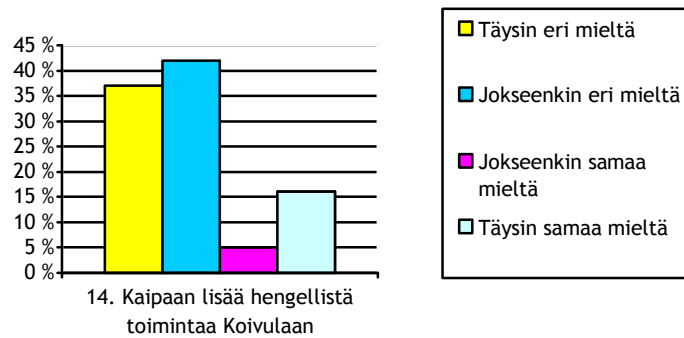
Koivulan asukkaat eivät antaneet ymmärtää kokeneensa itseään syrjäytyneeksi Koivulan toiminnoista. Omasta aktiivisuudesta on kiinni kuinka paljon ja mihin toimintaan ja esimerkiksi retkiin asukas osallistuu.

KAAVIO 13.

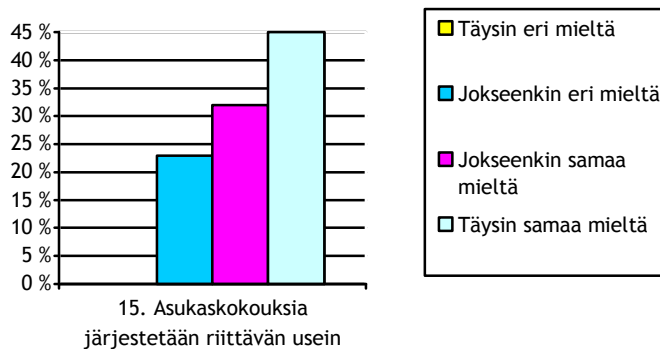

Vastaajat kokivat mielipiteensä tulleen huomioonotetuksi yhteisistä asioista päätettäessä. Samoin koettiin asukaskokouksia järjestettävän riittävän usein, noin kuusikymmentä prosenttia vastaajista. Hengellistä toimintaa kaipasi Koivulaan enemmän vain pieni osa vastaajista, noin viisitoista prosenttia.

KAAVIO 14.

KAAVIO 15.

Päihdepalvelut, mielenterveyspalvelut, terveyspalvelut ovat yhä vaikeammin saatavilla, jonotusajat ovat pitkät, ja työttömyysturvalla ei kovin montaa bussimatkaa maksella. Kaikki eivät myöskään ole tietoisia itselleen lain mukaan kuuluvista eduista ja etuuksista, ja näin ollen jättää ne hakematta. Myös ylpeys ja kenties osaamattomuus estävät esimerkiksi

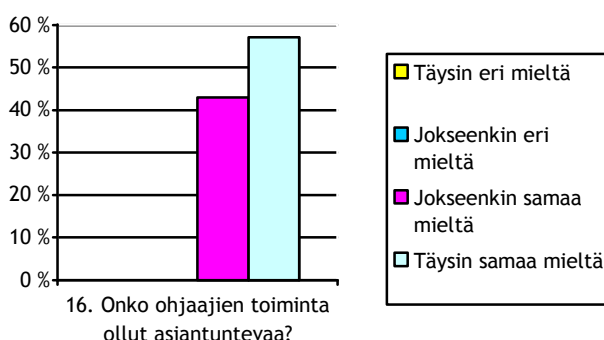
sosiaalitoimistosta toimeentulotuen hakemista. Moni kokee nöyryyttävänä ja hankalaksi sen, että kaikesta on tehtävä tiliä, jokainen kuitti on oltava ja tositteita nippu, ja silti on epävarmaa, myönnetäänkö tukea. Koivulan ohjaajien tuki onkin näissä etuasioissa jokaiselle asukkaalle erittäin merkityksellinen apu. Koivulassa onkin nähtävissä se, mitä seurauksia voi olla sillä, ettei tukea saa tai kykene ottamaan vastaan varhaisessa vaiheessa.

Ennaltaehkäisevä sosiaalityö onkin se, josta laman sattuessa leikataan, kun sen hyötyjä ja seurauksia on vaikea konkreettisesti mitata lyhyellä aikavälillä. Ennaltaehkäisevän työn tuloksethan eivät aiheuta menoja, ihmisen ongelmat ovat sosiaalityön lähtökohta.

”Sosiaalisen auttamistyön kannalta tuntuukin usein kohtuuttomalta, kun sitä jopa ylimielisesti kritikoidaan tuloksettomuudesta. Itse asiassa sosiaalisen auttamistyön piiriin tulevat sellaiset asiat ja prosessit, joiden suhteen monet muut yhteiskunnalliset toimijat ovat jo epäonnistuneet ja osoittautuneet voimattomiksi ja joutuvat näin kutsumaan sosiaalista auttamistyötä jälkiään korjaamaan. Sosiaalisen auttamistyön odotetaan siis onnistuvan siinä, missä muut ovat epäonnistuneet.”(Särkelä 2001,96.)

Anneli Pohjola sanoo artikkelissaan että ihmisestä välittäminen on auttamistyön perusedellytys. Hän jatkaa ihmetellen, ettei palveluammattien eettisistä ohjeista löydy välittämisen vaatimusta. Ihmisen kunnioittamisesta ja arvostamisesta toki puhutaan. Abstraktit periaatteet eettiselle toiminnalle jättävät ihmisen kohtaamisen kannalta pitkän välimatkan asiakkaan ja työntekijän välille, joskin tämä välimatka myös suojaaa auttajaa. On katsottu parhaaksi irrottaa auttaminen palvelusuhteena ihmissuhteesta. Lähisuhteisiin kuuluvat tunneherkkyys ja tunnetason myötäeläminen on haluttu sulkea pois, ja katsotaan, että palvelulle on ominaista esim. neuvominen, kuunteleminen, ohjaaminen, ymmärtäminen ja jakaminen. (Pohjola 2002, 52-59.)

KAAVIO 16.

Asiakasta arvostava puhe rakentaa asiakkaan persoonallista identiteettiä ja mahdollistaa luottamuksellisen yhteistyösuhteen syntyminen asiakkaan ja auttavan tahon välillä. Asiakkaan näkemys omasta tilanteestaan ja muutosmahdollisuuksistaan pitää olla lähtökohtana työskentelylle. (Ruisniemi 2009, 167.) Onkin tärkeää tiedostaa, ettei pelkkä kohteliaisuus

asiakkaan kanssa vuorovaikuttaessa riittä, vaan asiakkaasta on puhuttava kunnioittavasti ja häneen on suhtauduttava myönteisesti myös työntekijöiden kesken hänestä puhuttaessa. Arvostava puhe, myönteinen ja toiveikas asenne asiakasta kohtaan luo ilmapiirin, jossa yhteisöllisyys voi kasvaa ja kuntoutuminen ja eheytyminen ovat mahdollisia.

7.5 Asukkaiden tulevaisuuden näkymiä

Koivula nähdään asiakastytyväisyyskartoituksen vastauksissa välipysäkkinä, vain vanhuksat kokevat asuvansa siellä pysyvästi, ja Koivulasta poismuuttamisen jälkeen toivottiin yhteydenpidon ohjaajien kanssa jatkuvan rennosti esimerkiksi kutsumalla ohjaajia uuteen kotiin kahville tms. Poismuutto mietitytti ja haastateltavamme pohtivat koska ovat valmiita siihen ja saako asuminen jatkua siihen saakka kunnes itse tuntee olevansa valmis. ”*Jäi mietityttämään oman ohjaajan kanssa juttelu, kun menee hyvin ja paremmin, hän sanoi että pärjäisin omillani, minä en uskalla vielä. Kaks vuotta vaan saa asua, kun muutan, otan heti A-klinikkaan yhteyttä, etten ole ihan tyhjän päällä. Tarvitsen yhden henkilön, jonka kanssa juttelen, AA-kerhon toiminnassa käytiin porukalla synkkyyksiä läpi.*” (Nainen 40-64v.)

Poliittiset päättäjät ja virkamiehet, työntekijät sosiaalialalla yleensäkin toki varmasti tekevät paljon luodakseen tasa-arvoisemmat olosuhteet kaikille kansalaisille, mistä esimerkkinä toimivat hyvin Sata- komitea ja sen mietinnöt. Komitean päämäärä oli uudistaa koko sosiaaliturvaa, luoda siitä kokonaisuus, joka vastaisi tämän päivän tarpeisiin ja haasteisiin, mm. takuueläkkeen, lyhyiden työsuhteiden vastaanottamiseen kannustamiseen, toimeentulotuen haun ja maksatuksen siirtäminen Kelaan ja yleisesti sosiaaliturvan kattavuuden parantamiseen ihmisen elämänkaaren kaikissa osissa. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2009.)

Kuntien ja valtion kurja taloustilanne tietenkin pitää huolen siitä, ettei suurta osaa esitetystä uudistuksista voi esitetystä muodossa toteuttaa, ainakaan heti, vaan osa siirrettiin sivuun kokonaan, osa jätettiin lepäämään ja osa päätettiin toteuttaa seuraavan hallituksen aikana tai kun taloustilanne sen sallii. Suuntana kuitenkin on, että lyhytkestoinenkin työ kannattaa ottaa vastaan, eikä siitä rankaista etujen pienenemisellä tms. Kuntouttava työ on nostettu Sata- komitean pohdinnoissa tärkeään asemaan. Jotta päihdekuntoutuja tulevaisuudessa voisi tehdä työtä tai osallistua yhteiskunnallisiin toimintoihin, on hänen saatava tukea ja ohjausta joiden avulla vähittäinen työelämään ja itsenäiseen sosiaaliseen ja taloudelliseen elämään siirtyminen on mahdollista.

Ohjausta muuhunkin kuin päihde-etuliitteisiin toimintoihin oli asukkaiden toivomuslistalla, ohjausta muualle kuin Koivulan omiin ryhmiin oli muutenkin ollut minimaalisesti. Valmennusta yhteisön ulkopuolella omassa kodissa asumiseen tarvitaan myös, päivien täyttäminen ei ole

helppoa kun ohjattu turvalliseksi koettu toiminnallisuus ja vaihtoehdot jäävät pois. Ohjaajan kanssa voisi hyvin käydä tutustumassa niin kansalaisopiston tarjontaan kuin vaikka kirjastoon, kahviloihin, mihin tahansa toimintaan joka kiinnostaa ja kiinnittää ns. normaaliin arkeen. Tukea haluttiin Koivulasta muuton jälkeenkin, asukkaat itse puhuivat pehmeästä lähdöstä. Yhteys omaan ohjaajaan nähtiin hyvänä tukimuotona, mutta kaikki vastaajat korostivat, etteivät halua tulla holhotuksi ja tuki ei saa olla ennalta määriteltyä ja sovittua vaan mielellään yhteydenotto tulisi heidän puoleltaan. Itsenäisesti asumaan muutto koettiin yhtä tärkeänä ja merkittävänä käännekohtana elämässä kuin Koivulaan muuttokin.

8 Tulosten arviointia ja analyysiä

Porvoon sosiaalitoimelle toimittamamme väliraportti oli ollut sekä työyhteisön että asukkaiden luettavissa. Jokaisella olisi varmasti myös omakohtaisia ajatuksia ja mielipiteitä omasta roolistaan kehittämistyössä, oli oletuksemme. Olimme tiiviissä ja pitkäaikaisessa vuorovaikutuksessa väliraportissa esiin nostamiemme asioiden ja ilmiöiden kanssa. Väliraportti toimi ikään kuin muistiona keskeisistä seikoista, jonka kautta pääsimme syventymään yhteisöllisyyden olemukseen Koivulassa, toiminnallisuuden merkityksiin päihdetyössä, sekä sen suomiin mahdollisuuksiin Koivulassakin. Vuorovaikutuksemme niin keräämämme aineiston, toistemme kuin Koivulan yhteisön kanssa synnytti konkreettisia ja käyttökelpoisia kehittämisen ideoita. Yhteistyökumppanimme ei asettanut meille mitään tiettyä teemaa eikä toivetta tulosten arvioinnille, joten päätimme keskittyä analysoimaan tuloksia yhteisöllisyyden, toiminnallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta.

Arvioimme tuloksia yhdessä työyhteisön kanssa heidän perehdyttyään väliraporttiimme. Jaoimme tilaisuudessa vielä osallistujille tiivistelmät väliraportista. Ohjasimme osallistujat pohtimaan vaikuttamisen paikkoja, missä työntekijöillä olisi mahdollisuus toimintaan, tukemiseen, kuuntelemiseen, kehittämiseen asiakkaan ja koko yhteisön hyväksi. Keskustelu työyhteisön kanssa ilmensi samanlaista kaipuuta yhteisöllisyyteen, mutta he korostivat näkemyksissään asukkaita enemmän vastuullisuutta ja sääntöjen noudattamisen tärkeyttä. Olimme valmistautuneet tarvittaessa ohjaamaan ja osallistumaan keskusteluun, perehtymällä niin teksteihin kuin asiakastytyväisyyskyselyn ja koko prosessin antiin, ja löytämällä ja ideoimalla konkreettisia kohtia ja vaikuttamistoimia. Keskustelusta muodostui mielenkiintoinen kokonaisuus niin työyhteisön jäsenille kuin meille kokoonkutsujina ja ohjaajina. Tilaisuus käsitti toiminnallisen osuuden varsinaisen keskustelun lisäksi ja työyhteisö loi lopuksi yhteisesti taideteoksen, tuulikellon, Koivulaan.

Keskusteluun nostimme arvoja ja asioita Koivulan vastavalmistuneesta laatukäsikirjasta sekä asukkaiden mietteitä ja kokemuksia Koivulasta, asumisesta siellä. Aloitimme keskustelun

esittämällä osallistujille väittämiä, joista osa oli aivan arkisia, osa taas hyvinkin provokatiivisia, kuten päihdeäitien pakkohoito, Koivulan sääntöjen noudattaminen sekä ohjaajan ammatillisuuden tarkastelua. Osallistujia ohjeistimme liikkumaan kohti piirin keskustaa kun ovat samaa mieltä väittämästä, ja loittonemaan keskustasta kun ovat eri mieltä. Harjoituksen avulla halusimme herätellä ja houkutella esiin työntekijöissä oman mielipiteen muodostamista ja sen ilmaisemista ja halusimme helpottaa sen esiintuomista työyhteisössä. Kerroimme myös, että tätä menetelmää voi hyvin käyttää myös vaikkapa asukkaiden kanssa kokouksissa ja muissa yhteisissä tilanteissa. Se ei pakota ketään sanallisesti ilmaisemaan itseään, vaan antaa ilmaisuun liikkeen keinot.

8.1 Elämänhallintaa ja vastuunottamista Koivulan yhteisössä

Sosiaalialan työntekijöillä on selkeä kuva siitä, minkä tyyppistä hyvää elämää ja elämänhallintaa tulee tavoitella. Kulttuurinen käsitys kokonaisesta elämänkaaresta on väistämättä normatiivinen. Jokaisessa elämänvaiheessa meidän oletetaan tietyllä tavoin etenevän seuraavaan. Vertauskuvallisesti elämää voi tarkastella matkana, johon liittyy erilaisia vaikeuksia ja voittoja, joista on selviydyttävä päästääkseen onnistuneesti perille. Onnistuneen elämän vastakohta on epäonnistunut ”matka” jolloin henkilö jumiutuu johonkin elämänvaiheeseen. Elämänkaareen liittyvä normatiivisuus näyttäytyy sosiaalityön käytännöissä. (Juhila 2008, 89.) ”Elämänhallinta on aktiivista toimintaa ja se sisältää yksilön psyykkisen, fyysisen, sosiaalisen ja aineellisen hyvin voinnin sekä subjektiivisen tunteen siitä. Elämänhallintaan liittyy myös luovuutta, ongelmanratkaisukykyä ja itsensä toteuttamista.” (Ahonen 1994, 21.)

Jokisen mukaan asiakasta ei tule nähdä poikkeavana aikuisena, jota voidaan holhota ja kontrolloida, vaan tuen tulisi jäsentyä niin, ettei itsemääräämis- oikeutta tarvitse ansaita itsenäisyyden ja riippumattomuuden kautta, vaan se kuuluu kaikille. Yksilöllisessä ajattelutavassa on kuitenkin riskinä se, että yksittäisten henkilöiden onnistumiset ja epäonnistumiset irrotetaan institutionaalisesta ja yhteiskunnallisesta tasosta. Vaikka jokainen asiakas saa oman kuntoutumissuunnitelmansa, on tärkeää, että se jotenkin sidotaan yleisempiinkin tavoitteisiin. (Jokinen & Juhila 2008, 284.) Koivulan johtaja Jouko Tuikkanen luonnehtii laatukäsikirjassa Koivulan visioksi jatkuvan kehittymisen ja valmiuden reagoida muuttuviin tarpeisiin. Missiona hän näkee kokonaisvaltaisen elämänhallinnan ja ihmisarvoisen elämän saavuttamisen ja mahdollistamisen. Koivulan kehittyminen yhteisölliseen suuntaan edesauttaisi tämän mission toteutumista. Elämänhallinta ja ihmisarvon tunteminen ja kokeminen on jokaiselle yksilölle henkilökohtainen asia, mutta ilman toisia ja vuorovaikutusta muiden kanssa ei ole mitään mihin peilata itseään.

Laatukäsikirjassa mainitaan Koivulassa tärkeiksi asioiksi ammatillisuus ja asiakkaan arkielämän vahvistaminen yksilöä kunnioittaen. Edellytyksiksi asukkaan Koivulassa ololle luetellaan raittius, rehellisyys, väkivallattomuus ja kunnioittaminen, ja yhdessä asukkaan kanssa listataan kriteereitä, joiden tulee riittävässä määrin täyttyä asumisen aikana, kuitenkin niin, että yksilölliset lähtökohdat ja eroavaisuudet otetaan huomioon. Tällaisia kriteereitä ovat laatukäsikirjan mukaan mm. päihitteettömyyden ylläpito ja hoito sekä tukiverkoston rakentaminen, ajankäytön hallinta, rahankäytön hallinta, velkojen selvittäminen ja maksujärjestelyjen alulle pano. Koivulassa kannustetaan asukkaita myös yhteiskunnan sääntöjen ja normien mukaan elämiseen, sietämään erilaisia tunteita ja kokemuksia. Vastuullisuus asioiden hoidossa ja omaehtoinen sopimuksista kiinni pitäminen ovat myös asioita, joihin työntekijä voi asukasta ohjata. Toisten huomioon ottaminen ja avun pyytäminen sitä tarvitessaan ei välttämättä myöskään ole itsestään selvää kauan päihdekierteessä ja asunnottomana olleelle ihmiselle, mutta Koivulan arvoista ilmeisin, eli yhteisöllisyys on juuri sitä. (Koivulan laatukäsikirja 2009.)

Haastatteluissa ilmeni, että Koivulaan muuttaminen ja alkuaika siellä oli osittain epävarmaa aikaa, asumisen pelisäännöt selvitettiin hyvin, mutta toiminnallisuus ja osallistava informaatio ja motivointi koettiin puuttelliseksi. Voisikin olla hyvä, jos jo Koivulaan tulovaiheessa jokainen uusi asukas saisi tehtäväkseen miettiä jonkin toiminnon, kuten ”grilliryhmään” osallistumisen, näin asukas kokisi itsensä heti osallisena yhteisössä. Yhteisöllisyyttä on juuri se, että tehdään yhdessä ja koetaan asiat yhteisiksi. Vaikkei ryhmässään heti olisi aktiivinenkaan, jo sellaiseen kuuluminen on yhteisöllistä. Kuuluminen nimettyyn ryhmään saa parhaassa tapauksessa asukkaan kokemaan vastuuta ja myös osallistumaan itselähtöisesti toimimiseen, luomaan tapahtumista. Jo pelkästään ryhmien ideoiminen yhdessä asukkaiden kanssa on yhteisöä tiivistävää toimintaa, ja asukas ei koe sitä ulkoapäin sanelemiseksi, vaan häntä huomioivaksi.

Vastuullisessa aikuisuudessa voikin sanoa olevan kyse hyvästä ulkoisesta ja sisäisestä elämönhallinnasta. Ulkoinen elämönhallinta on sitä, että ihminen kykenee ohjaamaan elämäänsä, että elämään eivät vaikuta liian monet itsestä riippumattomat tekijät. Ulkoisen elämönhallinnan merkkejä ovat muun muassa turvattu taloudellinen toimeentulo ja asema työmarkkinoilla, perhe, järjestyksessä olevat asumisasiat ja ylipäätään toimiva arki. Asiat näyttävät toisin sanoen ulkoapäin katsottuna olevan hallinnassa. Sisäinen elämönhallinta puolestaan viittaa ihmisen omaan kykyyn pitää elämänsä palaset kasassa ja järjestyksessä silloinkin, kun elämässä ja sen ehdoissa on tapahtunut traumaattisia asioita. (Juhila 2008, 93.)

8.2 Ohjaajuus Koivulan yhteisössä

Ohjaajuuden tutkiminen on kehittyvässä Koivulassa mielestämme yksi olennaisimpia asioita, koska ohjaajien toiminta voi merkittävästi edistää yhteisöllisyyttä ja asukkaiden yhteisöön kiinnittymistä. Ammatillisuus on nostettu yhdeksi keskeiseksi arvoksi Koivulassa, ja työyhteisö ymmärtää ammatillisuuden merkityksen työssään. Sosiaalisen kuntoutuksen ja yhteisöllisyyden näkökulmaa tulisi hyödyntää ohjaajana Koivulassa toimiessa. Kun ohjaaja tekee työtään ja suunnittelee toimintaa, hänen johtoaajatuksenaan pitääkin mielestämme olla: Miten tämä tekeminen edistää asukkaan kuntoutumista, miten tämä tekeminen vaikuttaa koko Koivulan yhteisöön?

Kouluttautunut työntekijä on sitoutunut tiettyyn yhteisöön, normistoon ja tehtävään. Aina tarvitaan myös tavallisia ”arkiauttajia”. Ammattiauttajan monista tehtävistä yksi onkin motivoida luonnollista apua ihmisten kesken ja antaa sille tilaa. (Ahonen 1994, 50.) Ihmisenä ihmiselle on helppo olla myös ilman ammatillisuutta mutta ammatillisuutta tarvitaan etenkin silloin kun kohdataan asiakastyössä ristiriitoja. Ammatilainen on vastuussa tunteistaan ja käyttäytymisestään vaikeissakin tilanteissa, ja hänellä on koulutuksessa omaksuttuja työkaluja tunteidensa ja käyttäytymisensä hallitsemiseksi.

Näemme että ohjaajuudessa on merkitsevää sekä se mitä ohjaaja tekee, mutta myös työn laatu ja joukkoon kuuluminen. Ohjaaja tuntee tyydytystä tehdessään sitä, mihin on kouluttautunut ja tätä kautta tulee oman työn arvostus, joka välittyy muillekin. Ellei ammatillisuus- ja ohjaajuus- käsitteitä avata ja päivitetä säännöllisesti työyhteisössä, on riskinä jähmettyminen omaan ohjaajuuskaavaansa, eikä kyetä välttämättä omaksumaan uutta tai avautumaan uudelle ja luovalle. Ohjaajuutta onkin jatkuvasti kehitettävä, joka päivä, joka hetki. 'Matkalla ohjaajuuteen' - kirjassa nähdään uuden oppiminen mahdollisuutena, ei ahdistavana vaatimuksena. Myös jo pitkään ohjaustyötä tehnyt ammatilainen voi kehittyä, ei ole olemassa sellaista koulutusta tai työkokemusta, jonka jälkeen olisi kaiken oppinut. Ammatillista identiteettiä kuvataan sisäiseksi kokemukseksi siitä, että tuntee ammatillisen vastuunsa, on tietoinen vahvuuksistaan, omista rajoituksistaan ja että omaa ammatin vaatimat tiedot ja taidot. Ammatti-identiteetti kehittyy jatkuvana prosessina, jossa tärkeää on tietoinen halu ja pyrkimys kehittyä työssä. Oman mukavuusalueensa ulkopuolelle on uskallettava mennä, kehittyminen vaatii niin epäonnistumista, epävarmuutta kuin uusia kokemuksiakin. Ne ovat hienoja mahdollisuuksia oppimiselle. (Kalliola ym. 2010, 32 -33.) Jokainen tuokio on mahdollisuus läsnäololle, ja kysymyksen esittämiselle: Minkä pienen muutoksen voisin tehdä tässä hetkessä?

Mikäli työyhteisön toiminnalle ei ole selkeää tavoitetta, ei toiminta myöskään kehity, vaan muotoutuu villinä ajalehtien tilanteesta toiseen. Jos ei tiedä määränpäättä, sinne ei voi

päästä. (Merikallio 2001,34.) Päämäärää ei liene mahdoton saavuttaa kun työyhteisö kehittyy, vahvistuu ja keskittää voimiaan. Työyhteisön on oltava tietoinen työn tavoitteista, laajemmasta kehitysuunnasta ja jokaisen asukkaan yksilöllisestä oikeudesta kokea elämänsä. Vaikka Koivulassa panostetaan työhyvinvointiin, mm. kahdesti vuodessa järjestettävään työhyvinvointipäivään, Porvoon kaupungin tyhy-toiminnalla ja kehityskeskusteluihin, koimme että työyhteisössä on kuin itsestään syntyvässä hedelmällinen keskustelun tila, jota tulisi ruokkia nyt, kun se on muovautumassa.

Koivulassa tehtävän päivittäisen arkisen työn tavoitteet ja päämäärät ovat selkeät, ja alati näkyvillä, kun ne lähinnä ovat asukkaan hyvinvointiin ja elämänhallintaan ja sen kohentamiseen liittyviä tukitoimia. Koivulan työyhteisössä on nähtävissä sitoutuminen ja päämäärän vahva tiedostaminen päivittäin arjen kaikissa toimissa. Kuitenkin, kuten kaikissa työyhteisöissä on Koivulassakin tarvetta saada vahvistusta omille toimille ja näkemyksille, nimenomaan koskien arjen pieniä valintoja, jotka asukkaan kannalta eivät olekaan niin pieniä. 'Päämäärä' on Koivulassa niin laaja kokonaisuus, että pienet yksityiskohtat saattavat jäädä joskus vähemmälle huomiolle. Tästä yksityiskohtiin paneutumisesta puhuttiin työyhteisön kesken myös. Ei ole olemassa mitään yhtä ja selkeää yhteisön mallia, jonka voi suoraan omaksua Koivulaan. Koivulassa on luotava yhdessä asukkaiden ja työntekijöiden kanssa se yhteisö, mikä Koivulan halutaan olevan. Sen päämäärän hahmottaminen on työntekijöiden merkittävä haaste arjen työn tiimellyksessäkin.

Koivulassa ohjaajan tärkeimpiä tehtäviä on kannustaa asukkaita vuorovaikutukseen myös keskenään, mutta tarvitaan toimintaa ja suunnan määrittelyä, jotta vertaistuki ja vuorovaikutus on asukkaan kuntoutumista eteenpäin vievää. Vertaistuki voidaan kokea ahdistavana, kun synkät kokemukset ja ikävät muistot ja asiat hallitsevat keskustelua ja tunnelmia. Ammattityössä tulee tiedostaa kuitenkin se, ettei vertaisauttaminen aina ole tarpeeksi, toimivatkaan tilat ja välineet eivät takaa sitä, että avuntarvitsija saa asianmukaista tukea, sillä vertaisauttamisen kentällä työskentelevillä maallikoilla ei välttämättä ole sosiaalityön ammatillisuutta tai siihen liittyvää ihmiskäsitystä. Voidaan kuitenkin miettiä, onko vertaistoiminnan tavoite ongelmien poistaminen. Asiakkaan voimavaroja voidaan lisätä ja hän voi luoda uusia ihmissuhteita ja löytää itsestään uusia kykyjä. (Roivainen 2008, 271.) Kohtaaminen syntyy aidosta vuorovaikutuksesta, joka itsessään jo luo toivoa. Kun ihminen pystyy olemaan kaikista metodeista ja lähestymistavoista riisuttuna ihminen toiselle ihmiselle, kun molempien ihmisten todellisuudet kohtaavat, toivo välittyy. Todellista rinnalla kulkemista ja maailmojen jakamista ei ole ilman välittämistä (Lund 2006,77.) Edellä mainittua välittämistä tulkitsemmekin kahdella tavalla, ohjaaja välittää asukkaista konkreettisesti, mutta toimii samalla ”puskurina” asukkaiden välillä ja vie tilanteita eteenpäin esittämällä toivoa ja myönteistä henkeä luovia ratkaisuja ja tulkintoja.

8.3 Aidon yhteisöllisyyden rakentamista Koivulassa

Yhteisön kehittyminen vaatii asukkailta ymmärrystä ja sitoutumista ryhmätoimintaan. Suuri yhteisö tarvitsee toimiakseen pienryhmiä, jotka ottavat mahdollisimman paljon vastuuta omasta toiminnastaan. Asukkaat voivat kuulua useampaan pienryhmään yhtäaikaaisesti. Työryhmäksi voidaan kutsua ryhmää, jossa on vähintäänkin kaksi asukasta. Tavoite ja päämäärä tulevat olla selkeästi määritellyjä. Kun yhteisöä lähdetään kehittämään ryhmänä, on mahdollista nähdä yksilöiden väliset ristiriidat osana yhteisöllistä tapahtumaa. Ristiriitojen olemassaolo on tosiasia ja niiden selvittäminen on välttämätöntä. Ratkaisukeskeinen ammatillinen lähestymistapa auttaa yhteisöä kehittymään ja näin ohitetaan sujuvasti pelkkä tunteissa vellominen. (Kiesiläinen 2004, 130.)

Kaikki kyselyyn vastanneet toivat ilmi tarpeensa jotenkin kuulua yhteisöön, ja myös hankaluutta Koivulan yhteisön ja yhteisöllisten toimintojen hahmottamisessa. Koivulassa asuessa olivat lähes kaikilla elämän tilanne ja suhteet läheisiin parantuneet, mutta kiinnittyminen Koivulan ulkopuolisiin toimintoihin oli pientä.

Jokaisessa paikassa on luotava yhteisöhoito- ja kuntoutumismalli omannäköiseksi kokonaisuudeksi. Mallia ei sellaisenaan voi siirtää paikasta toiseen, suuntaviivoja ja ideoita on mahdollista lainata. Todellista sitoutumista malliin ei kuitenkaan voi tapahtua, ellei sitä ole luotu itse. Kaikille yhteisömalleille on ominaista että jäsenet vastaavat yhteisön toiminnasta, asukkaat ja työntekijät yhdessä, niin päätöksentekoprosessissa kuin käytännön toiminnassakin.

Yhteisön toimintamallin kehittämistä voidaan kuvata yhdessä oppimiseksi, kun omaa toimintaa arvioidaan säännöllisesti, ja ollaan valmiita sitä muokkaamaan. Yhteisöllisyyden kehittymisen edellytyksinä voidaan pitää mm. epävarmuuden ja virheiden hyväksymistä normaaliin elämään kuuluvina asioina, erilaisten mielipiteiden asenteiden jne. ilmaisemista ja sitä että konflikteja väistämättä syntyy, mutta että ne sallitaan. Rakenteissa on oltava tai niihin on luotava edellytyksiä kehittämistyölle, johon kaikki toimijatahot ja -tasot sitoutuvat. On kyettävä ja sallittava luovuus ja kyseenalaistaminen. (Särkelä 2001.)

Ohjaajien tehtävä on myös auttaa uutta asukasta kiinnittymään yhteisöön nopeasti. Tätä yhteisöön tutustumista ja sen omaksi kokemista voi tehdä helpommaksi vaikkapa asukkaiden yhdessä työntekijöiden kanssa toteuttama ”Tervetuloa Koivulaan” -kansio, jota oli jo aloitettu tekemään, mutta se oli vielä kesken. Tervetuloa -kansion tekeminen ja päivittäminen voidaan nähdä monien mahdollisuuksien antajana. Työtehtäviä on kansion luomisessa, päivittämisessä ja sisällön määrittämisessä jokaiselle varmasti jokin. Asukkaiden omat pienryhmät voisivat kertoa toiminnastaan, ohjaajien vastuulla olevat säännölliset viikkotaiset ryhmät esiteltäisiin ja asukkaan kokemus Koivulasta olisi heti alussa jo myönteisempi, kun tarjotaan hänelle

osallistumisen mahdollisuuksia, eikä ainoastaan sääntöjä ja velvoitteita. Työntekijöiden kesken nousi esiin huoli luottamuksen puutteen kokemuksesta, joka ilmeni myös asukkaiden kokemuksissa, ja tästä keskusteltiin yhteydessä sääntöihin ja niiden noudattamisen ja valvomisen luomaan turvallisuuden tunteeseen.

Koivulan työntekijät kiinnittivät huomionsa asukkaiden kokemaan yksinäisyyden tunteeseen, sääntöjen noudattamisen tärkeyteen. Yksinäisyyttä käsiteltäessä nähtiin Koivulan yhteisö tärkeässä roolissa, monet Koivulan asukkaat ovat kärsineet yksinäisyydestä. Keskusteltiin myös siitä, mitä yhteisöllisyys on Koivulassa ja mitä se voisi olla.

Yhteisössä sen jäsenet oppivat muodostamaan mielipiteitä, perustelemaan niitä, vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Yhteisön jäsenet joutuvat neuvottelemaan ja tekemään kompromisseja, sietämään pettymyksen tunteita jäädessään mielipiteensä kanssa vähemmistöön yhteisistä asioista päätettäessä. Yhteisössä tulee vallita riittävän turvallinen ja salliva ilmapiiri, jotta kenenkään ei tarvitse pelätä että tulee nolatuksi mielipiteensä johdosta. Myös henkilökunnan on uskallettava tuottaa erilaisia näkökulmia ja olla avoin kehittymiselle. Yhteisössä jokainen joutuu asettamaan itsensä muutokselle alttiiksi, hyvässä yhteisössä kaikki kehittyvät, niin asiakkaat kuin työntekijätkin. (Ensi- ja turvakotien liitto 2010.) Yksi työntekijöiden tärkeäksi kokema asia olikin avoimuuden lisääminen työyhteisön sisällä, tarve voida ilmaista kaikenlaisia ajatuksia ja tunteita ilman pelkoa lyttyyn lyödyksi tulemisesta.

Asukaskokousten rakennetta ja toteutusta puitiin ja pohdittiin mm. sitä, voisiko kokousten puheenjohtajuus olla 'kiertävä', jolloin asukkaatkin vuorollaan olisivat kokouksen vastuuhenkilöitä. Yhteisössä kokouksilla on monia tehtäviä ja kokoukset voivat vahvistaa asukkaan uskoa omaan kuntoutumisprosessiin. Kokoukset ovat yhteisön kommunikaation perusta, kontrollin ja vaikuttamisen väline. (Murto 1997, 221.) Kokouksen tuleva esityslista voisi olla yhteisissä tiloissa hyvissä ajoin ennen kokousta, jolloin asukkaat voisivat rauhassa miettiä mitä asioita haluavat käsiteltävän.

Kokousten järjestämistä useammin kuin kerran kuukaudessa voisi harkita. Kokouksen ei tarvitse olla virallinen pöytäkirjoineen tms. vaan voidaan kokoontua purkamaan vaikka viikon aikana tapahtuneita asioita ja niiden herättämiä tunteita. Nämä kokoukset olisivat foorumi nimenomaan yhteisön asioiden käsittelemiselle, vapaasti ja ilman ennalta määriteltyä teemaa tai aihepiiriä. Näin saadaan itsensä ilmaisuun tukea, ja opitaan rajaamaan asioita ja opetellaan tilannetajua, mitä missäkin tuodaan julki. Ajatteleminen omiin kokemuksiimme peilaten, että kuntouttavaa toimintaa on todellisuuden kohtaaminen ja sen auki sanominen. Niin hyviä kuin huonoksikin koettuja tunteita on voitava ja suotavaa sanoa ääneen. Jos tuntuu hyvältä jokin tilanne työssä tai kun asiakas tuo esiin hyvinvointiaan, on kuntoutumista tukevaa pukea tilanteita sanoiksi. Kun erilaisista tunteista ja tuntemuksista tehdään sanomalla

konkreettisia, niistä saadaan ote, ja niitä voidaan sanomalla käsitellä ja purkaa ja johdatella uuteen suuntaan.

Työyhteisössä syntyi keskustelua konkreettisista toimista, joilla olisi mahdollista motivoida Koivulan asukkaita enemmän vuorovaikutukseen keskenään. Koivulassa aloitettu pyöränkorjauspaja antaa luontevan tilan yhteiselle tekemiselle, sen kautta on mahdollisuus kokea itsensä tarpeelliseksi ja taitavaksi. Vielä kuitenkin oli hiukan epäselvää mihin myytävien pyörien tulot käytetään ja kenelle tulevat asiakkaat maksavat ostamansa polkupyörän. Tulisiko asukkaiden saada itselleen tuloja vai menisivätkö rahat yhteiseen käyttöön? Polkupyöräpajaa voisi markkinoida Koivulan yhteistyökumppaneille kuten Porvoon sosiaalitoimelle, edullisille polkupyörille on taatusti kysyntää. Korjauspalvelulle ja huollolle on myös pyöräily kautena tarvetta. Me havaitsimme ohjatessamme työntekijöiden toiminnallista tilaisuutta, että tämänkaltainen ryhmässä yhdessä tekeminen ei ole tälle työyhteisölle luonteva ja tuttu tapa työskennellä, vielä. Keskustelun päätteeksi ohjasimme työyhteisön rakentamaan yhdessä taideteoksen Koivulan tiloihin. Siinä isot vanhat avaimet symboloivat lukkojen avaamisen mahdollisuutta, ja samalla harjoiteltiin oman ajatuksen ja omien tunteiden esilletuomista työyhteisössä. Koemme että työntekijöiden tulisi harjoitella ryhmässä yhdessä tekemistä, jotta asukkaille tarkoitettujen ryhmien ja toimien ohjaaminen olisi mahdollista. Koivulan tilojen hienot puitteet tekevät ryhmässä työskentelemisen mahdolliseksi ja ryhmätyöskentely onkin yhteisöllisyyden kehittämisen tärkein alkuaskel.

8.4 Pienet ja suuremmat ryhmät yhteisöä vahvistamassa

Koivulan toiminnan muuttaminen yhteisölliseen suuntaan on toteutettava harkiten ja suunnitelmallisesti. Työntekijöille on ensisijaisen tärkeää, ennekuin mitään 'yhteisöllisyyttä' aletaan siirtää käytännön toimiin, todella ymmärtää, mitä ja miksi ollaan tekemässä. Ei riitä, että sanotaan, että tehdään yhdessä ja yhteisöllisesti, vaan on kyettävä ilmaisemaan ja hahmottamaan pienten, yksittäisten toimintojen merkitys, kun kuljetaan kohti suurempaa päämäärää.

Kerrottiin, että Koivulassa on asukkaita jo aktivoitu uudella tavoin, vastuun ottamisen opettelua on grillivastaavan pesti ja pyykkituvalle ehdotettiin samankaltaista systeemiä, niin että asukkaat toisilleen jakaisivat arjen neuvoja. Työntekijöiden keskustelussa näkyi konkreettinen lähtökohta asioihin, asukkaita tulisi paremmin ja enemmän sitouttaa pieniin yhteisiin arjen askareisiin. Haastavinta tässä onkin se, miten asukkaan asennetta voisi muokata, ennakkoluuloja on, yleinen asenne Koivulan asukkailla on, ettei työtä tehdä ilmaiseksi. Haastatteluissa ilmeni myös näkemys siitä, että jos osallistuu ja tekee saa siitä kuulla negatiivista palautetta ja saatetaan jopa pitää ohjaajien ”*perseennuolijana*”. Asukkaat

maksavat vuokransa yhteydessä erisuuruisia palvelumaksuja, jotka käsittävät pesutuvan käyttöä, sanomalehdet lukusaliin, tietokoneenkäyttöoikeuden nettiyhteyksineen, Koivulan polkupyörien lainaamisen yms. Asukkailla on siis paljon etuuksia. Yhteisöllisyyttä onkin se, kun etuuksia ja hyvinvointia luodaan, ideoidaan yhdessä, tehdään muillekin hyvää, eikä vain odoteta valmista itselle. Arjen toimintoja ja em. työtehtäviä ei pitäisikään nähdä tai esittää työn tekemisenä tai työskentelynä sinänsä, vaan arkeen kuuluvina askareina, elämän normaalina ilmentymänä.

Tästä konkreettisenä esimerkkinä voi toimia vaikkapa Koivulan yhteisön kirjallisten(kyltit, infot, kokouspöytäkirjat) töiden työryhmän perustaminen. Asukkaita voisi motivoida työskentelyyn, kaikkien hyödyksi, sekä vastuunottoon, vaikkapa saunavuorolistojen päivitykseen. Asukkaan atk-taidot ja vuorovaikutustaidot kohenevat; muiden ryhmän jäsenten kanssa on kyettävä sopimaan yhteistyöjärjestys ja työnjako. Kun ohjaaja kykenee perustelemaan asukkaalle miksi hänen on hyödyllistä kuulua tällaiseen ryhmään, ja tehdä em. tehtäviä, ja kun asukas sen oivaltaa ja kykenee jakamaan tietoa muillekin, ollaan yhteisöllisyyden ytimessä. Kuitenkin voi olla että tällaisten pienryhmien aloittaminen kylmiltään luo aluksi kaaosta. Eritoten kun niitä ei aiemmin juuri ole Koivulassa ollut, ainakaan sellaisia, että vastuu toiminnasta todella on asukkailla itsellään, niin, että heillä on lupa epäonnistua. Kaaoksen tunne on kuitenkin vain väliaikainen ilmiö, kun ohjaajat malttavat pysyä tyyninä myrskyn silmässä, ja antaa aiemmin heille kuuluneita työtehtäviä yhteisön jäsenten yhteiseksi omaisuudeksi.

Muutos synnyttää aina myös kaaosta, jolla tässä tarkoitetaan tilannetta, jota ei voida ottaa hallintaan etukäteen. Kaaos voidaan nähdä uuden järjestyksen lähtökohtana, jolloin uudet luovat voimat saavat tilaa. Tuhoisaa kaaos on, mikäli ristiriitaiset muutosvoimat toimivat ilman rajoja. Yhteisten mielikuvien synnyttäminen mahdollistaa muutoksen hallinnan. (Perheentupa 1995, 40.)

Mahdolliset pienryhmät voisivat hyvin työskennellä esimerkiksi seuraavankaltaisten asioiden parissa: yhteisten tilojen siivousta, tiedotuksesta vastaava ryhmä, pienpajojen tuotosten markkinointi-ideointi-ryhmä, piharyhmä, retkiryhmä yms. Tärkeää on, että ryhmissä jokaisella on mahdollisuus onnistua, tehtävien on oltava ainakin aluksi tarpeeksi pieniä, kuten vaikkapa tietyn ryhmän tai tapahtuman nimen printtaaminen paperille ja paperin kiinnittäminen sovittuun paikkaan. Jos tällaisessa pienessä työssä sitten epäonnistuu, ei mitään vahinkoa kenellekään tapahdu, ja epäonnistumisen tunnetta on helppo lähestyä ja käsitellä. Työryhmissä olisi hyvä olla nimetyt vastuuhenkilöt, jotka valittaisiin Koivulassa kauemmin asuneista henkilöistä, joille Koivulan käytännöt ovat jo tutut.

Kun arjen askareiden vastuu on jaettu, tulisi myös säännöllistä ryhmätoimintaa olla tarjolla. Liikutaan yhdessä-ryhmä mahdollistaisi yhteisesti Koivulan ulkopuolelle suuntautuvat

tutkimusretket, ohjaajan kiinnostus luonnosta ja ympäristöstä hänen intonsa tarttuu muihin väistämättä. Kuntoilu, vähäinenkin, hoitaa niin kehoa kuin mieltäkin. Sosiaalisuus syntyy kuin itsestään, kun asioita tehdään yhdessä, yhdessä liikkuminen edellyttää muiden liikkeeseen sopeutumista, vahvistaa sanatonta vuorovaikutusta. Liikuntaryhmä voi toimia erittäin monipuolisesti, niin allasjumpan kuin metsässä samoilun merkeissä. Koivulan sijainti suosii sekkin ulkona liikkumista. Vain mielikuvitus asettaa rajat, kun ryhmiä suunnitellaan. ”Mörköryhmä”, eli miehille suunnattu keskusteluryhmä on Koivulassa tarjonnut mahdollisuuden keskustella vapaasti asiasta kuin asiasta, etukäteen määritellyin teemoin. Samantyyppisiä keskusteluiltoja voisi tarjota naisillekin, hekin haluavat puhua asioistaan naisten kesken. Intiimit ryhmät kasvattavat luottamuksellista tunnelmaa, ryhmissä avatut asiat ovat ryhmän omia asioita. Oman tilanteensa hahmottaminen ja itsensä kohtaaminen, sellaisena kuin oikeasti on, ovat tällaisten ryhmien tärkeintä antia.

Kaikenlainen luova ilmaisu taiteen keinoin on Koivulassa jo otettu avoimin mielin vastaan. Helena Junttilan mukaan taide on kokonaisvaltainen osa ihmistä ja ihmiskuntaa. Se on rakentunut taiteilijan ja jokaisen ihmisen sisimpään kuin osaksi koko maailmaa. ”Taide ei ole uskonto. Teokseen ei tarvitse uskoa, vaan se pitää nähdä, kuulla, lukea... Tärkeätä on kokea asiat niin kuin ne ovat, sellaisinaan, ilman selityksiä. Kuva ja musiikki ovat olleet aina, ne pitää vain ymmärtää todellisiksi.”(Itä-Uudenmaan taide- ja kulttuurilehti Särö 1/2008:7.) Osallistujia oli niin huovutusryhmässä kuin kameraryhmässä, jossa rakennettiin camera obscura ja kuvattiin ympäröivää luontoa sekä itseä. Maalaaminen, eri tekniikoiden ja välineiden kokeileminen saa löytämään itsestään uusia puolia. Kun ohjaaja ei korosta tulosta ja sen virheettömyyttä, vaan itse tekemistä ja tekemisen iloa, on tuloskin aina positiivinen yllätys, ja jokainen uskaltaa osallistua omilla ehdoillaan.

Kaikki säännöllinen toiminta edesauttaa yksilöä sitoutumiseen. Koivulassa järjestettävien ryhmien tärkein ehto onkin, että ryhmien toiminta on säännöllistä ja pitkäjänteistä. Ryhmiin osallistujia on rohkaistava vuorovaikutukseen keskenään, se kantaa ryhmätoiminnan ulkopuolellekin. Ryhmiin osallistumisen tulisi mielellään olla mahdollista myös Koivulasta poismuuttaneille asukkaille, mikä antaa mahdollisuuden kanssakäymiselle muiden kuin Koivulalaisten kanssa asukkaille.

Kuten Marja Torniainen sanoo tutkimuksessaan :kauneus on sielun ruokaa, se lieventää kipua ja tuo parannusta surevan tuskaan.Taidetta ei ole materia jota työstetään, vaan se henki mitä se välittää. Kaikki ympärillämme oleva vaikuttaa meihin, huomaamme me sitä eli emme. Kun ympäristö on kaunis ja kun siinä luodaan jotakin kaunista, kipu ja kovat kokemukset, ahdistuskin voivat helpottua. Totuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen on kehityksen ja parantumisen edellytys. Oikealla taiteella on parantava vaikutus ihmiseen. Taiteen tekeminen

onkin tärkeä erottaa askartelusta ja puuhastelusta, ei ole oikeaa ja väärää taidetta, on taidetta ja jotain, mikä ei ole taidetta. (Marja Torniainen 2003.)

Kaikki kyselyyn vastanneet toivat ilmi tarpeensa jotenkin kuulua yhteisöön, ja myös hankaluutta Koivulan yhteisön ja yhteisöllisten toimintojen hahmottamisessa. Koivulassa asuessa olivat lähes kaikilla elämän tilanne ja suhteet läheisiin parantuneet, mutta kiinnittyminen Koivulan ulkopuolisiin toimintoihin oli pientä. Me näemme, että asuminen Koivulassa voi onnistua moitteettomasti, ja näyttääkin siltä, että asiakas on kuntoutumassa, mutta Koivulan yhteisöstä irtaantuminen on uusi kriisi, jonka käsittelyyn asukas tarvitsee ohjausta, tukea ja ymmärrystä. Uudenlainen asukkaan tukemisen paikka onkin tässä asumisen loppuvaiheessa sekä asukkaan jo muutettua Koivulasta. Miten tuetaan Koivulasta lähtöä suunnittelevaa asukasta ja sieltä poismuuttanutta? Tällä hetkellä Koivulassa tuetaan uuden asunnon etsimisessä, mutta sosiaalinen tuki on vielä melko vähäistä. Asukkaat toivat haastattelussa ilmi halunsa yhteydenpidon jatkumiseen vaikkapa puhelinsoitoin asumisen loputtua. Myös ryhmiin osallistuminen, vaikkei enää asuisi Koivulassa, nähtiin hyvänä tapana ylläpitää kontaktia. Tämä vaatii sitä, että yhden ohjaajan olisi mahdollista irtaantua Koivulan ulkopuoliselle kentälle työskentelemään. Poismuuttavat ilmaisivat haluavansa tavata ohjaajaa vaikkapa kahvilassa kaupungilla.

Koivulan työntekijät kiinnittivät huomionsa asukkaiden kokemaan yksinäisyyden tunteeseen, sääntöjen noudattamisen tärkeyteen. Työntekijät eivät erityisesti tuoneet esiin mitään yhteisöllisyyteen liittyvää, eivätkä nostaneet yksittäisenä asiana esiin yhteisöllisyyttä Koivulassa. Yksinäisyyttä käsiteltäessä nähtiin Koivulan yhteisö tärkeässä roolissa, monet Koivulan asukkaat ovat kärsineet yksinäisyydestä. Keskusteltiin myös siitä, mitä yhteisöllisyys on Koivulassa ja mitä se voisi olla.

Yhteisössä sen jäsenet oppivat muodostamaan mielipiteitä, perustelemaan niitä, vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Yhteisön jäsenet joutuvat neuvottelemaan ja tekemään kompromisseja, sietämään pettymyksen tunteita jäädessään mielipiteensä kanssa vähemmistöön yhteisistä asioista päätettäessä. Yhteisössä tulee vallita riittävän turvallinen ja salliva ilmapiiri, jotta kenenkään ei tarvitse pelätä että tulee nolatuksi mielipiteensä johdosta. Myös henkilökunnan on uskallettava tuottaa erilaisia näkökulmia ja olla avoin kehittymiselle. Yhteisössä jokainen joutuu asettamaan itsensä muutokselle alttiiksi, hyvässä yhteisössä kaikki kehittyvät, niin asiakkaat kuin työntekijätkin. (Ensi- ja turvakotien liitto 2010.) Yksi työntekijöiden tärkeäksi kokema asia olikin avoimuuden lisääminen työyhteisön sisällä, tarve voida ilmaista kaikenlaisia ajatuksia ja tunteita ilman pelkoa lyödyksi tulemisesta.

Jokisen mukaan asiakasta ei tule nähdä poikkeavana aikuisena, jota voidaan holhota ja kontrolloida, vaan tuen tulisi jäsentyä niin, ettei itsemääräämis- oikeutta tarvitse ansaita itsenäisyyden ja riippumattomuuden kautta, vaan se kuuluu kaikille. Yksilöllisessä ajattelutavassa on kuitenkin riskinä se, että yksittäisten henkilöiden onnistumiset ja epäonnistumiset irrotetaan institutionaalista ja yhteiskunnallisesta tasosta. Vaikka jokainen asiakas saa oman kuntoutumissuunnitelmansa, on tärkeää, että se jotenkin sidotaan yleisempiinkin tavoitteisiin. (Jokinen & Juhila 2008,284.) Koivulan johtaja Jouko Tuikkanen luonnehtii laatukäsikirjassa Koivulan visioksi jatkuvan kehittymisen ja valmiuden reagoida muuttuviin tarpeisiin. Missiona hän näkee kokonaisvaltaisen elämänhallinnan ja ihmisarvoisen elämän saavuttamisen ja mahdollistamisen. Koivulan kehittyminen yhteisölliseen suuntaan edesauttaisi tämän mission toteutumista. Elämänhallinta ja ihmisarvon tunteminen ja kokeminen on jokaiselle yksilölle henkilökohtainen asia, mutta ilman toisia ja vuorovaikutusta muiden kanssa ei ole mitään mihin peilata itseään.

9 Omaa pohdintaa

Yhteisyyden ja samankaltaisuuden kokeminen on jokaiselle ihmiselle tärkeää. On tavallista, että ihminen, jolla on vaikea tilanne elämässä tai esim. jokin riippuvuus, ajattelee, että hän on ainoa joka tällaista kokee ja on näin epäonnistunut elämässään. Voi olla että hän on tuloksetta yhä uudelleen yrittänyt irtaantua päihdeistä omin avuin. Kunnallisen, lakisääteisen päihdehuollon yksi hyvä puoli onkin, että se koskee tasapuolisesti jokaista kansalaista, kaikilla on siihen oikeus. Kaikki eivät tietenkään tähän mahdollisuuteen tartu, kaikille ei sitä tarjota, eivätkä päihdehuollon palvelut kykene kaikkia auttamaan. Se, mihin nykymuotoiset palvelumme kuitenkin pystyvät, on luomaan jonkinlainen hyväksytyksi tuleminen tila, tietyllä tasolla palveluketjussa kaikki ovat tasa-arvoisia, ja mahdollisuudet ovat avoinna yhtäläillä jokaiselle, joka hakeutuu tai joka ohjataan päihdekuntoutukseen. Arkista työskentelyä tarkkailemalla olemme havainneet, että välttämättä ei ole edes annettavissa mitään ohjeita. Jotkin ongelmat joillakin ihmisillä ovat niin monimutkaisia ja vaikeita ettei niihin ole yhtä ratkaisua tai hoitomallia, jonka esim. asumispalveluiden puitteissa voisi hoitaa. Yhteistyön syventäminen ja laajentaminen eri toimijoiden välillä voisi sujuvoittaa esim. kaksoisdiagnoosi-asiakkaan/-asukkaan ongelmien käsittelyä.

Työyhteisöissä arvokeskustelut ovat jo vakiintunut käytäntö. Jotta kuntoutujat sisäistäisivät yhteisön arvot, tulisi asukkaiden kanssa Koivulassakin keskustella ja avata arvojen merkityksiä. Arvoja ei omaksuta, jos ne vain ojennetaan, niihin on voitava saada muodostaa henkilökohtainen suhde, ja nähdä ja kokea niiden merkitys ja mahdollisuudet itselle. Meidän mielestämme eräs keino tutkia arvoja yhdessä on aktiivisesti luoda tilanteita, jossa on mahdollista ilmaista itseään ja pohtia tuntemuksia ja tarkastella rooleja, joita syntyy arkisissa

vuorovaikutustilanteissa. Eihän ole sanottua, että kaikki näkevät ja toteuttavat arvoja samoin. Joku voi arjessa kokea, ettei tule huomatuksi, ja toinen taas samalla ajattelee etäisyydellä kunnioittavansa tämän yksityisyyttä. Väärinkäsitykset syntyvät pienistä asioista, mutta aiheuttavat suurtakin harmia.

Koivulaa ja päihdekuntoutujia kohtaan tunnetaan yhä ennakkoluuloja ja pelätään tuntematonta ehkä täysin turhaankin. Tämä johtuu paljolti siitä, ettei ns. suurella yleisöllä ole juuri käsitystä siitä, mitä Koivulassa tapahtuu, eikä siitä, keitä ja minkälaisia ihmisiä päihdekuntoutajat ovat. Hehän ovat aivan tavallisia ihmisiä, joilla on ongelmia päihdeiden kanssa, mutta heillä on tietenkin myös muita ominaisuuksia ja puolia kuin päihdeongelma. Nykytekniikalla olisi helppoa ja aivan mahdollista antaa Koivulasta muunlaista tietoa kuin puhelinnumero Porvoon kaupungin nettisivuilla. Sivuille voisi olla vaikkapa Koivulan toimintaa valottava kertomus, joka olisi toteutettu yhdessä asukkaiden kanssa, osana Koivulan ryhmätoimintoja. Lisäksi voisi olla valokuvia Koivulan kauniista asuinalueesta ja ympäristöstä muutenkin, sekä havainnollistavia kuvia eri verstaiden toiminnasta, nämäkin kuvat asukkaiden ottamina. Kuvien ja tarinan lisääminen sivuille ei vaadi taloudellista sijoitusta, ja on kuitenkin sopivan kokoinen ja yhteinen projekti yhteisölle ja tuo lisäarvoa ja näkyvyyttä kaupungin tuottamalle päihdehuoltopalvelulle. Ennakkoluuloja hälventäisivät myös vaikkapa asukkaiden ja ohjaajien yhteiset projektit, kuten myyntipöytä Vanhan kaupungin Joulumarkkinoilla, jossa kaikki kaupunkilaiset kohtaavat. Näin Koivulan asukkaat olisivat vailla päihde- etuliitettä tasavertaisina ja aktiivisina toimijoina omassa kaupungissaan ja elämässään. Tämän tyyppinen omalähtöinen toimijuus on asiakasta kuntouttavaa, omat vahvuudet voidaan tuoda esiin positiivisella tavalla. Tavoitteelliseen, pidempiaikaiseen projektiin osallistumiseen sisältyy aina paljon omaa kuntoutumista tukevia elementtejä.

Kartoituksessa Koivulan solu-asunnoissa viihtyminen koettiin osin haastavana, kun toisen, ennalta kenties täysin tuntemattoman ihmisen kanssa joudutaan olemaan niin tiiviissä kanssakäymisessä. Ohjaajien tukemana vaikeita tilanteita voi opetella katsomaan toisesta näkökulmasta. Ohjaajien jatkuvasti työskennellessä asukkaiden parissa, heillä on näkemystä jokaisen solun asukkaiden ominaisuuksista ja mahdollisuus tuoda esiin positiivisia huomioita joiden näkeminen tekee asumisesta solussa ehkä miellyttävämpää. Ohjaajat voisivat olla asukkaiden tukena solukohtaisia pelisääntöjä asukkaiden kesken sovittaessa. Näin ohjaajat voivat motivoitua työskentelemään sitä silmällä pitäen että jokaisen solun asukkaat muodostavat ryhmän, jossa solun yksilöiden ominaisuuksia otetaan huomioon.

Näkemyksemme mukaan Koivulan työntekijät kaipaavat selkeämpää yhteistä linjaa ja päämäärän määrittelyä, voidakseen toimia yksittäisissä tilanteissa itsenäisesti, mutta niin, että jokainen työntekijä kuitenkin vahvistaa Koivulan yhteisöä. Meidän mielestämme eräs tapa luoda työyhteisön jäsenille yhtenäisiä tapoja toimia erilaisissa tilanteissa olisi

keskusteluin kuvitella erilaisia tapahtumisskenaarioita, miettiä, miten kukin niissä toimisi ja sitten yhteistyössä muokata näitä toimimistapoja käytännöiksi.

Koivulan tilaa ja toimintaa lähes vuoden ajan eri tavoin havainnoineina, näemme, ettei Koivulan työyhteisön jäsenillä ole ollut vielä muodostunut selkeää käsitystä yhteisöllisyyden muodoista tai siitä miten niitä erityisesti Koivulassa voitaisiin luoda ja kehittää. Pitkään toimineita päihdekuntoutusyhteisöjä on paljon, ja niihin tutustuminen vaikkapa vieraillemalla niissä saattaisi antaa uusia ajatuksia ja pontta Koivulankin kehittämiseksi. Yhteisiä foorumeita päihdekuntoutusalan toimijoiden kesken olisi löydettävä ja tarvittaessa luotava lisää, keskustelu oman työyhteisön sisällä on hyvä, mutta keskustelun on oltava myös laajempaa jotta pienet yksityiskohdat suuressa kokonaisuudessa hahmottuvat selkeästi. Tällaisen keskustelun avulla varmuus toimia ammatillisesti omassa yksikössä lisääntyy. Keskustelun alkuun pääsee vaikkapa tutkimalla mitä eroa on päihdekuntoutusyksikkö- sanan ja päihdekuntoutusyhteisö- sanan merkityksillä. Eihän ole tarkoitus, että Koivulassakaan vain lanseerataan uusi sana, ”uusi yhteisöllinen työ-ote”, vaan yhteisöllisyyden on tunnettava, oltava näkyvää, oltava kuuluvaa, ja oltava ulkopuolistenkin havaittavissa. Jatkossa Koivulassa vieraillevien henkilöiden vastaanottajat ja oppaat Koivulan toimintaan ja ympäristöihin voisivat olla asukas ja ohjaaja yhdessä.

Työmme edetessä ohjaajien rooli sai mielissämme yhä keskeisemmän sijan Koivulan kehittämistyössä. Pohdimme ohjaajuutta Koivulassa eri näkökulmista. Yhteisöllisyyden synnyttäminen vaatii sitä, että perinteisestä, kaikkitietävästä, ohjeita jakelevasta ohjaajankuvasta luovutaan. Asukkaita kuunnellen, heidän ideoitaan ja niihin tarttumista pelkäämättä heittäytyään yhdessä kokeilemaan jotain sellaista, missä on varaa epäonnistuaakin. On tiedostettava tasot, joissa asukkaalle voi ja pitää antaa vastuuta ja valinnanvapautta, jotta niin onnistumiset kuin epäonnistumisetkin vahvistaisivat yksilöä ja yhteisöä. Tavoitteena ei aina tarvitse olla onnistuminen, ohjaajan tulisikin tiedostaa tilanteet, joissa asukkaan epäonnistuminen voi olla jopa kuntoutumista edistävää.

Ohjaajuuden eräänä haasteena näemmekin sen, miten erottaa sosiaalinen ja fyysinen asukkaan auttaminen ja ohjaaminen toisistaan. Asukaskunta on ja tulee olemaan yhä enemmän fyysisiä hoitotoimenpiteitä vaativaa, jolloin on pohdittava ohjaajan roolia asukkaan elämässä. Rajataanko varsinaiset hoitotoimenpiteet, kuten haavojen hoito, rasvaukset ja suihkutukset vaikkapa kotipalvelun piiriin kuuluviksi? Näin ohjaajien työkenttä kohdentuisi nimenomaan sosiaaliseen kuntoutukseen. Näin asukas kohtaisi ohjaajan sellaisella vuorovaikutuksen tasolla, joka lisää luottamusta omiin elämänhallinnan kykyihin ja antaa ohjaajalle tilaa kohdata asukas muuna kuin hoidettavana potilaana.

Me molemmat olemme aina arvostaneet ja tavoitelleet pelkistettyä, aitoa, konkreettista ja selkeää tapaa tehdä työtä, luoda uutta ja saavuttaa päämääriä. Suurten kokonaisuuksien hahmottaminen ja pitkienkin prosessien organisointi on tullut aiemmissa tehtävissämme tutuiksi, niin yksin kuin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa toimiessa. Ihmiskuvamme on laaja, monipuolinen, ihmistä kokonaisena, kaikkine olemuspuoliseen kunnioittava. Tapamme katsoa maailmaa pohjaa eettiselle herkkyydelle, niin ihmisiä, eläimiä kuin muutakin luomakuntaa kohtaan, ja näemme että rakenteita ja työtapoja voi ja pitää muokata ihmistä varten, sopusuunnassa ympäröivän todellisuuden kanssa. Todellista ovat niin arjen realistiset rakenteet, kuin myös ja erityisesti pienet, ihmisten vuorovaikutuksessa esiin tulevat ilmiöt, kauneus kaikessa ja sen kauneuden näkeminen. Hyvän, vaikka sitten kuinka pienenä ilmenevän, esiin saattaminen, toiminnan ja herkän havainnoinnin ja tilanteiden tajuaminen on se, mitä tässäkin työssä tavoittelemme.

Koivulan yhteisön mukana opinnäytetyön tekijöinä vuoden eläeinä olemme saaneet kokonaisvaltaisesti, omina itsenämme osallistua niin asukkaiden arkeen kuin toiminnan kehittämistyöhön. Tulimme sosionomiopiskelijoina hyvinkin tutuiksi Koivulan väelle jo aiemmin, kun teimme siellä muita opintoihimme liittyviä tehtäviä. Tällainen pitkälinen prosessi, kaikkine olemuspuoliseen on ollut antoisaa, mutta myös erittäin haastavaa. Ammatillista kasvuamme on tukenut se, että meihin on luotettu, arvostelukykyämme ei ole kyseenalaistettu, ja meihin on lähtökohtaisesti suhtauduttu alamme ammattilaisina. Osallistuimme kolmannen työharjoittelumme aikana ryhmätoiminnan ohjaamiseen Koivulassa ja näin pääsimme vapautuneesti keskustelemaan asukkaiden kanssa heidän kokemuksistaan asumispaikastaan.

Koko työskentelyprosessin ajan koimme että meidät otettiin avoimesti vastaan yhteisössä, niin asukkaat kuin työntekijät toivottivat meidät tervetulleiksi ja ohjasimme toiminnallisia ryhmiä ja osallistuimme asukaskokouksiin. Meillä olikin hyvät mahdollisuudet useissa eri tilanteissa ja eri näkökulmista osallistua, tarkkailla ja kirjata ylös tapahtumia, toimintamalleja, tilanteita ja huomioita yleensä. Tämä antoi hienon lähtökohdan kehittämistyölle, johon aktiivisesti osallistuimme. Toimiva yhteistyö kaikkien osallisten kanssa ja johdon myönteinen asenne antoi meille paljon vapautta innostaen meitä toimimaan meille luontaisilla tavoilla. Asukkaiden kanssa yhteistyö muodostui avoimeksi ja tiiviiksi ja lämpimäksi, vaikka roolimme oli erilainen kuin Koivulan työntekijöillä yleensä. Me määrittelimme itse roolimme pitkälti kuuntelevaksi, asukkaita varten siellä oleviksi. Tätä arvostettiin nähdäksemme ja se tuntui hedelmälliseltä tavalta luoda luottamukselliset välit ja tunnelmat tilanteisiin. Olemme olleet mukana Koivulassa tehtävässä kehitystyössä, kulkeneet yhden etapin verran yhteisön mukana.

Koivulan asukkaiden kokemuksia kartoittaessa huomioimme sen, ettei päihteistä irtipyrkivä ja kuntoutumisessaan vielä epävarma henkilö aina kykene rajaamaan avautumisensa tasoa. Näin ollen eettinen vastuamme oli suuri kun rajasimme ja suuntasimme kysymyksiä nimenomaan asumiseen ja kuntoutumiseen Koivulassa, eikä niinkään kokemuksiin päihteistä ja elämästä ennen Koivulaan asettumista. Haastattelijan on pidettävä huoli siitä, ettei hänen roolinsa muutu terapeutin rooliksi. Tutkijan on kiinnitettävä huomionsa useisiin moninaisiin seikkoihin, kuten vaikkapa asuvalintaansa, käytettävään kieleen. Ikä ja sukupuoli ja muu viitekehys tulee huomioida kun analysoidaan saatuja vastauksia. Kartoituksen suoritimme niin, että vastaajien ja haastateltavien anonymiteetti oli turvattu. Kaikki keräämämme materiaali on vain meidän kahden käytössä, ja me myös vastaamme siitä että se hävitetään asianmukaisesti prosessin päätyttyä.

Laadullista tutkimusta tekeviltä henkilöiltä edellytetään hyviä sosiaalisia taitoja, empatiaa, kykyä kuunnella, havainnoida, keskustella, ennakoida ja sopeutua muuttuviin tilanteisiin. Todellisuudentaju, huumorintaju, laaja elämäkokemus ja aito kiinnostus tutkimusongelmaa kohtaan ovat myös hyödyksi kvalitatiivisen tutkimuksen teossa. Haastattelutilanteissa oli joskus käydä niin, että haastateltava ei täysin ymmärtänyt, mitä me tavoittelemme kysymyksellä. Tällaisissa tilanteissa koimme hyvänä sen, että kykenimme muotoilemaan kysymyksiä niin, että lähestyimme asiaa ”toista kautta”, varsinkin kun olimme niin perillä ilmiöstä, ja niin sanottu flow- tila oli aiheesta innostumisen myötä saavutettu.

Opinnäytetyöstämme toivomme välittyvän sen, miten rakas aihe meille ryhmien ohjaaminen, niiden suunnittelu ja toteuttaminen asiakkaan hyvää huomioiden on. Tätä innostunutta suhtautumista työhön meidän oli välillä hillittävä, jotta voisimme tarkastella kokonaisuutta myös muilta osin kuin omalta kannaltamme. On ollut järkevää tehdä tämänkaltainen opinnäytetyö kahdestaan, olemme voineet tukea toisiamme ja tilanteissa yhdessä analysoida toimintaamme. Kehittämistyön edellytys onkin se, että nähdään tai vähintään kuvitellaan mahdollinen hyvä tulos, vaikka tie ei olekaan vielä viitoitettu loppuun asti.

Työharjoittelumme suoritimme Koivulassa, ja teimme paljon työtä ryhmien kanssa. Asiakastyytyväisyyskartoituksen tarve tuli esille, ja päätimme ottaa haasteen vastaan. Työlle oli tilaus, se tuntui tarpeelliselta, mahdollisuudelta uuden oppimiseen ja luomiseen. Koivulan asukkaiden kokemusten kartoitus on luonteva tapa lähteä kehittämistyöhön. Kartoituksen tulokset kertoivat siitä kuinka tärkeää toiminnallisuus ja kokemuksellisuus ovat päihdekuntoutujalle. Toiminnallisuus ja kokemuksellisuus ovat juuri sitä millä myös koko Koivulan yhteisö voi kehittyä yhteisöllisempään suuntaan. Ryhmätoimintaa Koivulaan suunnitellessamme ideoimme monenlaisia ryhmämalleja, niin säännöllisiä ohjaajan vastuulla olevia ryhmiä, kuin pieniä, asukkaiden itsensä ohjaajien avustamana toimivia vaihtuvia, ryhmiä. Pienryhmät ja suuremmatkin tukevat asukasta hänen sosiaalisessa kuntoutumisessaan.

Koivula on juuri se sosiaalinen kenttä, jossa vuorovaikutusta voi asukkaan omien edellytysten mukaan kehittää. Koivulassa voitaisiin yhtenä linjanvetona eriyttää hoidollisten ja sosiaalisen tuen ja kuntoutuksen alueet. Tämä on haaste, johon ei ole helppoa ratkaisua, koska asiakasryhmät ovat enenevässä määrin hoidollisesti vaativia. Ohjaajan ja asukkaan välinen suhde määräytyy paljon sen mukaan missä henkilökohtaisen terveyden toimenpiteissä vaikkapa taideryhmän ohjaaja on mukana asukkaan arjessa. Psykiatrisen sairaanhoidon, kotipalvelun ja terveydenhuollon sovittaminen Koivulan sosiaalista kuntoutusta painottavaan tehtävään on väistämättä edessä ja selkiytettävä. Kun Koivula tarjoaa tuettua asumispalvelua ja työtä tehdään ja kehitetään sosiaalisesti kuntouttavaan suuntaan, Koivulalle ei soisi tulevan hoitolaitoksen leimaa. Koivulan edellytykset tukea asukkaita päihdeettömän elämän tavoittelussa ovat huomattavan hyvät. Asuinalueella nollalinjan noudattaminen on kaikkein yksinkertaisinta, mikäli Koivulassa halutaan säilyttää päihdetyön kuntoutuksellinen tavoite. On mahdotonta katsoa muutaman kaljan juontia läpi sormien, kun tietää että se saattaa joissakin kanssaihmisissä herättää voimakkaan juomisenhalun.

Opinnäytetyömme ei ole vain opintojemme päätepiste eikä vain meille merkityksellinen. Me olemme toki saaneet tästä enemmän kuin olimme uskaltaneet edes kuvitella saavamme. Meille oli yllätys, miten vahvoja merkityksiä ja mielipiteitä asukkaiden kokemuksista nousi. Pitkälinen vuorovaikutus aineiston kanssa synnytti meissä itsessämme hämmäntävän vahvoja tunteita ja näkemyksiä siitä miten Koivulaa tulisi kehittää. Jouduimme hillitsemään haluamme edetä aina vain syvemmälle. Koimme sitä, mitä uskomme kaikkien jonkin ilmiön tutkimukseen paneutuvien ihmisten kokevan: kokonaisvaltaista intoa, iloa ja valtavaa halua päästä käsiksi ytimeen. Työn edetessä on käynyt selväksi, että tästä työstä hyötyvät kaikki siinä myötävaikuttaneet tahot. Tilaa, Porvoon kaupungin sosiaalitoimi, Koivula, sen asukkaat, työyhteisö ja imago, sekä Koivulaan tulevat alan opiskelijat. Heille tästä meidän työstämme jatkaminen voi olla luontevaa ja muille osallisille hyödyllistä. Tutkielmamme jatkokeskustelunä voisimme mainita mieliimme nousseen pohdinnan siitä, miten Koivulan työntekijät tällä hetkellä kokevat yhteisöllisyyden Koivulassa. Näin jäsenyksi yhteisöllisyyden kehittäminen vieläkin paremmin Koivulassa.

Olemme työstämme ja antamastamme panoksesta, joka on pitänyt sisällään niin työelämämme, yksityiselämämme kuin opintojemme loppuvaiheen, ylpeät. Olemme ylpeitä eritoten siitä, että olemme uskaltaneet ottaa tällaisen työn tehdäksemme, ja että uskallamme myös siitä luopua.

Tämän työn aikana olemme joutuneet toteamaan että oikeastaan kaikki sanottava aiheesta kuin aiheesta on aiemmin jonkun jo sanomaa, ja että vaikeus piilee siinä, että uskalltaa ja pystyy nostamaan sen uutena esille. Jo keksitty ja sanottu on keksittävä ja sanottava uudestaan, koska toiminnan hetkellä on yksinkertainenkin keksintö ikään kuin keksittävä

siihen tilanteeseen uudestaan. Vuoria emme ole siirtelemässä, juju onkin siinä, että omassa toiminnassaan tavoittaa tuoreuden ja ilon, jälkeä historiaan varsinaisesti jättämättä ja palkintoa odottamatta.

Yhä uudelleen ajattelen
pienet seikkailuni,
kun rannikon tuulen mukana ajelehdin
kajakissani
ja luulin olevani vaarassa.
Nuo pienet
pelkoni,
joita luulin niin suuriksi,
kun kaikki tärkeät asiat
minun oli saavutettava.

Ja kuitenkin on olemassa vain
yksi tärkeä asia,
tämä ainoa:
elää nähdäkseen majoissa ja matkoilla
suuren päivän joka koittaa
ja valon joka maailman täyttää.

(Eskimoruno, anonyymi)

LÄHTEET

- Ahonen, H. 1994. Vuorovaikutus auttamisen välineenä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Aulanko, M. 2004. Työ ja elämäni. Juva: WS-Bookwell.
- Ensi- ja turvakotienliitto. www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/.../Yhteisökuntoutus.doc viitattu 7.7.2010
- Heimonen, P. 2007. Osallistaminen ja toiminta. Teoksessa Heimonen, P. (toim.) Päiväkeskus mahdollisuutena. Keuruu: Otava, 48.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. 6.-9. painos. Helsinki: Tammi.
- Hännikäinen-Uutela, A-L. 2004. Uudelleen juurtuneet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Itä-Uudenmaan taide- ja kulttuurilehti Särö 1/2008
- Juhila, K. 2008. Aikuisuus sosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. (toim.) 2008. Sosiaalityö aikuisten parissa. Jyväskylä: Gummerus, 89, 93.
- Jokinen, A., Juhila, K. 2008. Jännitteitä ja suuntaviittoja aikuisten sosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. (toim.) 2008. Sosiaalityö aikuisten parissa. Jyväskylä: Gummerus, 284.
- Kaivola, T. 2003. Työpaikan ihmissuhteet. Jyväskylä: Gummerus-kirjapaino.
- Kalliola, T., Kurki, A., Salmi, M., Tamminen- Vesterbacka, T. 2010 Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Kirjapaja, Nordprint.
- Kiesiläinen, L. 2004. Toinen painos. Vuorovaikutusvastuu. Tallinna: Kirjapaino Pakett.
- Koski-Jännes, A., Anja , Pienimäki, A. & Valtari, M. 2003. Yhteisvoimin muutokseen? Tutkimus laitoshoidon jälkeisen sosiaalisen tuen lisäämisestä päihdeongelmaisilla. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 50. Helsinki.
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Kärkkäinen, S- L. 2005. Minne häviää asunnoton mielenterveysongelmainen? Teoksessa Hänninen, S., Karjalainen, J., Lahti, T. (Toim.) 2005 Toinen tieto. Saarijärvi: Gummerus, 296 - 297.
- Lahti, J. & Pienimäki, A. 2007. Päihdekuntoutus rakentuu sosiaaliselle perustalle. Teoksessa Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) Kuntoutus kanssamme. Vaajakoski: Gummerus, 139-140.
- Lappalainen- Lehto, R., Romu, M-L., Taskinen, M. 2007. Haasteena päihteet. Helsinki: WSOY.
- Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Jyväskylä: Gummerus.
- Lehtonen, L. & Salonen, J. 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Suomen ympäristö 3/2008. Helsinki: Edita Prima.
- Lieksan Kaupunki. Karpalohanke. <http://www.lieksa.fi/Resource.phx/sivut/sivut-lieksa-karpalohanke/kehittamisosaalueet/sosiokulttuuri/sosiokulttuuri.ht> viitattu 30.6.2010
- Lund, P. 2006. Torjuttu toivottomuus. Juva: WS Bookwell.

- Mattila-Aalto, M. 2009. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 81/2009. Helsinki: Yliopistopaino.
- Merikallio, A. 2001. Unohtuiko inhimillisyyttä? - ehkäise uupumus työyhteisössä. Tampere: Tammerpaino.
- Niittymaa, M. & Pajanne-Alanko, S. 2009. Vanhusten ryhmäanalyttinen ryhmä erikoissairaanhoidossa. Teoksessa Lindroos, H. & Segercrantz, U. (toim.) Yksilöksi Ryhmässä. Helsinki: Hakapaino, 178.
- Peltola, H. 2005. Hohtoa kohti. Jyväskylä: Gummerus.
- Pentti, V. 2003. Turvallinen yhteisö, turvattu yksilö- turvallisuutta kasvatuksen ja yhteiskuntapolitiikan keinoin. Helsinki: Yliopistopaino.
- Perheentupa, A-V. 1995. Mielen hyvinvointi sosiaalipedagogisena haasteena. Teoksessa Perheentupa, A-V. (toim.) Ihminen, tunteet ja yhteisöelämä. Helsinki: Hakapaino, 40, 114-116.
- Pohjola, A. 2002. Pahan säikeitä auttamistyössä. Teoksessa Laitinen, M., Hurtig, J. (toim.) Pahan kosketus. Keuruu: Otava, 52-59.
- Pyykkö, A. 2009. Ryhmäanalyysi ja draama. Teoksessa Lindroos, H. & Segercrantz, U. (toim.) Yksilöksi Ryhmässä. Helsinki: Hakapaino, 213.
- Päivinen, L. Päivätoimintakeskus Stoori. Haastattelu. 11.12.2009.
- Riikonen, E., Makkonen, M. & Smith, G. 2004. Menestyjäluuseri. Runsaan elämän jäljillä. Helsinki: Yliopistopaino, 49- 52.
- Roivainen, I. 2002. Yhteisötyötä marginaalissa. Teoksessa Juhila, K., Forsberg, H. & Roivainen, I. (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Kopijyvä, 214, 224.
- Roivainen, I. 2008. Yhteisölähtöisen otteen paikka aikuissosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. (toim.) 2008. Sosiaalityö aikuisten parissa. Jyväskylä: Gummerus, 271.
- Ruisniemi, A. 2009. Se alkaa turvallisuudesta. Teoksessa Kaipio, K., Ruisniemi, A. (toim.) 2009. Ihan oikea ihme - Kirjoituksia päihdetyöstä. Jyväskylä: Gummerus, 164, 165, 167, 168.
- Ruisniemi, A. 2003. www.a-klinikka.fi/tiimi/arkisto/2003/203/soskunt.html viitattu 17.11.2008
- Ruusuvuori, J., Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1381629#fi> Viitattu 23.7.2010.
- Sosiaaliportti. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/Haku/?QueryString=selvi%C3%A4misasema> viitattu 20.7.2010
- Stakes. http://neuvoa-antavat.stakes.fi/tietokannat/pdf/Louhela_avo.pdf viitattu 7.7.2010
- Särkelä, A. 1994. Sosiaalityön asiakas subjektina ja ei-subjektina. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 2. muuttamaton painos.
- Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Tampere: Vastapaino.
- Talentia. http://www.talentia.fi/index.php?m=1&news=1&news_id=203 viitattu 20.6.2010

Tervalammen kartano. <http://www.tervalammenkartano.com/fin/start.html> viitattu 20.6.2010

Tilastokeskus. 2010. http://www.stat.fi/til/tyti/2010/05/tyti_2010_05_2010-06-22_kuv_004_fi.html viitattu 14.7.2010

Torniainen, M. 2009. <http://www.marjatorniainen.net/valmiskirjaosaoptimoitu.pdf> viitattu 20.7.2010

Tuikkanen, J. 2009. Koivulan laatukäsikirja. Porvoo.

Törrönen, J. Teoksessa Hänninen, S., Karjalainen, J., Lahti, T. (Toim.) 2005 Toinen tieto. Saarijärvi: Gummerus, 32

Valvira, ohje kunnille ja yksityisille päihdehuoltoyksiköille 22.6.2010, Dnro 3801/05.00.04/2010, 1-2.

Wiio -von Konow, L. 2009. Yhteisöt ja yhteisöllisyys. CuRec 2/2009/ Tiedon jyvät. http://www.curec.net/index.php?option=com_content&view=article&id=145:yhteisoet-ja-yhteisoellisyys&catid=43:tiedon-jyvaet-22009&Itemid=5 viitattu 5.7.2010

Liite 1

Porvoon kaupunki
Sosiaali- ja terveystoimi

ASIAKASTYYTYVÄISYYSKYSELY 2009, Koivula

Hyvä asiakas!

Haluamme parantaa Porvoon kaupungin sosiaalityön toimintaa. Tällä kyselyllä selvitetään asiakkaiden kokemuksia ja mielipiteitä palveluistamme. Kyselystä saatuja tuloksia tullaan käyttämään toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Osallistumalla kyselyyn autat meitä parantamaan toimintaamme.

Kiitos vastauksestasi!

1. Olen Nainen Mies

2. Ikä 15-17

18-21

22-29

30-39

40-64

65-

3. Siviilisääty Naimaton Naimisissa Avoliitossa Eronnut Muu

4. Äidinkieli Suomi Ruotsi Muu

5. Oletko saanut palvelua äidinkielelläsi Kyllä En

6. Asumismuotoni on

Asun yksiössä

Asun soluasunnossa

Asun palveluasunnossa

7. Olen tällä hetkellä

Työssä

Työtön

Lomautettu

Sairauslomalla

Äitiys-, vanhempainlomalla, hoitovapaalla

Eläkkeellä

Opiskelija

Muu

8. Koulutukseni

Kansakoulu

Perus-/keskikoulu

Ylioppilas

Ammattitutkinto

Korkeakoulututkinto

Peruskoulutus kesken

Ammatillinen koulutus kesken

9-26 Vastaa laittamalla rasti ruutuun

1. = Täysin eri mieltä (ei koskaan)
 2. = Jokseenkin eri mieltä (harvoin)
 3. = Jokseenkin samaa mieltä (usein)
 4. = Täysin samaa mieltä (aina)

	1.	2.	3.	4.
9. Ovatko ohjaajat helposti tavoitettavissa?				
10. Onko johtajan toiminta ollut asiantuntevaa?				
11. Onko asumisohjaajan toiminta ollut asiantuntevaa?				
12. Onko ohjaajien toiminta ollut asiantuntevaa?				
13. Onko sairaanhoitajan toiminta ollut asiantuntevaa?				

	1.	2.	3.	4.
14. Minua on kannustettu ja tuettu päihteettömyyteen				
15. Mielipiteeni otetaan huomioon kun päätetään yhteisistä asioista				
16. Asukaskokouksia järjestetään riittävän usein				
17. Osallistun Koivulassa järjestettävään toimintaan(esim.retkiin ja ryhmiin)				
18. Koivulassa on riittävästi ohjattua toimintaa				
19. Tapahtumista ja toiminnasta tiedotetaan tarpeeksi				

	1.	2.	3.	4.
20. Kaipaen lisää hengellistä toimintaa Koivulaan.				

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
21. Olen nähnyt/kokenut väkivaltaisuutta tai asiatonta käytöstä Koivulassa			
22. Tunnen oloni turvalliseksi Koivulassa			
23. Suhteeni läheisiini ovat parantuneet Koivulassa oloni aikana			
24. Koivulassa asuminen ja saamani tuki ovat parantaneet elämäntilannettani			
25. Juomiseni/huumeidenkäyttöni on vähentynyt Koivulassa asumiseni aikana			

26. Minkä kouluarvosanan antaisit Koivulan toiminnalle?

Heikko

Kiitettävä

4 5 6 7 8 9 10

Seuraaviin kysymyksiin toivomme että vastaat lyhyesti omin sanoin.

27. Onko selviämisasema toimiva? Miksi, miksi ei

28. ”Nollien” odottaminen on mielestäni...miten haluaisit odottaa?

29. Koivulassa noudatetaan/valvotaan sääntöjä mielestäni....(asukkaat/ohjaajat)

30. Kerro lyhyesti päihdehistoriastasi ja nykyisestä päihteidenkäytöstäsi...

31. Tulit Koivulaan (mistä?) Kuntosi Koivulaan tullessani oli....

Näen tämänhetkisen tilanteeni.....

32. 6kk-1v päästä asut(Koivulassa?Muualla?Missä?)

Tuentarpeesi?

Haluaisitko osallistua Koivulan toimintaan vaikket asuisi enää Koivulassa?

Sana on vapaa:

Kiitos palautteesta!

Liite 2

Haastattelukysymykset

Nykytilanne

Kun muutit koivulaan(mistä), miten sinut otettiin vastaan?

Päihdehistoriani (kerro omin sanoin,mitä, miten, kuinka kauan jne)...

Kestikö kauan päästä sisälle Koivulan kuvioihin? Tiedotettiinke tarpeeksi toiminnasta johon on mahdollisuus osallistua? Oliko jokin asia mikä tarkerteli, oli vaikea hyväksyä...

henkilökunta

Mitä odostat henkilökunnalta? Missä asioissa tarvitset tukea? Käyttäytyminen, kohtaaminen, säännöt...

Onko Koivulan odotuksia ja velvollisuuksia mielestäsi helppo täyttää?

Onko tuen tarve jo vähentynyt jollakin alueella?

Yhteisö

Mitä odostat muilta asukkailta?(säännöt, yleinen käyttäytyminen, juorut yms huhut)

mitä odostat Koivulalta?

Mitä odostat itseltäsi?

Millaiseen ohjattuun toimintaan olet osallistunut Koivulassa asuessasi? Onko tarjolla mieluisaa toimintaa ja mitä kaipaavat enemmän, onko jotakin liikaa? Mitä ryhmät ovat sinulle antaneet?

Onko ryhmien ohjaus ollut ammatillista ja laadukasta?

Miten suhtaudut siihen että asukkaat ohjaavat ryhmiä, oletko itse halukas ohjaamaan?

Tuetko muita asukkaita? Miten? Millaisissa tilanteissa? Tulevaisuudessa?

Muilta asukkailta saatu tuki on...(minkälaista?)

Millainen on mielestäsi hyvä asumisyhteisö?

Koivulan imago....kerrotko läheisille, ystäville asuvasi Koivulassa, mitkä ovat olleet ihmisten reaktiot

Koivulassa asuminen on parantanut elämäntilannettasi (miten?)

tulevaisuuden näkymiä

Minkälaista tukea tulet tarvitsemaan kun muutat Koivulasta?

Tukihenkilö?

Osallistutko Koivulan toimintaan vaikket asuisi enää Koivulassa?

Miten saat päiväsi kulumaan, suunnitelmia...vapaaehtoistyö yms.